Tartu Riiklik Ülikool

NSV Liidu Ajaloo Kateeder

Aleksander Tõnpaul

Tartu rajooni kolhooside areng viiendal viisaastakul

Diplomitöö

Juhendaja:
L. Tõnisson

TRÜ NSVL ajal.
kat. nr. 1253.

Tartu, 1956

Teesõna.

Nõukogude rahvas viib sihikindlalt ellu kõigis põllumajandusharudes järsu tõusu saavutamise programmi, mille on välja töötanud NLKP ja valitsus. Põllumajanduse, sealhulgas loomakasvatuse kiireks tõusuks lähemas tulevikus on loodud kõik võimalused.

Looduslike, majanduslike ning ajalooliste tegurite mõjul on Eesti NSV põllumajanduse tähtsaimaks haruks kujunenud loomakasvatus. Juba möödunud sajandi lõpul märkis V.I. Lenin oma teoses „Kapitalismi areng Venemaal", et Balti kubermangud kuuluvad kaubanduslikku karjakasvatuse piirkonda „milles omavad domineerivat tähtsust mitte teraviljа-, vaid karjasaadused. Karja produktiivsus on siin piimanduslikku suunaga ja kogu põllumajanduse iseloom kohandub selleks, et saada võimalikult suuremat hulka hinnalisemaid seda liiki turusaadusi." 1)

Seda tootmissuunda põhjustasid kõigepealt

---

1) Lenin V.I., Teosed, 3 k., lk. 212-213.

looduslikud tingimused. Parasniiske kliima soodustab mitmeaastaste rohttaimede kasvu, mille tagajärjel kujunevad välja väärtuslikud rohumaad. Põldudel on võimalik toota heina, söödajuurviljа, kartulit ja söödateraviljа.

Loomakasvatuse arendamist soodustasid majanduslikud tegurid: tööstuse kasv Peterburis, Tallinnas ja Riias, millede piidevalt suurenev elanikkond nõudis loomakasvatussaaduste tootmise suurenemist. Suuneks eelduseks olid talupoegade poolt pika aja jooksul kogutud teadmised loomade pidamise ja hooldamise alal.

Sellepärast pole juhuslik, et NLKP ja valitsuse viimastes otsustes ja määrustes põllumajanduse arendamise kohta on korduvalt rõhutatud loomakasvatuse arendamise vajadust Balti nõukogude vabariikides.

NLKP XIX kongressi direktiividest märgiti, et Leedus, Lätis ja Eestis tuleb kindlustada suure produktiivsusega loomakasvatuse, eriti piimakarja ja sigade kasvatamise suurendamine. NLKP ja nõukogude valitsuse suurt hoolitsust NSV Liidu ja ühtlasi ka Eesti NSV põllumajanduse tugevdamise eest kajastavad

ilmekalt NSKP Keskkomitee septembri, veebruari-märtsi, juuni ja jaanuaripleenumi otsused ning nendele järgnenud partei ja valitsuse määrused.

Rõõbiti viha suureneva organisatsioonilise, materiaalse ja tehnilise abiga, mida annab Eesti NSV ja Tartu rajooni kolhoosidele nõukogude valitsus, on viheks olulisemaks kolhoositootmise kiire edasimineku kindlustamise vahendiks kolhooside ja kolhoosi liikmete initsiatiivi kasvu tihismajapidamise organiseerimisel ja juhtimisel. Viheks tähtsamaks sammuks sellel teel oli uue põllumajanduslikku planeerimise korra sisseseadmine NSKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrusega 9. märtsist 1955. a. ning NSKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu märtsikuu 1956. a. määrused „Põllumajanduslikku artelli põhikirjast ning kolhoosnikute initsiatiivi edasisest suurendamisest kolhoositootmise organiseerimisel ja artelli asjade juhtimisel", „Kolhoosnikute igakuisest avanseerimisest ja lisatööpäeva maksmisest kolhoosides"

Nendes ajaloolistes dokumentides on lahendatud sotsialistliku põllumajanduse organiseerimise ja tema tootlike jõudude edasiarendamise põhiküsimusi

Käesoleva töö ülesandeks on kirjeldada Tartu rajooni kolhooside võitlust põllumajanduse tõusu eest. Töö esimene peatükk on pühendatud Tartu rajooni kolhooside loomisele ja nende esimestele edusammudele, mis põhjustasid kehvikute ja keskmikute hulgas laialaotusliku liikumise ülemineku eest majandamise kollektiivsetele vormidele. Edasi on käsitletud üksikasjalisemalt Tartu rajooni kolhooside arengut, nende võitlust kolhoosikorra kindlustamise ja põllumajanduse edasise arendamise eest. Töös on püütud näidata, kuidas Tartu rajooni masina-traktorijaamad on muutunud riigi poolt organiseeritud põllumajanduse sotsialistliku rekonstrueerimise ja tehnilise abi osutamise tugipunktist kolhoosikorra tugevdamise ja kindlustamise võimsaks vahendiks. Ühtlasi on antud ülevaade eesrindlaste kogemuste propageerimise, šeflus- ja sotsiaalkultuurilise töö olukorrast Tartu rajooni kolhoosides. Lõpuks on võrreldud Tartu rajooni kahe tüüpilisema kolhoosi — eesrindliku „Tulevikku" ja mahajääjad Sammistu — mõningaid arengujooni viiendal viisaastakul, kusjuures on püütud selgitada põhjusi, mis soodustavad või takistavad Tartu rajooni kolhooside edasist arengut.

Töö koostamisel on kasutatud marksismi-leninismi klassikute töid ; NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrusi ; meie riigijuhtide, põllumajanduse ala spetsialistide ja teadlaste töid ja nurimisi ; ajakirjade „Вопросы Экономики", „Sotsialistlik Põllumajandus", „Eesti Kommunist" ja ajalehtede „Советская Эстония", „Edasi", „Rahva Hääl" artikleid ning Tartu rajooni põllumajandusnäituse andmeid.

Peamiste materjalidena on aga töö koostamisel leidnud kasutamist Tartu rajooni Töörahva Saadikute Nõukogu istungjärkude otsused, Tartu rajooni TSN Täitevkomitee ja EKP Tartu Rajoonikomitee otsused, määrused ja korraldused ning Tartu rajooni TSN Täitevkomitee Plaanikomisjoni dokumentatsioon. Vestluste teel on saadud andmeid EKP Tartu Rajoonikomitee sekretäridega, Tartu rajooni TSN Täitevkomitee töötajatega ja Eesti Põllumajanduse Akadeemia sotsialistliku põllumajanduse ökonoomika ja organiseerimise Kateedri õppejõududega kõneldes.

Peale mainima, et Eesti NSV-s pole ilmunud ühtegi kirjutist tüükis, kus oleks analüüsitud ühe või teise rajooni arengut ja tema võitlust põllumajanduse tõusu eest. See asjaolu raskendas tunduvalt töö kirjutamist, kuid viitas ka vajadusele anda üksikasjalikum analüüs Tartu rajooni kolhooside arengust.

I peatükk
Tartu rajooni kolhooside ajaloolise arengu 1948-1952.

Maareformi lõpulevimine Eesti NSV-s 1947. aastal valmistas ette pinna põllumajanduse kollektiviseerimiseks. Kogu maa majandusliku arengu käik nõudis tungivalt ületulekut väiketalumajapidamiselt kollektiivsele suurmajandusele.

1947. aasta sügisel organiseeriti Tartumaal Eesti NSV üks esimesi kolhoose – Kavastu valla „Säde" nimeline kolhoos. „Säde" kolhoosi ühines 15 kehvikut. 1948. a. alguses hoogustus kollektiviseerimisliikumine. Ainuüksi Sadala vallas organiseeriti 3 kolhoosi 1948. a. aprillikuus – „Edu", „Kalev" ja „Kevad". Kolhoosidesse astusid peamisedt kehvikud.

Suur tähtsus oli Tartu maakonnas tegutseval neljal masina-traktorijaamal ning sovhoosidel. Nii näiteks maakonna üksiktalupidajad said 1947. aastal keskmiseks teraviljasaagiks ühelt hektarilt 12,2 tn, siis sovhoosides keskmine saak oli 16,3 tn.

Esimeste kolhooside asutamine oli prooviks algavale hoogsale kollektiviseerimisliikumisele. Kolhooside edu kevadkülvi läbiviimisel ja sügisestel viljakoristustöödel näitas ilmekalt väiketalupidajatele kollektiivse majapidamise eelised. Talurahva laialdastes massides kasvas huvi kolhoosi vastu. 1948. aasta lõpul võis uued ja uued talupojad avaldasid soovi kolhoosi astumiseks. 12. septembril 1948. aastal loodi „Tasuja" kolhoos Jõgeva vallas, kolhoos „Uus Elu" Nõo vallas, kolhoos „Koit" Tähtvere vallas, kolhoos „Punane Täht" Ropka vallas, kolhoos „Kalevipoeg" Kaarepere vallas, kolhoos „Rahu" Tähtvere vallas, kolhoos „Lembitu" Kursi vallas [1] jt. 14. septembril 1948. aastal oli Tartu maakonnas 24 kolhoosi ja 16 initsiatiivgruppi. [2]

18. septembril 1948. aastal loodi kolhoos „Uus Maailm" Voore vallas, 18. septembril kolhoos „Tulevik" Võnnu vallas, 19. septembril „Uus Rada" Pala

---

1) Edasi, 14. sept. 1948.
2) Edasi, 21. sept. 1948.

vallas, 20. septembril „Võitja" Luunja vallas, 22. septembril „Sõprus" Ropka vallas, 23. septembril „Rahvaste Sõprus" Nõo vallas, 26. septembril „Valgus" Kambja vallas, 28. oktoobril „Oktoober" Tähtvere vallas ja „Murrang" Vara vallas[1]. jt.

1. novembriks 1948. aastal oli Tartu maakonnas juba 63 kolhoosi, milledesse ühines 906 majapidamist. Kolhooside keskmine suurus oli paarsada hektarit.

1948. aasta kolhooside sügisesed töötulemused veensid võrdsetalupidajaid astuma kolhoosidesse. Näiteks kolhooside saadi keskmiselt talirukist 16 ts hektarilt, võrdsemajapidamistes saadi vaevu ainult 13,5 ts hektarilt. Kolhoos „Edu" Sadala vallas sai rohelt hektarilt 4-5 ts viljarohkem kui ümbruskaudsed võrdsetalukohad.[2]

Kolhoosiliikumise arenemises oli Tartu maakonnas väga olulise osa põllumajandusühistutel, millest valmistasid suurel määral pinda kolhooside loomiseks.

1948. aasta algul põllumajandusliku kooperatsiooni hõlmas 64,5% Kogu maa-

---

1) Edasi, 4. nov. 1948.
2) Edasi, 16. nov. 1948.

Ronna taludest, s.o. 15490 talu 16874 liikmega (Rodanlšku Eesti aegsel Tartumaal kuulus 15% taludest kooperatsioon.)

Põllumajandusühistud organiseerisid oma ühismajapidamisi. Nus talupojad-ühistu liikmed omandasid kollektiivse töö kogemusi. 1948. aasta kevadel oli Tartu maakonnas koodud 59 ühiskond. kokku majapidamist kokku 1887,3 ha maaga keskmiselt 32 ha iga majapidamise kohta. Loomi oli neis majandeis: hobuseid - 30, veiseid - 125, sigu - 44 ja lambaid - 33. Riik andis materiaalset abi kooperatsioonile. Aimiiksi 1947. aastal said maakonna põllumajandusühistud 1,7 miljonit rubla pikaajalist krediiti. 1) Põllumajandusühistute liikmed olid esimenas kolhoosidesse astumisel.

Juba esimeste kolhooside loomine teravdas klassivõitlust. Külakud aktiviseerisid oma tegevust, tundes tugipunkti kadumist külas. Nad tegid kõik, et takistada kolhoosikorda ning takistada kolhoosde loomist. Näiteks Raiuse vallas lasi

---

1) Postimees, 12. märts 1948.

Kulaklik element lahti kuulujutu, et keegi ärgu uutaku rehepeksuga, kuna sellelt, kes masindab esimesena, võetakse kogu vili riigile. Külakud agiteerisid talupoegi hävitama kartulorni ning müüma põllumajandusloomi inventari. Näiteks 1948. aasta septembris arutas Elva rahvakohus Nõo valla Kulaku A. Nibo süüasja, kes hävitas kogu oma puhtatõulise karja. Kohus otsustas kulaku viieks aastaks välja saata riikes õigustekaotamisega. 1)

Mõnes vallas esines juhtumeid, kus kulakud püüdsid end maskeerida keskmikeks ja pugeda niiviisi kolhoosi. Sadala valla „Tasuja" kolhoosi puges kulak, kes toppis kinni viljakuivati torud, selleks et tekiks tulekahi. 2) Tõrvakutes valdades, nagu Avinurme, Viidjärve, Veski jt. püüdsid kulakud terroriseerida töötavaid talupoegi bandiitlaku tegevusega. Vastavalt EK(b)P Keskkomitee juhendeole maakonna parteiorganisatsioon aktiviseeris sulased ja kehvikud pealetungi tugevdamisele kulakluse vastu.

---

1) Edasi, 28. sept. 1948.
2) Edasi, 18. sept. 1948.

27. juunil 1948. aastal toimus Tartu maakonna kolhooside esimeeste ja partei-aktiivi esimene nõupidamine, millest võtsid osa ka masina-traktorijaamade ja valdade vastutavad töötajad. Nõupidamisel arutati esimeste kolhooside töökogemusi, vahetati esimesi kogemusi sügiseste koristus- ja varumistööde käigu ettevalmistamisel.

7. oktoobril 1948. aastal toimus Tartumaa kolhooside esimeeste nõupidamine, millest võttis osa umbes 30 kolhoosi esimeest. Aimükri 1948. aasta septembrikuu jooksul loodi Tartu maakonnas juurde 36 uut kolhoosi. Sõnavõttudega kolhoosiliikumise võidukäigust esinesid Tartumaa TSN Täitevkomitee esimees sm Kuusik, EKP Tartumaa Komitee sekretär sm Tiido jt.. Kollektiivtaraja-aastast ja -aastast ja raäkisid Nõo valla Kolhoosi „Uus Elu" esimees sm Ulst, Kaarepere valla kolhoosi „Kalevipoeg" esimees sm Pollu jt. [1]

14. novembril 1948. aastal Tallinnas toimunud Eesti NSV kolhoosnikute

---

1) Edasi, 9. okt. 1948.

I Kongressist võttis Tartumaalt osa 183 delegaati. Seejärel toimus 12. detsembril 1948. aastal Tartumaa Kolhoosnikute I Konverents, mis kutsus kõiki rõkestamajapidamisi astuma kolhoosidesse.

Nendel üritustel oli suur tähtsus kollektiviseerimisliikumise hoogustamiseks. 1949. aasta algul areneb massiline kollektiviseerimine Tartumaal. Kui 1. jaanuaril 1949. aastal oli Tartumaal 63 kolhoosi, kuhu oli koondunud 7% maakonna talupoegadest, siis 1949. aasta kevadeks enne külvi algust organiseeriti lisaks veel 7 kolhoosi, kust 1950. aasta alguseks oli Tartumaal juba moodustatud 298 põllumajandusühku ja 8 kalurikolhoosi, mis hõlmasid 75% maakonna talupoegadest. 1)

Endiste väiketalupoegade saakidega võrreldes tõusis Tartumaal hektarisaak keskmiselt 15% võrra. Kui arvestada keskmiseks hektarisaagiks 16 tn, siis sai meie rahvamajandus iga 1000 ha

---

1) Edasi, 31. dets. 1949.

"

Rohta 240 000 kg ensamsaaki.

20. novembril 1949. aastal toimus Tartumaa kolhoosnike II konverents. I ja II Tartumaa kolhoosnike konverentsi vahepeal oli kollektiivmajapidamise osatähtsus Tartumaal rohkem kui kümne-kordistunud. II konverentsile saabus delegaate maakonna kõigist kolhoosidest-ülle 380 kolhoosniku.[1] Ülesandeks kolhoosikorra eeliseid seemendati maakonnas 1949. aasta kevadel põlde 2000 ha rohkem kui 1948. aastal ja talinisu külvati 1949. aasta sügisel 1948. a. võrreldes 4000 ha ulatuses rohkem.

Kolhoosnikud kogusid esimese kolhoosi-aasta jooksul keskmiselt 10% suuremaid rohkem kui riiklikke talupidajad:

riiklikke talupidajaid		MTJ teenindavate kolhooside	
	keskmine saak ha-lt		keskmine saak ha-lt
rukis	13,9 tn		16,5 tn
suvinisu	12,9 "		14,2 "
oder	12,5 "		14,1 "
kaer	12,7 "		13,4 "

---

1) Edasi, 22. nov. 1949.

Võnnu valla „Hoole" kolhoosi rukkipõlluharijad said oma põldudelt keskmiselt 14 tsentri hektarilt, kuid 1949. aastal tõsteti hektaritsaak kohati 21 tsentrini. Tartu valla „Tulevik" kolhoosis andis sordiviht „Jõgeva 753" üle 25 tsentri hektarilt. Suurakasvatusest saadi tulu kolhoosis „Tulevik" esimesel kolhoosi-aastal üle 85 000 rbl. 1)

Kolhoosnikud said head tasu välgatöötatud normipäevade eest. Näiteks Pala valla „Uue Elu" kolhoosis perekond Villemson sai 3800 kg rukist, 1900 kg nisu, 3800 kg kartulikesta, 1900 kg aasahein, 3800 kg põhku ja 1900 rbl raha välja. Töötatud 801 normipäeva eest. 2)

1950. aasta sügiseks oli Tartumaal ühinenud kolhoosidesse üle 87% talumajapidamistest. Järelejäänud väike arv kolhoosidesse mitteühinenud talumajapidamisi ei etendanud enam määravat osa põllumajanduslikus toetumises. Ülejäänud asutasid need kolhoosmajapidamised väikeste põllumajanduslike artellide ühinemise käigus samuti kolhoosidesse.

---

1) Edasi, 6. nov. 1949

2) Edasi, 22. nov. 1949

Talumajapidamiste üldine kollektiviseerimine ja selle alusel kulakluse kui klassi likvideerimine kujutas endast sügavat revolutsioonilist pööret Tartumaa ajaloos. See revolutsiooniline pööre Tartumaal lahendas, nii nagu ta oli lahendanud kogu Eesti NSV-s, kolm sotsialismi ülesehitustöö põhiküsimust: esiteks, see likvideeris kõige arvukama ekspluateerijate klassi – kulakute klassi; teiseks, see revolutsioon viis kõige arvukama töötava rahva klassi – talupoegade klassi, üksikmajapidamise teelt kolhoosliikule, sotsialistlikule ühismajapidamise teele; kolmandaks, selle revolutsiooni tulemusel sai nõukogude võim Tartumaal sotsialistliku baasi ka põllumajanduses. See revolutsioon likvideeris ühe kapitalismilt sotsialismile ülemineku tähtsama vastuolu – vastuolu sotsialistliku suurtööstuse ja eraomanduslikku väiketalumajapidamise vahel.

NLKP Keskkomitee juhtimisel määras Eestimaa Kommunistlik Partei nõukogude võimu majanduspoliitika Eestis ja ühtlasi ka Tartumaal. Eestimaa Kommunistlik

Partei juhtis pidevalt talumajapidamiste kollektiviseerimise käiku. Partei otsused avastasid puudusi nõukogude ja parteiorganite töös ning suunasid nende tähelepanu abinõude tarvituselevõtmisele, mis aitasid mobiliseerida töötavate talupoegade laiade hulkade jõupingutusi objektiivselt vajaliku kollektiviseerimisprotsessi edukaks elluviimiseks.

Pärast massilise kollektiviseerimise teostamist nõudsid kolhoosid uusi majandamise võtteid ja meetodeid. Individuaalse väiketalumajanduse valitsemise ajal avaldas nõukogude võim mõju põllumajanduse arengule üksiktalupidajate aktistamise, nõuandmise või hoiatamise aktidega. Laialipillatud väiketalumajandid arenesid isoleeritult ning majanduslik edu oleneb lõppude-lõpuks talupoja enda tegevusest. Uues olukorras, kollektivmajapidamiste valitsemise tingimustes, tugevnes partei ja nõukogude võimu organiseeriv ja suunav osa Tartumaa põllunduse arengus. Nüüd nihkus raskuspunkt tootmise organiseerimisele kolhoosides. Tootmise plaanipärasest ja täpsest organiseerimisest oleneb kolhooside edaspidine edu.

Põllumajandusliikesse artellidesse ühinenud Tartumaa talupoegadel polnud täielikku tehnika rakendamisele ega eesrindliku nõukogude agrobioloogia saavutustele rajatud suurmajapidamise juhtimise praktikat. Oli tarvis kolhoosnikutele õpetada ühistöö organiseerimist artellis. See oli keeruline protsess, sest kollektiivne töö kolhoosis polnud väikeste üksiktalupoegade massi töö lihtne ühendamine, vaid suures ulatuses eesrindliku tehnika ja põllumajandusteaduse saavutuste alusel põllumajandusliku töö organiseerimise kvalitatiivselt kõrgem vorm.

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi 1950. aasta 26. septembri seadlusega likvideeriti jaotus maakondadeks ja valdadeks ning kehtestati kogu NSV Liidus kehtiv jaotus rajoonideks.1) Vastavalt sellele reorganiseeriti Tartumaa partei- ja nõukogude aparaat. Suure Tartumaa asemel kujunes välja 6 rajooni, mis osaliselt või täielikult haarasid Tartumaa territooriumi.2) Tartu rajooni koosseisu kuulus 22 külanõukogu, ja territooriumi suurus oli 1401,1 km². 3) Tartu TSN Täitevkomitee ja EKP Tartu Rajoonikomitee oli nüüd võimalik muuta juhtimine operatiivsemaks

---

1) Eesti NSV Teataja nr 11, 1950., lk. 161

2) Tartu rajooni TSN TK Planeerimiskomisjoni esimehe sm Põllu suulistel andmetel

3) Eesti NSV administratiiv-territoriaalne jaotus, lk. 61

ning aidata Raasa kolhooside edasisele organisatsioonilisele kindlustumisele.

Tartu rajooni jäi teenindama kolm masina-traktorijaama — Saadjärve, Tartu ja Võnnu. 1. jaanuaril 1951.a. organiseeriti nende juurde poliitilised osakonnad, mis eksisteerisid 1. jaanuarini 1954.a. Nad eteondasid suurt osa Tartu rajooni kvalifitseeritud kolhoosikaadri ettevalmistamisel ja talurahva poliitilisel kasvatamisel kõigis kolhoositootmise harudes töö parandamise eest ja klassivaenlase jäänuste kõigi sepitsuste halastamatu paljastamise eest võitlemise vaimus.

Kuigi Tartu rajooni põllumajanduslik tootmine organiseeriti kolhooside kujul massilises ulatuses juba 1949. aastaks, kuid koos sellega kerkisid ka otsekohe kollektiivse tootmise keerulised ülesanded, mida polnud võimalik lahendada võrdlemisi väikeste kolhooside raamides. Oli vajalik kindlaks määrata maaparandustööde teostamise, muudatuste ülesharimise, heina- ja karjamaade rajamise ja laiendamise plaan. Tarvis oli

kuna niisugused maamassiive, mõõ kindlustaksid masina-traktorijaamade tehnika ratsionaalse kasutamise. Selleks need ülesanded või lahendada ainult jäik-järgult mõtme aasta jooksul.

Otsustada need küsimused väikeste kolhooside suhtes polnud otstarbekohane ega võimalik. Sellepärast, kui 1950. aastal väikeste kolhoosīde talupojad kogu Eesti NSV-s hakkasid ühinema suurtesse kolhoosidesse, läksid ka Tartu rajooni kolhoosnikud seda teed mööda. Väikeste kolhooside ühinemine oli tähtsaks abinõuks Tartu rajooni kolhoosīde organisatsioonilisel, majanduslikul ja poliitilisel kindlustamisel.

1953.a. NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsuses on öeldud: „Pärast läbiviidud ühendamist on kolhoosid muutunud paljurahulisteks keerulisteks majapidamisteks. Nüüd on loodud kõik vajalikud tingimused ajakohase tehnika, nõukogude agronoomiateaduste saavutuste ning põllumajanduse eesrindlaste ja nõukogude rikkalike kogemuste laialdaseks rakendamiseks."[1]

---

1) NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamise abinõudest" NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsus, lk. 8

Tartu rajooni kolhooside iseloomustus enne ja pärast ühinemist 1950.-1952.

Tabel nr 1 [1]

Võrdluse liik	1950	1951	1952
1) Kolhooside arv	70	35	31
a) Kogu maad keskmiselt ühe kolhoosi kohta (ha)	920	1938	2155
b) Töövõimeliste kolhoosnike arv	4505	4469	4285
c) Keskmiselt töövõimelisi kolhoosnikuid ühe kolhoosi kohta	64	128	138
d) väljatöötatud normipäevade arv	1645200	1973400	2026900
e) Keskmiselt ühe töövõimelise kolhoosniku kohta väljatöötatud np.	286	352	369
f) Kolhoosnike arv, kes ei täitnud np. miinimumi	823	546	356
g) Kolhoosnike arv, kes ei töötanud välja ühtegi np.	75	39	17
h) Rahaline tulu (rbl)	8816500	10861200	11832700
i) Tulu taimekasvatusest (rbl)	2125500	3272100	2738600
j) Tulu loomakasvatusest (rbl)	6103500	6866400	8498300
k) Keskmiselt tulu ühe hektari põllumaa kohta	264	325	375

---

1) Tartu rajooni kolhoositootmise koondarvandeid 1950., 1951., 1952.

Võrdluse liik	1950	1951	1952
13) Anti Keskmiselt ühe kohta			
raha (rbl)	1,53	1,64	0,62
teravilja (kg)	2,35	1,94	0,88
kartuleid (kg)	0,51	0,04	0,26
heinu ja põhku (kg)	0,96	0,89	0,24
14) Anti Keskmiselt ühele töövõimelisele kolhoosnikule			
raha (rbl)	560	683	284
teravilja (kg)	860	848	443
kartuleid (kg)	188	179	111
Loomakasvatus			
1) Veiseid	8435	10328	10606
2) Neist lehmi	3871	4091	4520
3) Sigu	4437	5587	5740
4) Lambaid	3201	3900	4253
5) Linde	12470	25106	24266
6) Väljalüps aastalehma kohta	1681	1773	1749

Jaleki analüüs näitab, et ühinemise tulemusena muutusid Tartu rajooni põllumajandusliku artellid võimsateks ja suurteks majanditeks, mis on suutelised igakülgselt arendama põllumajandusliku tootmist. Põllumajanduslike artellide arv vähenes 1950. aastast 1952. aastani rohkem kui kahekordselt (70-lt-31-ni), mis tunduvalt kergendas kolhooside tegevuse juhtimist Tartu rajooni partei- ja nõukogude organite poolt ning lähendas neid kolhoosidele. Igale kolhoosile kinnistatud kogu maa suurenes keskmiselt 920 hektarilt 1950. aastal 2155 hektarile 1952. aastal, s.o. rohkem kui kaks korda.

Eesti NSV-s tervikuna olid need keskmised näitajad suuremad. Põllumajanduslike artellide arv vähenes ühinemise tulemusena kolmekordselt (2898-lt – 937-ni) ning igale kolhoosile kinnistatud kogu maa suurenes rohkem kui neljakordselt (574 ha-lt - 2611 ha-ni).[1] Siinjuures tuleb meeles pidada, et Tartu rajoonis olid 1949. aastal kolhoosid moodustatud suuremate ühis-

---

1) Matin V, Kolhoosikorra võit Nõukogude Eestis, lk 56

majapidamistena kui teesti NSV-s.

Tartu rajooni tingimustes oli kolhoo-side niisugune keskmine suurus täiesti küllaldane põllumajanduslikku suurtoot-mise ratsionaalseks arendamiseks.

Töövõimeliste kolhoosnike arv Tartu rajooni kohta tervikuna väheneb, kuid keskmiselt ühe kolhoosi kohta võetuna suureneb (1950. aastal 64 — 1952. aastal 138), mis või-maldas luua suuri põllundusbrigaade, kes olid suutelised masina-traktorijaamade tehnika abil harima suuri põlde.

Avanes võimalus ehitada suuri tüüp-karjalaute ning mehhaniseerida ja elekt-rifitseerida tööprotsesse loomakasvatuses, mis väikeste kolhooside tingimustes oli raskesti teostatav.

Pidevalt suurenes väljatöötatud normipäe-vade arv Tartu rajoonis tervikuna ja kesk-miselt ühe töövõimelise kolhoosniku kohta võetuna. Kolhoosnikute töödistsipliin järjest paranes. Kui 1950. aastal ei täit-nud normipäevade miinimumi 823 kolhoos-nikut ja ei töötanud üldse 75, siis 1952. aastal normipäevade miinimumi mittetäit-

muid. Kolhoosnikuid oli 356 ja kolhoositööst mittevõtjaid 17, st. ligi 2 korda ja 4 korda vähem võrreldes 1950. aastaga.

Tartu rajooni kolhooside rahaline sissetulek järjest kasvas, kusjuures umbes 2/3 sissetulekust saadi loomakasvatusest.

Ühe hektari põllumaa kohta saadi 1952. aastal tulu umbes 1/3 võrra rohkem kui 1950.

Ühele normipäevale antavate produktide ja raha kogustes leidus aastaaruannetes teatavaid kõikumisi. Sellised kõikumised on seletatavad Tartu rajooni vähemarenenud kolhooside võimetusega õigesti planeerida kolhoositootmist, mistõttu nad ei täitnud saakide viljakuse- ega loomakasvatusplaane ning ei andnud kolhoosnikele küllaldast töötasu. Sellega kaasnes ka Tartu rajooni keskmiste näitajate ebastabiilsus.

Loomade arv näitas Tartu rajoonis tõusu. Kuid plaanide andmisel ja nende täitmisel võeti aluseks ainult loomade arv ega määratud kindlaks loomakasvatuse kogutoodangu suurust, seetõttu näeme piimatoodangus aastalehma kohta langust.

Tartu rajoonis oli 1953. aastaks 31 suurt põllumajandusliku artelli. Keskmiselt tuli iga kolhoosi kohta ühismaad 2180 ha. Seejuures 13 kolhoosil oli ühismaad keskmiselt 2866 ha, 11 kolhoosil keskmiselt 2007 ha ning 7 kolhoosil keskmiselt 1177 ha. Ühismaa kogupindala poolest olid rajooni suuremad kolhoosid – Lenini nimeline (3304 ha), Kungla (3176 ha), Tulevik (3174 ha), Miina Härma nimeline (3010 ha), Tammistu (3000 ha). Tartu rajoonis moodustas põllumajandusmaast maast põllumaa 67,5% ning rohumaa 32,5% (sealhulgas heinamaa 29% ja karjamaa ainult 3,5%). Keskmiselt tuli rajoonis iga kolhoosi kohta ainult 62 ha karjamaad.

Kolhoosnike vabatahtliku ning mullastiku eripärade alusel võis rajooni kolhoose liigitada 3 gruppi. Esimesse gruppi sai määrata 13 kolhoosi rajooni kagu- ja idapoolses osas (Tammistu, Ühendus, Võitja, Stalini-nimeline, Stalini-nimeline, Molotovi-nimeline, 1. Mai, Nõukogude Armee-nimeline, Bolševik, Klassisõja-nimeline, Mõtsuni-nimeline, See Kommunismile,

Vihzjõed) Selle grupi kolhoosidel moodustas põllumajanduskõrgust maast: põllumaa keskmiselt 73%, rohumaa keskmiselt 27%. Äärmiselt väike oli siin karjamaid - keskmiselt 45 ha kolhoosi kohta. Siin esinevad mullad olid mõnesuguselt leetunud, domineerivad keskmiselt leetunud ja kappeliise reaktsiooniga mullad, mis kannatavad osaliselt liigniiskuse all.

Teise gruppi sai määratud 13 kolhoosi mõnevõrra väiksema põllumaa erikaaluga ning suhteliselt parema mullastikuga. Nendel kolhoosidel moodustas põllumajanduskõrgust maast põllumaa keskmiselt 66%, rohumaa keskmiselt 34%. Mullastikult võis selles grupis eristada 2 alagruppi. Esimesse alagruppi kuulusid kolhoosid nõrgalt leetunud, mõõdukama reaktsiooniga ning soodsa veerežiimiga muldadega (Tuleviku, Kungla, Avangard, Ždanovi-nimeline, Mõisa Lõuna-nimeline, Punane Täht, Lenini-nimeline, Kõlvaja ja Vihzjõed.) Teise alagruppi kuulusid kolhoosid tugevamini leetunud ning kõrgema reaktsiooniga, osaliselt liigniiskuse all kannatavate muldadega (Uus Elu, Oktoobri Võit, Jüriöö,

Lemeste) Sellesse rühmgruppi kuulusid seega ka kõnealused kolhoosid.

Kolmandasse gruppi kuulusid 5 kolhoosi (Areng, Tammsaare-nimeline, Lõvivõnnelõne, Emajõe, Võnnu.) mõnevõrra suurema rohumaade erikaaluga. Nullad olid siin neutraalse iseloomuga, kuid kannatasid liigniiskuse all. Selle grupi kolhoosidel moodustas põllumajandusmaast põllumaa keskmiselt 55%, rohumaa keskmiselt 45%. Nine kolhoosi kohta tuli keskmiselt 81 ha karjamaad.

NSKP XIX kongressi direktiivides rõhutati vajadust kindlustada Eesti NSV-s suure produktiivsusega loomakasvatuse, eriti piimakarjanduse ja sigade kasvatuse edasiarendamine. Sellega rõhutati loomakasvatuse juhtivat osa meie vabariigi põllumajanduses. Loomakasvatuse edukat arendamist Eesti NSV-s soodustavad väldiselt kohalikud looduslik-kliimalised tingimused. Kuid Tartu rajoonis ei soodustanud küllaldaselt loomakasvatuse arendamist stiihiliselt kujunenud kõlvikute vahekord. Nimetes rajooni kolhoosides nagu Tuleviku, Miina Härma-

nomelises jt. oli Kolhoosi territooriumi organiseerimisel vahekorra küsimus lahendatud ratsionaalselt, kohalikke tootmistingimusi arvestades. Kuid selle kõrval oli veas rajoni kolhoosides kolhoosi territooriumi organiseerimise küsimus lahendatud ebaotstarbekalt ning sellõstena nad poleks kindlustanud nende kolhooside edaspidist majanduslikku tugevdamist ning loomakasvatuse edukat edasiarendamist.

Sellepärast esimesse gruppi arvatud kolhoosid seadsid eesmärgiks spetsialiseerumise loomakasvatusele ja taimekasvatuse osas rohkem teraviljakasvatusele. Kuna selles grupis oli äärmiselt vähe karjamaad, oli vajalik rajada kultuurkarjamaid.

Teise gruppi arvatud kolhoosid seadsid eesmärgiks spetsialiseerumise loomakasvatusele, eriti intensiivsele veise- ja seakasvatusele, samuti kartulite ja köögiviilja tootmisele, kuna sellesse gruppi kuuluvad lõunapoolsed kolhoosid. Selle grupi kolhoosidel olid olemas kõik võimalused tootmise intensiivistamiseks ja tulukuse tõstmiseks.

Kolmandasse gruppi arvatud kolhoosid seadsid eesmärgiks spetsialiseerumise eelkõige veisekasvatusele. Kuna nende kolhoosde maad kaugatasid liigniiskuse all, omas siin suurt tähtsust kuivendustööde läbiviimine ning veevoolude reguleerimine,

II peatükk

Tartu rajooni kolhoosid võitluses põllumajanduse järsu tõusu eest 1953-1955.

a) Tartu rajooni kolhooside majanduslik areng.

1953. a septembris võttis NLKP Keskkomitee pleenum vastu otsuse „NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamise alusnõudest". Selles otsuses anti NSV Liidu põllumajanduse olukorra sügav analüüs ja näidati teed selle edasiseks arenguks.

Pleenum märkis, et rea põllumajanduse tootmisharude mahajäämise tähtsaimaks põhjuseks oli kolhooside, masina-traktorijaamade ja sovhooside ebarahuldav juhtimine, eelkõige vead kaadri valiku ja paigutamise osas.

Tunnistanud rea põllumajandusharudes olukorra ebarahuldavaks, pidas pleenum vajalikuks ja edasilükkamatuks tarvitusele võtta alusnõud, mis aitaksid mahajäänud põllumajandusharusid, kolhoose, sovhoose ja rajoone tõsta eesrindlaste tasemele, et kindlustada kogu sotsialistliku põllumajanduse võimas tõus. Ülesanne seisnes selles, et rahuldada 2-3 aasta jooksul kiiluslikult meie maa elanikkonna järjest kasvavaid vajadusi toidukaupade alal ning varustada tooraine

kerge- ja toiduainetetööstust.

Selle ülesande lahendamine, nagu märkis septembripleenumi otsus, nõudis loomade arvu kiiret tõstmist, söödabaasi kindlustamist, loomade varustamist vastavate ruumidega, söötade tootmise alal ja loomakasvatusfarmides ettetulevate palju jõukulu nõudvate tööde mehhaniseerimist ja loomakasvatuse juhtimise parandamist. Kiiresti oli vaja suurendada kartuli ja köögiviljа tootmist, esmajärjekorras nende kultuuride saakide tõstmise ja tootmise mehhaniseerimise teel. NSKP Keskkomitee septembripleenum pühitas ülesande ka teraviljа kasvatamist igakülgselt arendada, eriti tähtsamate toiduteraviljakultuuride — tali- ja suvinisu osas.

NSKP septembripleenumil peetud ettekandes esitas sm. Hruštšov põhjendatud majandusliku arvestuse, mille kohaselt elanikkonna tarviduste täielikuks rahuldamiseks piima ja piimasaadustega oli vaja saada kõigi meie maal olemasolevate põllumaade, heina- ja karjamaade (st. põllumajandusliku maa) iga 100 ha kohta 260 ts piima. Sellele vastavalt pidi iga 100 ha põllumajandusliku maa kohta olema vähemalt 20 veist, sealhulgas 10 lehma keskmise piimatoodanguga 2500-2600 kg aastas. Selleks, et rahuldada

elanikkonna vajadusi liha ja lihasaaduste osas oli vaja saada iga 100 ha põllumajanduslikku maa kohta 27 ts liha, sealhulgas iga 100 ha põllumaa kohta 30 ts sealiha.

Tartu rajooni TSN ja EKP Tartu Rajoonikomitee märkisid ühises otsuses „Ületõudest loomakasvatuse edasiarendamiseks Tartu rajoonis", et puudused loomakasvatuse arendamises, mis olid näidatud NSKP Keskkomitee septembriplenumi määruses, esinesid ka Tartu rajoonis.[1] 1953. a. oli rajoonis söödabaas tunduvalt maha jäänud loomade arvu suurendamisest, näiteks söötade varumise plaan täideti rajooni kolhoosides kooresööda osas 45%, heina osas 54,5%.[2] Ka loomakasvatushoonete ehitus ning palju jõukulu nõudvate tööde mehhaniseerimine farmides kulges aeglaselt. See kõik pidurdas loomakasvatuse edasiarendamist ja selle muutmist kõrge tootlikuliseks ning suure tulukusega põllumajandusharuks.

Tartu rajooni nõukogude ja põllumajanduse organid ei suhtusid pealiskaudselt tähtsasse põllumajandusharusse — loomakasvatuse juhtimisse, mistõttu loomade ja kodulindude arvu suurendamise

---

1) Tartu rajooni TSN TK ja EKP RK otsus nr 4, 24 veeb 1954.
2) Tartu rajooni TSN TK otsus nr. 23, 20. jaan. 1954.

1953.a. riiklik plaan polnud täidetud terves rajooni ulatuses, sest kolhoosides nagu Sammaste, Kungla jt. oli lehmade arv tunduvalt vähenenud ja nende produktiivsus langenud.[1]

Tartu rajooni kolhoosides ei võtnud 1953.a. kolhoositööst üldse osa 85 töövõimelist kolhoosnikut ja 425 töövõimelist kolhoosnikat ei täitnud ettenähtud normipäevade miinimumi. Seetõttu kaotasid 1953.a. Tartu rajooni kolhoosid vähemalt 35 000 töötäeva. Võrdluseks võib märkida et Tartu rajooni ühisjõu kolhoosis kulus 1953.a. kõigi tööde tegemiseks 35500 töötäeva.[2] Viriti halvasti kasutati tööjõudu 1953.a. Kungla kolhoosis, kus 27 kolhoosnikut ei töötanud aasta jooksul üldse ühistöödel ja 34 kolhoosnikut ei täitnud normipäevade miinimumi. Kui näiteks 1953.a. Tartu rajooni „Punase Tähe' kolhoosi juhatus oleks tööle rakendanud 6 töövõimelist kolhoosnikut, kes ühistöödest üldse osa ei võtnud ning nõudnud 21 töövõimeliselt kolhoosnikult miinimumnormipäevade väljatöötamist, siis oleks kolhoosil jäänud kulutamata ligi 100 000 rbl, mis maksti väljaspool palgatud töölistele.[3]

---

1) Tartu rajooni TSN TK ja EKP Tartu RK otsus nr 4, 24. veeb. 1954.
2) Eesti Kommunist nr 6, 1954., lk. 25
3) Edasi, 24. apr. 1954.

Ka Tartu rajooni kõigi põllumajandusalade tootmise suurendamine nõudis hoopis kvalifitseeritumat juhtimist partei- ja nõukogude organite poolt. Seni aga tegeldi liiga palju igasuguste käskkirjade direktiivide, arvannete jms. kirjutamisega. Tartu rajooni TSN Täitekomitee viis näiteks 1953. a. läbi 53 istungit, võttis vastu 905 otsust, andis välja 395 korraldust, saatis välja 2020 kirja ja 370 telegrammi, s.o. 10 dokumenti päevas.[1] Oli selge, et nii paljude otsuste ja korralduste täitmist ei suudetud kontrollida. Kontrollimatus viis aga töötajates vastutustunde nõrgenemisele ja paljudel juhtudel sellenii, et kitsaskohti ei likvideeritud.

Pärast NSKP Keskkomitee septembriplleenumi otsuse avaldamist seisis eriti läi tegevusväli põllumajanduse edasiarendamise ülesannete täitmisel Tartu rajooni Kolhooside parteiorganisatsioonide ees, millede arv oli 1953. a. lõpul kolmekordseks kasvanud. Et tõsta parteiorganisatsioonide osa ja vastutust, oli antud talle Kolhoosis, nagu töötsusettevõtetes ja Kaubandusettevõteteski, administratsiooni tegevuse kontrollimise õigus. Kasutades seda õigust viis kolhoosi parteiorganisatsioon

---

1) Edasi, 14. märts 1954.

välja selgitada puudused kolhoosimajanduse juhtimise kõikides lülides ning võtta kohapeal tarvitusele abinõusid kitsaskohtade kiireks likvideerimiseks.

Tartu rajooni kolhoosidel olid kõik eeldused ning objektiivsed tingimused kõrge produktiivsusega loomakasvatuse intensiivseks arendamiseks. Võitluses partei ja valitsuse poolt loomakasvatuse edasiarendamise alal püstitatud ülesannete täitmise eest saavutati 1953./54. majandusaastal mõningat edu. Loomade arv Tartu rajooni kolhoosides aastakeskmikul 1. oktoobrist 1953. kuni 1. oktoobrini 1954. suurenes. Veiste arv tõusis 14,4% (sealhulgas lehmade arv 10,1%), sigade arv 21,7% ja lammaste arv 22,5% võrra.

Samal ajal oli piimatoodang ühe aastalehma kohta tõusnud keskmiselt 1666 kg-ni, ületades sega 1953.a. taseme 273 kg võrra. Selle tulemusena oli Tartu rajoon Eesti NSV rajoonide paremusjärjestuses piimatoodangu alal 12-ndal kohal (39-st rajoonist). 1)

Kui Tartu rajooni kolhoosides oli iga 100 ha põllumajanduslikku maa kohta 1953.a. 17,9 veist, siis 1954.a. kasvas veiste arv 18,8, sihtlasi tõusis ka lehmade arv iga 100 ha põllumajanduslikku

---

1) Tartu rajooni planeerimiskomisjoni koondarvamine 1954.a. kohta piima väljalüpsi alal.

maa kohta keskmiselt 4,7-lt – 8,5-le

Seejärast 1953./54. majandusaasta jooksul toodeti ka iga 100 ha põllumajanduslikku maa kohta keskmiselt 129 ts piima, mis oli 24% võrra rohkem kui 1952./53. majandusaastal. 1)

Tartu rajoonis oli 1. oktoobril 1954.a. 13 kolhoosi, kus veiste arv kolhoosis kinnistatud iga 100 ha põllumajanduslikku maa kohta tõusis üle 20. Kõrgemaid näitajaid saavutasid Võnnu MTJ piirkonna kolhoosid. Kus iga 100 ha põllumajanduslikku maa kohta peeti 20,3 veist. Seejärel talid Tartu MTJ kolhoosid, kus samasuure pindalaühiku kohta peeti 19,9 veist.

100 ha põllumajanduslikku maa kohta peeti kõige rohkem veiseid Kalinini-nimelises kolhoosis (25,9), Lenini- ja Kirgissepa-nimelistes kolhoosides oli see arv 23,7. Kõige vähem peeti veiseid „Tammistu" kolhoosis (11,3), „Kungla" kolhoosis (5,7) ja „Ühisjõu" kolhoosis (6,2)

Tartu rajoonis viies kolhoosis oli 1954.a. iga 100 ha põllumajanduslikku maa kohta 10 ja rohkem lehmi: Kalinini-nimelises (11,6), „Tuleviku" kolhoosis (11,1), Lenini-, Stalini- ja

---

1) Tartu rajooni planeerimiskomisjoni koondarvanne 1954.a. kohta. piima väljalüpsi alal

ja Kirovi-nimelistes kolhoosides (10). Kõige vähem peeti lehmi Tartu rajoonis iga 100 ha põllumajandusliku maa kohta „Tammistu" kolhoosis (4,9), „Ilmgla" kolhoosis (5,7) ja „Ühisjõu" kolhoosis (6,2).

Tänu heale hoolitsusele piimakarja eest ning söödabaasi tugevdamisele tõusis Tartu rajooni mitmes kolhoosis keskmine väljalüps iga aastalehma kohta üle 2000 kg aastas. Kõrgem produktiivsuse tase saavutati „Tuleviku" kolhoosis – 2553 kg, Stalini-nimelises kolhoosis – 2336 kg ja M. Lõõma-nimelises kolhoosis – 2217 kg. [1]

Lehmade arvu suurendamise ning nende produktiivsuse tõstmise tõttu oli Tartu rajooni majanduslikult tugevamates kolhoosides toodetud piima hulk iga 100 ha põllumajandusliku maa kohta järgmine: „Tuleviku" kolhoosis 266 ts, Stalini-nimelises kolhoosis 190,9 ts, M. Lõõma-nimelises kolhoosis 176,6 ts ja Kõrgissaare-nimelises kolhoosis 171,6 ts.

Nende kolhoosside kõrval leidus Tartu rajoonis ka viga mahajäänud ühismajandeid, kus toetmise halva organiseerimise, maa mitteoskusliku kasutamise ning nõrga hoolitsuse tõttu söödabaasi tugevdamise ja karjapidamistingimuste parandamise eest saadi

---

1) Tartu rajooni plaaniskomisjoni andmete 1954. a. kohta piima väljalüpsi alal.

piima vähe. Nii näiteks saadi iga 100 ha põllumajanduslikku maa kohta piima „Tammistu" kolhoosis 57,5 ts, „Nõmme" kolhoosis 40,8 ts, „Ühisjõu", „Emajõe", „Kuningla", Molotovi- ja Tammisaare-nimelistes kolhoosides 28-38 ts piires.

Seakasvatuse alal täideti aasta plaan (seisuga 1. oktoober 1954.) 111,9%, Kusjuures saadi Tartu rajooni kolhoosides sealiha (tapa-kaalus) 228,5 tonni. Iga 100 ha põllumaa kohta saadi sealiha (tapakaalus) 6,5 ts. Lambakasvatuse plaan täideti Tartu rajooni kolhoosides 1953./54. majandusaastal 103,6% 1)

1954. a. liigsete sademete tõttu hävinesid paljudes Tartu rajooni kolhoosides osaliselt põllukultuurid. Enamik põllukultuuride ikaldumisi oli aktee-ritud Riikliku Kindlustuse organite poolt, mistõttu enamike kolhooside kahjud kuulusid hüvitamisele. Kuid osaliselt hävines põllukultuure ka hooldustöö-de mitteõigeaegse läbiviimise tõttu. 2)

Puudulikult oli organiseeritud veel 1954. a. töödistsipliini tugevdamist kolhoosides, mille tõttu mõned kolhooside liikmed ei võtnud üldse osa ühistöödest ja paljud ei täitnud normipäevade miinimumi (Molotovi-nimelises kolhoosis 20% töö-jõu-

---

1) Tartu rajooni TSN TK otsus nr. 34 26. jaan 1955.
2) Tartu rajooni TSN TK otsus nr. 462 17. nov. 1954.

listest kolhoosnikutest). Samal ajal kulutati suuri summasid väljaspoolt palgatud töölõule eriti ehitustöödel. Näiteks „Ühenduse" kolhoosis 30 kolhoosnikku ei täitnud normipäevade miinimumi, kuid 52 % kapitalimahutuste kulutustest kasutati ehitustöödel väljaspoolt palgatud töölõule.[1]

Kolhoositootmise kasvu üheks tähtsamaks näitajaks on jagamatu fond, mille arvel soetatakse ja taastatakse ehitusi, põllutöömasinaid, töö- ja produktiivloomi, püsivistandusi, transpordivahendeid ja mitmesuguseid teisi tootmispõhivahendeid.

Tartu rajooni kolhooside jagamatu fond kasvas peamiselt laiendatud taastootmise tulemusena ja suurenes 1954. a. lõpuks võrreldes 1950. a. peaaegu kaks korda. Eesrindlikes kolhoosides oli jagamatu fondi kasv isegi kolmekordne. Näiteks „Tulevärk" kolhoosi jagamatu fond suurenes 670 600 rbl-lt 1950. a. 1 500 000 rbl-le 1954. a. Lenini-nimelise kolhoosi jagamatu fond ulatus 1954. a. 1 300 000 rbl-le, kuna 1950. a. oli see ainult 467 200 rbl.

Kui analüüsida, millist osatähtsust Tartu rajooni kolhooside jagamatu fondi koostises omasid tema üksikud alikad kolhooside organiseerimise alg-

---

1) Tartu rajooni TSN TK otsus nr. 44 9. veebr. 1955.

aastail ning milliste allikate kaudu toimus jagamatu fondi kilisem kasv, siis näeme, et kolhooside organiseerimise esimestel aastatel moodustasid jagamatu fondi kogumäärtusest peamise osa talupidajatelt ühistatud ja tasuta saadud varad. Kolhoosisisene akkumulatsioon oma kolhooside loomise algaastail jagamatus fondis väikese erikaalu. Käsikäes edusammudega Tartu rajooni kolhooside majanduslikus tegevuses suurenes kolhoosisisese akkumulatsiooni erikaal jagamatus fondis järjest (16,8%-lt 1949.a.-40,7%-le 1954.a.)[1]

Kolhoosisisestest akkumulatsioonidest omasid kõige suuremat tähtsust eraldamised rahalistest tuludest. Selle allika suurendamine sõltus täielikult kolhooside kogu- ja kaubatoodangust. Kogemused näitasid, et Tartu rajooni kolhoosid, mis osutasid tõsist tähelepanu ühismajandi mitmekülgsele väljaarendamisele, said suuri rahalisi sissetulekuid ja olid võimelised eraldama rohkem summasid jagamata fondi täienduseks. Peale kaubatoodangu suurendamise oli Tartu rajooni kolhooside rahaliste tulude kasvu tublisti soodustanud üiklike varumis- ja kokkuostuhindade tõstmine NSKP Keskkomitee septembriplenumi otsuse kohaselt. Seoses rahaliste tulude suurenemisega oli eraldatud Tartu rajooni kolhoosides 1954.a. jagamatu fondi

---

1) Edasi, 18. mai 1955.

Tabel nr 2 [1]

Tootmispõhivahendite, jagamatute fondide ning rahalise tulu kasv Tartu rajooni Kolhooside (100 ha põllumajanduslikku maa kohta tuhandetes rublades).

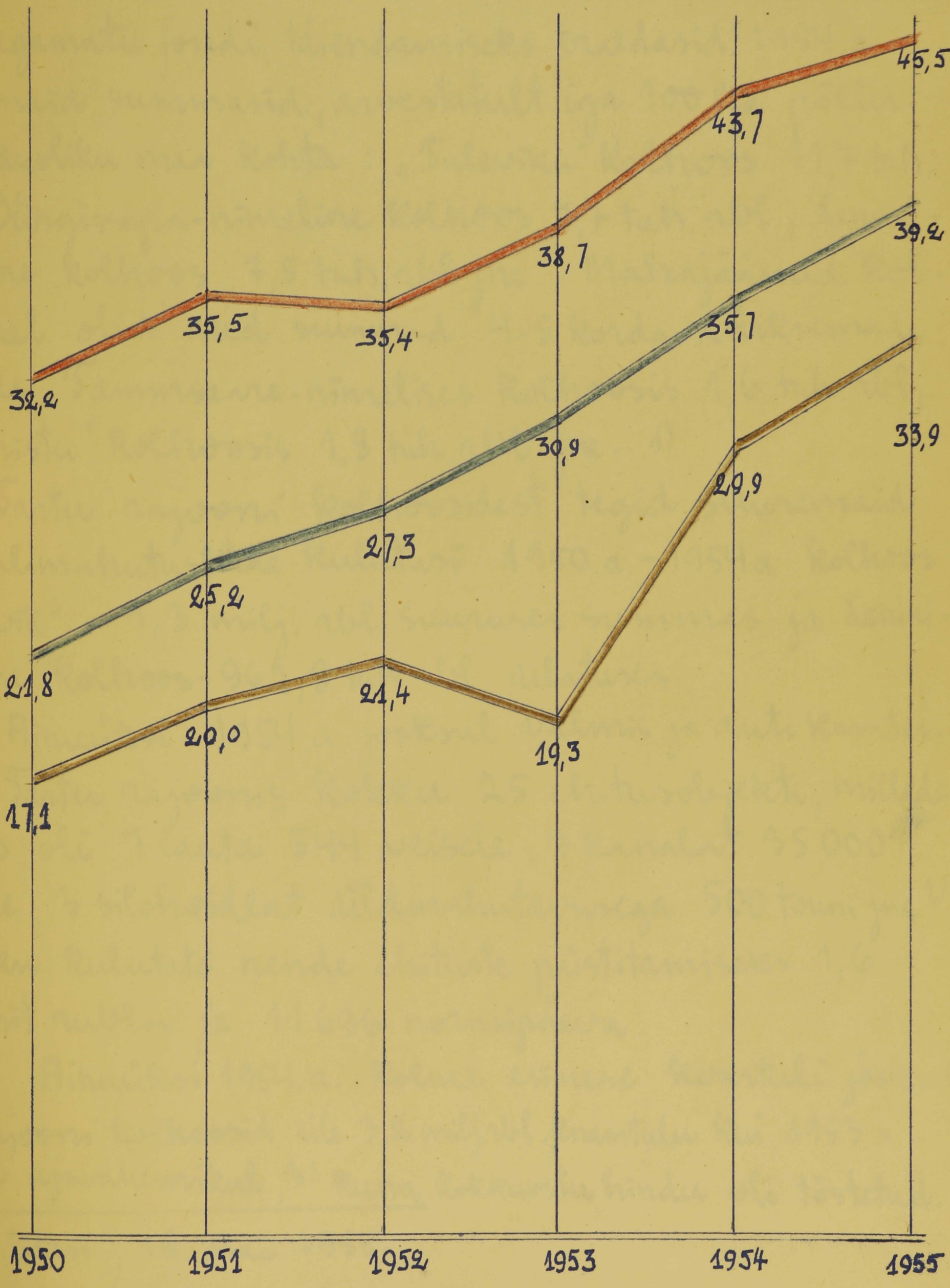

1) Tabel on koostatud Tartu rajooni ESN TK Plaanikomisjoni ja RPA statistikute põllumajanduse ökonoomika ja organiseerimise katedri andmete alusel

täiendamiseks 2,5 milj. rbl, milline summa ületas 1953.a. oma 33,8 %-liselt ja 1950.a. oma peaaegu kahekordselt.

Jagamatu fondi täiendamiseks eraldasid 1954.a. suuremaid summasid, arvestatult iga 100 ha põllumajanduslikku maa kohta: „Tulevsku" kolhoos 11,7 tuh. rbl, Kirgissepa-nimeline kolhoos 7,7 tuh. rbl., Leninnimeline kolhoos 7,5 tuh. rbl jne. Mahajäänud kolhoosidel olid need summad 4-5 korda väiksemad, näiteks Tammsaare-nimelises kolhoosis 1,6 tuh. rbl., „Tammistu" kolhoosis 1,8 tuh. rbl jne. 1)

Tartu rajooni kolhoosidest tegid suuremaid kapitalimahutuslikke kulutusi 1950.a.-1954.a kolhoos „Tulevsk" - 1,3 milj. rbl. suuruses summas ja Leninnimeline kolhoos - 962,8 tuh rbl. ulatuses.

Ainuüksi 1954.a. jooksul valmis ja anti kasutusele Tartu rajoonis kokku 25 ehitusobjekti, millede hulgas oli 4 lauta 544 veisele, 4 kanalat 35 000 linnule, 3 silohoidlat üldmahutavusega 500 tonni jne. 2) Kokku kulutati nende ehituste püstitamiseks 1,6 miljonit rubla ja 11 696 normipäeva.

Ainuüksi 1954.a. kolme esimese kvartali jooksul said rajooni kolhoosid üle 3,2 milj. rbl. enamtulu kui 1953.a. samal ajavahemikul, 3) kuna kokkuostu hindu oli tõstetud.

---

1 Edasi, 18. mai 1955.

2 Edasi, 1. mai 1955.

3 Tartu rajooni TSN Sõ otsus nr. 488 1. dets 1954.

Tabel nr 3 [1]

Ühiskondlik loomakasvatus Tartu rajoonis on kujunenud domineerivaks (sektorite osatähtsus %).

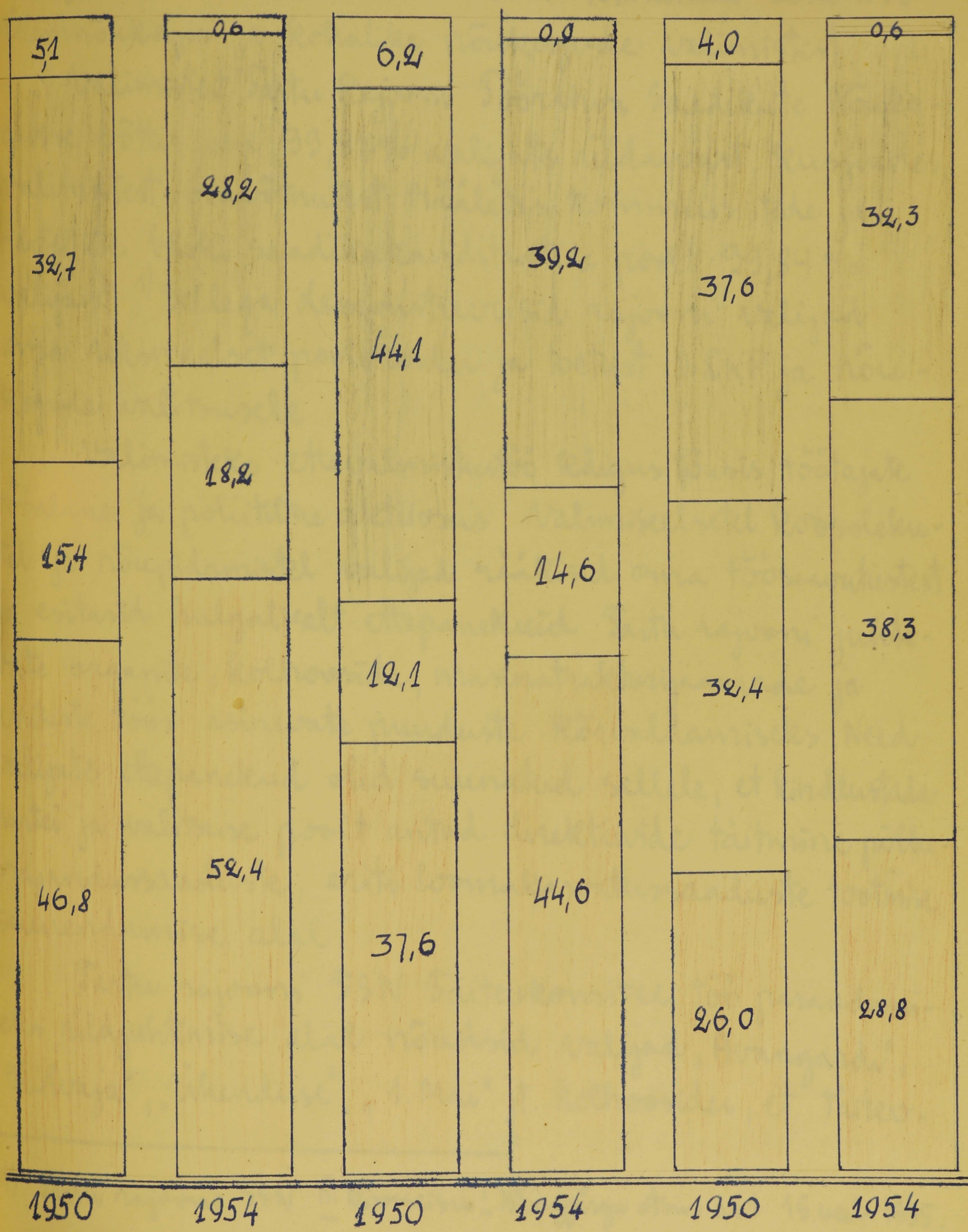

1) Tabel on koostatud KPA sotsialistliku põllumajanduse ökonoomika ja organiseerimise katedri andmete alusel

Tartu rajooni töötav rahvas võttis suure vaimustusega osa 27. veebruaril 1955.a. toimunud Eesti NSV Ülemnõukogu ja kohalike nõukogude valimistest.

Valimistest Tartu Rajooni Töörahva Saadikute Nõukogusse võttis osa 99,87% valijate üldarvust, kusjuures valimistest osavõtnutest hääletas kommunistide ja parteitute bloki saadikukandidaatide poolt 99,84% valijaist.[1] Sellega demonstreerisid rajooni valijad oma üksmeelset poolehoidu ja toetust NLKP ja nõukogude valitsusele.

Valimisteks ettevalmistustöö käigus tõusis töötajate tööalane ja poliitiline aktiivsus. Valimiseelsetel koosolekutel ja nõupidamistel valijad rääkisid oma tööosavõtust ja esitasid hulgaliselt ettepanekuid Tartu rajooni juhtivate organite, kolhooside, masinatraktorijaamade ja asutuste töös esinevate puuduste kõrvaldamiseks. Need valijate ettepanekud olid suunatud sellele, et kindlustada partei ja valitsuse poolt antud direktiivide täitmine põllumajandussaaduste, eriti loomakasvatussaaduste tootmise suurendamise alal.

Tartu rajooni TSN Täitevkomitee töö parandamiseks üldjuhtimise alal nõudsid valijad „Avangardi", „Kõlvaja", „Ühenduse", „1. Mai" jt. kolhooside, et täitev-

---

1) Tartu rajooni TSN III kokkusaamise I istungjärgu otsus nr.1 15. veeb. 1955.

komitee osutaks rohkem nõudlikkust oma osakondade, masina-traktorijaamade, varumis- ja kaubandusorganisatsioonide suhtes, tihedamalt kontrolliks nende tööd ja operatiivsemalt lahendaks küsimusi põllumajanduse varustamise alal. Tartu rajooni täitevkomitee pidi rohkem koha peal süvenema kolhooside, masina-traktorijaamade ja ettevõtete töösse, avastama seal esinevad põhilised puudused ja aitama neid kõrvaldada. Eriti tuli täitevkomitee tõsta külanõukogude osatähtsust ja parandada nende juhtimist ning abistamist.

Tartu rajooni TSN III koosseisu I istungjärk märkis, et valijate poolt esitati eriti rohkesti nõudmisi masina-traktorijaamade töö parandamise suhtes.[1]

„Tee Kommunismile", „Jürjevõ", „Lenini", „Stalini-nimelise kolhooside valijad märkisid, et masinatraktorijaamad puudulikult abistasid kolhoose töö organiseerimisel, töödistsipliini kindlustamisel, agro-zootehnilise propaganda läbiviimisel ja vähe suunasid kolhooside revisjonikomisjonide tööd. „Uue Elu", „Kungla", Nõukogude Armee-nimelise jt. kolhooside valijad nõudsid, et masinatraktorijaamad tingimusteta täidaksid oma lepingulised ülesanded. „Avangardi", „Lenini", „Ühenduse" jt. kolhooside valijad tegid ettepanekuid, et

---

1) Tartu rajooni TSN III koosseisu I istungjärgu otsus nr.1 15. veeb 1955.

masinatraktorijaamad kindlustaksid töökvaliteedi otsusta-
va parandamise. V. Kõngissepa-nimelise jt. kolhooside
valijad nõudsid, et masinatraktorijaamad paremini
remondiksid oma traktorid ja hakkeriistad ja operatiiv-
semalt kõrvaldaksid töö juures esinenud tehnilised
rikked.

Palju valijaid Kirovi-nimelises, „Võitja", „Jüriöö"
jt. kolhooside tegid ettepanekuid selle kohta, et Tartu
rajooni täitevkomitee, külanõukogud, masinatraktori-
jaamad ja kolhooside juhatused võtaksid tarvitusele
kõik abinõud mahajäämad kolhooside töödistsipliini
ja tööviljakuse tõstmiseks, isikliku vastutuse suuren-
damiseks, kolhoosi ühisvara hoidmise ja säilitamiseks
ning kolhoosnikute materiaalse huvitatuse põhimõ-
tete täielikuks ellurakendamiseks, pidades sel alal
esinevaid puudusi kolhooside mahajäämuse peamisteks
põhjusteks.

Tartu rajooni TSN III koosseisu I istungjärk
luges saadikute tähtsamaks ülesandeks võitluse
distsiplineerimatuse, vastutamatuse, hooletuse, loha-
kuse ja igasuguse ebaperemehelikkuse vastu ja
nõudis, et saadikud viiksid ellu kõikjal, kus nad
töötavad, kolhoosnike seas materiaalse huvita-
tuse printsiipi. 1)

---

1) Tartu rajooni TSN III koosseisu I istungjärgu otsus nr. 1 15. veebr. 1955.

riiti suured ja vastutusrikkad ülesanded põllumajanduse edasise arendamise alal seadis kolhooside ja seega ka Tartu rajooni kolhooside ette NSKP Keskkomitee jaanuaripleenum 1955. aastal. NSKP Keskkomitee jaanuaripleenumi otsuses kohustati järjekult tõstma teraviljа ja loomakasvatussaaduste tootmist, kusjuures järsk tõus sel alal oli vaja saavutada 1955. aastal, sest sellega oleks kindlustatud vajalikud eeldused kiireks edasiminekuks järgmistel aastatel.

Loomakasvatussaaduste tootmist võib tõsta üksnes karja söödabaasi tugevdamise teel. Aluseks söödabaasi tugevdamiseks näitas kätte NSKP Keskkomitee jaanuaripleenumi otsus, kus nõuti saagikuhkete söödakultuuride senisest suuremat kasvatamist. Nagu näitas eesrindlike majandite praktika, andis odavamat ja suure väärtusega loomasööta mais. Eesti NSV ja Tartu rajooni kolhooside tingimustes annab see kultuur rohkesti piim- ja vahakküpsusesse jõudnud tõlvikuid, mis on suurepäraseks koncentreeritud söödaks. Mais annab veel suurel hulgal haljasmassi silo valmistamiseks.

Varematel aastatel oli suureks puuduseks põllumajanduse arendamisel asjaolu, et kolhoosides oli võetud initsiatiiv planeerimise küsimustes.

NLKP Keskkomitee ja Ministrite Nõukogu määrusega „Põllumajanduse planeerimise praktika muutmisest" määrati kord ära Tartu rajooni kolhooside edasi arendamise perspektiivid, anti neile piiramatud võimalused loova initsiatiivi arendamiseks eesmärgiga kiiresti edasi arendada oma majapidamist ja saavutada lähematel aastatel teravilja, liha, piima, villa, munade jt. põllumajandussaaduste toodangu suurenemist.

Järgides NLKP Keskkomitee jaanuaripleenumi soovitust külvasid Tartu rajooni kolhoosid 1327 ha maisi, millest saadi nendes kolhoosides, kus maisikülve hooldati agrotehniliste nõuete kohaselt, head saaki. Paljudes kolhoosides rajati kultuurkarjamaid. 1955./56. majandusaasta talveperioodiks varuti Tartu rajooni kolhoosides koresööda kogus, mis ületab 10000 tonni võrra eelmise majandusaasta oma. Varutud silohulk oli küll väiksem, kuid see oli rõhuvas enamuses väärtuslik maisisilo. 1956.a. kevadeks külvati haljaskonveieri esimese lülina 165 ha rukist haljassöödaks, kuna 1955. aastal oli seda ainult üksikutes kolhoosides mõnikümmend hektarit. 1)

Tartu rajooni kolhoosides suurendati piima kogutoodangut 3445 ts võrra võrreldes eelmise

---

1) Tartu rajooni ÜSNTK ja EKP RK otsus nr. 23 2. nov. 1955.

1953./54. majandusaastaga. Tartu rajooni kolhooside lihatoodang suurenes 1558 ts võrra. Vaatamata raskетele pidamistingimustele säilitati enamikus kolhoosides loomad korralikult nii talve ja suurendati loomakasvatussaaduste toodangut, mis võimaldas kolhoosidel täita korralikult oma kohustused riigile loomakasvatussaaduste andmisel. „Tuleviku" kolhoosis näiteks lüpsti ajavahemikus 1. oktoobrist 1954. – 1. oktoobrini 1955. iga lehma kohta 373 kg piima rohkem kui 1953. – 1954. samas ajavahemikus. Stalini-nimelises kolhoosis toodeti põllumajanduslikku maa iga 100 ha kohta 44,4 ts piima rohkem kui 1954.a.

1955.a. 1. oktoobril oli põllumajanduslikku maa iga 100 ha kohta veiseid ja lehmi Stalini-nimelises kolhoosis vastavalt 25,3 ja 10,9, Kingissepa-nimelises kolhoosis vastavalt 22,2 ja 10,4, kolhoosis „Punane Täht" vastavalt 21,0 ja 10,7, kolhoosis „Uus Elu" 20,1 ja 9,6 ning kolhoosis „Tulevik" 18,9 ja 9,4.

Tartu rajooni kolhoosid said põllumajanduslikku maa iga 100 ha kohta ainult 4,4 ts piima rohkem kui 1953./54. majandusaastal. Planeeritud ülesande, toota 292,6 ts piima põllumajanduslikku maa iga 100 ha kohta, täitis ainult „Tuleviku" kolhoos, toodes selle maaühiku 293,1 ts piima.[1] Paremaid tulemusi

---

1) Tartu rajooni TSN TK ja TKP RK otsus nr 23 2. nov. 1955.

Tabel nr 41)

Piima väljalüps ühe lehma kohta (kg)
Tartu rajoonis 1954./55. a.

MTJ	Plaan	Täitmine	%	Täitmine 1954	± 1955
Tartu	1950	1392	71,4	1529	- 137
Saadjärve	2050	1859	90,6	1812	+ 36
Võnnu	2000	1604	80,2	1641	- 37
Tartu rajoonis	2000	1621	81,0	1666	- 45
Tulevik	2500	2926	117	2553	+ 373
Tammistu	1600	1158	72,3	1342	- 184

Piima kogutoodang (tonnides)

Tartu	2795,5	1948,6	69,4	1976,7	- 28,1
Saadjärve	3332	2741,9	82,2	1529.	+ 1212,9
Võnnu	3565,7	2710,7	76,0	2551	+ 159,7
Tartu rajoonis	9693	7401,2	76,3	7056,7	+ 344,5
Tulevik	667	668,2	100,1	624,6	+ 43,6
Tammistu	207	136,6	66,9	135,7	+ 0,9

1) Tabel on koostatud Tartu rajooni SKN 5% Plaanikomisjoni andmete alusel

Saadud piima 100 ha põllumajanduslikku maa kohta 1954./55. a. Tartu rajoonis (ts)

MTJ	Plaan	Täitmine	% o	1954	± 1955
Tartu	172,5	124,6	72,2	123	+1,6
Saadjärve	163	139,9	85,8	128,9	+11
Võnnu	182,8	143,0	78,2	133,2	+9,8
artu rajoonis	178,7	136,4	76,3	129	+7,4
Tulevik	292,6	293,1	100,1	266	+27,1
Tammistu	84	55,6	66,1	57,5	−1,9

saavutasid veel Stalini-nimeline ja M. Härma-nimeline kolhoos. „Tammistu", „Nõmme" ja „Tammsaare" ja „Emajõe" kolhoosid tootsid põllumajanduslikku maa iga 100 ha kohta ainult 55,6 - 79,5 ts piima.

Veiste, eriti lehmade, väljalangemine käibest oli Tartu rajooni kolhoosides ludumatult suur (19,2%) Tagasihoidlikult arvestades jäi kolhoosidel ahtruse tõttu saamata 1300 ts piima, mis maksab turuhindades 3,25 milj. rbl. Lehmade väike arv ei võimaldanud piimatootmise järsku tõusu. Näiteks „Tee Kommunismile" kolhoosis oli põllumajanduslikku maa iga 100 ha kohta ainult 7,4 lehma, „Kungla" kolhoosis 6,6 ja „Tammistu" kolhoosis 4,6. Samuti oli nendes kolhoosides vähe veiseid (13,8 - 8,8 põllumajanduslikku maa iga 100 ha kohta). Hoolimata lehmade väikesest arvust ei tõstnud eespool nimetatud kolhoosid piimatoodangut vaid lasksid sellel kogunu langeda. 1)

Miks „Tuleviku", „Avangardi", Kingissepa-nimelises kolhoosides tõusele piimatoodang pidevalt?

Edu saladus oli selles, et siin hoolitseti söödabaasi tugevdamise eest, loomade pidamistingimuste parandamise ning loomakasvatuses töötavate kolhoosnike materiaalse huvitatuse tõstmise eest.

Sageli siunatakse lehmi ja taheta kse neid vähese

---

1) Tartu rajooni TSN TK ja TKP RK otsus nr 23 2. nov. 1955.

Tabel nr 5 [1]

Tartu rajooni kolhoosides oli 100 ha põllumajanduslikku maa kohta veiseid ja lehmi ning 100 ha põllumaa kohta sigu.

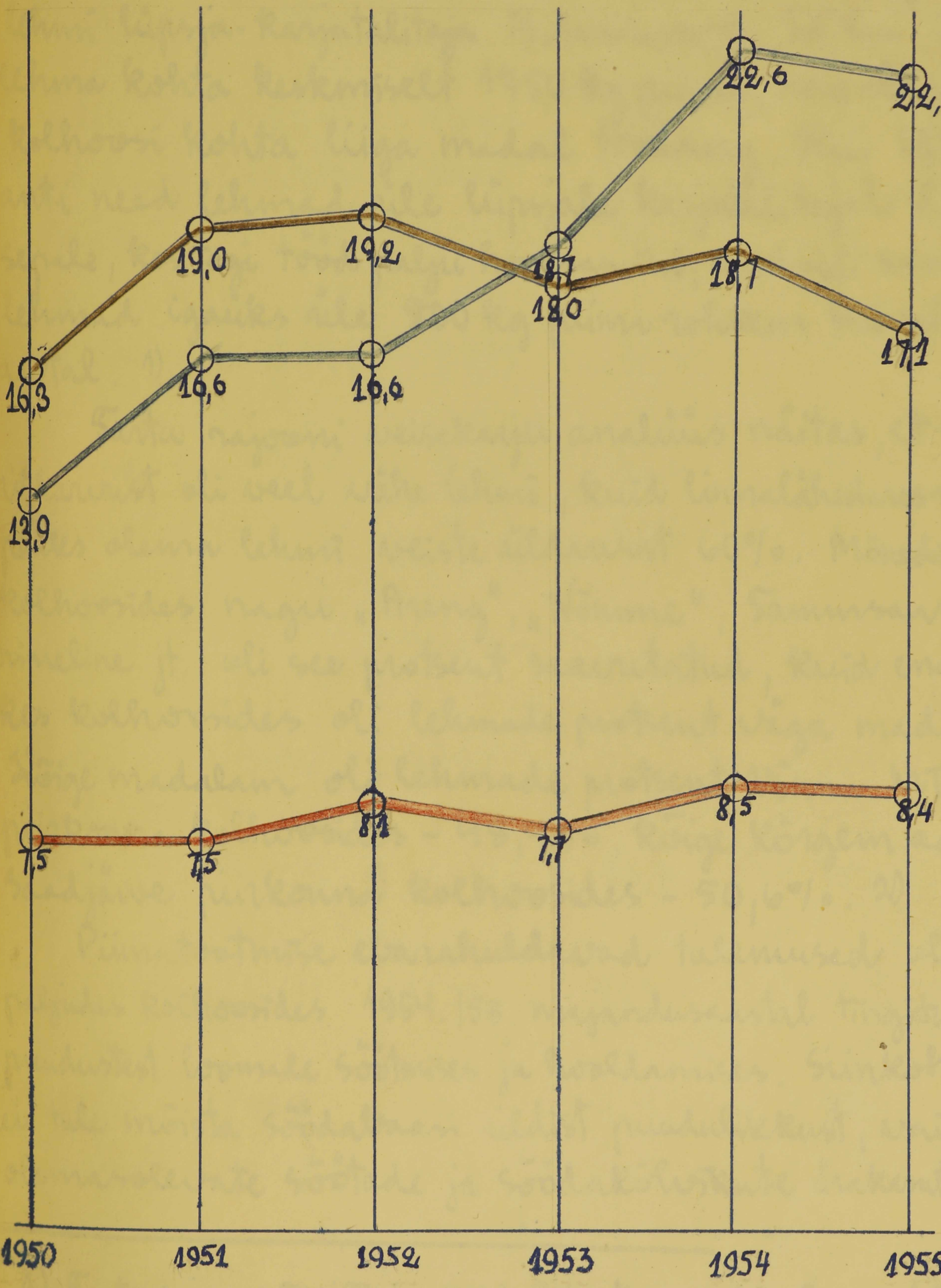

1) Tabel on koostatud Tartu rajooni 5-N 5-k statistikateadete põhjal vastavate põllumajanduse organisatsioonide ja ökonoomia kateedri andmete põhjal.

piimaantsi päriest prakeerida, kuid mitte alati pole süüdi lehmad, vaid need, kes lehmade eest hoolitsevad. Näiteks 1954.a. hooldas „Tulevärk" kolhoosis üht gruppi lehmi lüpsja-karjatalitaja M. Smirnova. Ta sai iga lehma kohta keskmiselt 1750 kg piima, mis oli selle kolhoosi kohta liiga madal toodang. Kui 1955.a. anti need lehmad üle lüpsjale-karjatalitajale E. Ratassepale, kes tegi tööd palju hoolsamini, andsid samad lehmad igaüks üle 500 kg piima rohkem kui eelmisel aastal. 1)

Tartu rajooni veisekarja analüüs näitas, et veiste üldarvust oli veel väike lehmi, kuid linnalähedases rajoonis peaks olema lehmi veiste üldarvust 60%. Mõnedes kolhoosides nagu „Areng", „Võnnu", Sammsaare-nimeline jt. oli see protsent saavutatud, kuid enamikes kolhoosides oli lehmade protsent väga madal. Kõige madalam oli lehmade protsent Võnnu MTJ-piirkonna kolhoosides - 48,4%, kõige kõrgem aga Saadjärve piirkonna kolhoosides - 50,6%. 2)

Piimatoodangu ebarahuldavad tulemused olid paljudes kolhoosides 1954./55. majandusaastal tingitud puudustest loomade söötmises ja hooldamises. Siinkohal ei tule mõista söödabaasi üldist puudulikkust, vaid olemasolevate söötade ja söödakõlbmatute ärakasutamist.

---

1) Tartu rajooni TSNTK ja TKP RK otsus nr 23 2 nov 1955.
2) Tartu rajooni plaanikomisjoni koondaruanne 1955a. kohta loomade arvulise plaani täitmise kohta.

Tabel nr 6 [1]

Loomade arvulise plaani täitmine Tartu rajoonis 1954./55. majandusaastal.

MTÜ	Lehmad Plaan	Täitmine	%	± 1954
Tartu	1564	1399	89,4	- 21
Saadjärve	1635	1495	91,4	- 31
Võnnu	1842	1717	93,2	- 26
Tartu rajoonis	5041	4611	91,4	- 78
Tulevik	224	216	96,4	- 36
Tammistu	126	114	90,6	- 1
	Veised			
Tartu	3026	2790	92,2	- 364
Saadjärve	3351	2953	88,1	- 327
Võnnu	3800	3547	93,3	- 353
Tartu rajoonis	10177	9290	91,3	- 1044
Tulevik	448	432	96,4	- 52
Tammistu	270	217	80,4	- 47

1) Tabel on koostatud Tartu rajooni 54 N 54 Plaanikomisjoni andmete põhjal

Loomade arvulise plaani täitmine Tartu rajoonis 1954./55. majandusaastal.

Sead.

MTJ	Plaan	Täitmine	%	± 1954
Tartu	2724	2619	96,1	+305
Saadjärve	2481	1981	79,8	-328
Võnnu	2895	2627	90,7	-329
Tartu rajoonis	8100	7227	89,2	-352
Tulevik	571	491	85,5	+80
Sammistu	250	189	75,6	+50

Lambad

Tartu	1320	1193	90,4	-326
Saadjärve	1445	1211	83,8	-462
Võnnu	1434	1365	95,2	-161
Tartu rajoonis	4199	3762	89,7	-949
Tulevik	200	160	80,0	-41
Sammistu	165	117	70,9	-49

1954./55. majandusaasta talvel oli loomade ületalve pidamisel möödapääsmatu söötade ettevalmistamine, mida dikteeris osaliselt juba see, et kõik söödad polnud kvaliteetsed. Vaatamata nõudmistele jäeti see töö mitmel pool tegemata. Söötasid ei valmistanud näiteks üldse ette „Tammistu", „Lemleitu", „Punase Tähe" ja Ždanovi-nimelises kolhoosides.

1954./55. majandusaastal toodeti Tartu rajoonis kolhoosides liha 1558 ts rohkem kui 1953./54. majandusaastal. Planeeritud ülesande täitsid „Emajõe" (135,1%), „Ühenduse" (112,1%), Molotovi-nimeline (119,3%), „Sirbaja" (106,8%) jt. kolhoosid. Võrreldes eelmise aastaga suurendas rida kolhoose lihatoodangut tunduvalt, nagu „Tulevik" kolhoos 23,3 t võrra, „Ühendus" 14,78 t võrra jne. Lihatootmises põllumajanduslikku maa iga 100 ha kohta said paremaid tulemusi (tapakaalus) „Tulevik" kolhoos 29,1 ts, Stalini-nimeline kolhoos 23,6 ts, „Avangardi" kolhoos 19,9 ts. Kuid mitmed rajooni kolhoosid ei täitnud lihatootmise ülesannet. Nii toodeti põllumajanduslikku maa iga 100 ha kohta Tammsaare-nimeline kolhoos 8,5 ts liha, „Ühisjõud" - 7,3 ts. jne. Nende ja mõnede teiste kolhoosides süü tõttu ei täitnud Tartu rajoon lihatootmise ülesannet, kuigi 1953./54. majandusaastaga võrreldes toodeti põllumajanduslikku maa iga 100 ha kohta 3 ts liha rohkem. 1)

1 Tartu rajooni planeerimiskomisjoni koondarvamine 1955. a. kohta lihatootmise alal.

Tabel nr 7 [1]

Liha tootmine (tapakaalus tonnides) Tartu rajoonis 1954./55. majandusaastal

	Plaan	Täitmine	%	1954.	± 1955
Tartu rajoonis	856	706	82,4	559,2	+155,8
Tuleviku	80,43	65,97	82,1	42,6	+23,37
Tammistu	15,7	16,18	103,7	19,35	- 3,17

100 ha tulundusmaa kohta (tsentnerites).

Tartu rajoonis	18,4	12,8	69,5	9,8	+3,0
Tuleviku	35,3	29,1	82,7	18,5	+10,6
Tammistu	6,4	6,7	104,6	7,9	- 1,2

Sellest sealiha

Tartu rajoonis	474,5	272,0	57,3	228,51	+43,49
Tuleviku	44,9	34,4	76,5	26,31	+ 8,09
Tammistu	7,8	5,3	67,9	2,98	+ 2,32

100 ha põllumaa kohta (tsentnerites)

Tartu rajoonis	15,4	8,4	54,6	6,5	+1,9
Tuleviku	35	26,9	76,8	19,7	+ 7,2
Tammistu	5,2	3,6	69,2	1,7	+1,9

---

1) Tabel on koostatud Tartu rajooni 58/59 Plankomisjoni andmete põhjal.

Milles seisnes viga? Põhjapealt liha tootmine oli seni baseerunud peamiselt veiselihal. Nii moodustas Kogu lihatoodangust veiseliha 54,5% ja sealiha 38,5%. Tartu rajooni tingimustes, kus veiseid peetakse piima-tootmise eesmärgil, peab lihatoodangu peamise osa moodustama sealiha. Sealihatoodang peab moodustama üldisest lihatoodangust 60% ja rohkem - sel juhul areneb piimakarü normaalselt ja rahuldatakse elanikkonna nõudmised kvaliteetsema liha järele.

Reas Tartu rajooni kolhoosides oligi 1954./55. majandusaastal õiged proportsioonid peaaegu saavutatud. Näiteks „Avangardi" kolhoosis moodustas sealihatootmine liha kogutoodangust 47,5%, Stalini-nimelises kolhoosis 51,3%, „Tuleviku" kolhoosis 52,1%, Kirgissepa-nimelises 52,7% ja „Tee Kommunismile" kolhoosis 54,8%. Sealihatootmise osatähtsus oli väga väike „Arengu" kolhoosis (22,0%), „Lembitu" kolhoosis (20,8%), „Jüriöö" kolhoosis (18,5%) jne. Need arvud näitavad, et kõikidel kolhoosidel, eriti aga viimati nimetatutel, on tarvis suurendada sealihatootmist. 1)

Loomakasvatuse edasiarendamine oleneb palju loomakasvatushoonetest. Tartu rajooni kolhoosides oli ehitatud küllaldaselt uusi loomakasvatushooneid, kuid ka paljudes kolhoosides olid veel loomad laiali-

---

1) Tartu rajooni TSN TK ja EKP RK otsus nr. 23 2. nov. 1955.

pillatult väikestes talulautades, mis raskendas loomakasvatuse juhtimist ja kontrollimist ning tööde mehhaniseerimist. Näiteks „Arengu" kolhoosi lehmad olid paigutatud 11 lauta, Lenini-nimelises kolhoosis 12 lauta ja „1 Mai" kolhoosis kokku 14 lauta. Ehitustööd käisid 9 uue veiselauda, 1 vasikalauda, 8 sigala, 1 kanala ja 2 talli juures, kuid 1 oktoobriks 1955. aastal ei antud neist ekspluatatsiooni ühtegi.[1]

Loomakasvatushoonete ehitamine piirdus peamiselt seetõttu, et rajooni täitevkomitee kolhooside ehitamise osakond, masina-traktorijaamad ja mitmete kolhooside juhatused juhtisid seda tööliikuu puudulikult.

Eriti andis tunda 1954./55. majandusaastal puudulik organiseerimistöö lamba- ja linnukasvatuse arendamisel. Lambakasvatuse arendise plaani täitsid ainult 10 kolhoosi, kusjuures paremad olid selles „Se Kommunismile", „1 Mai" jt. kolhoosid. Ainult 9 kolhoosi täitsid ja ületasid villatoodangu ülesande pinnaühiku kohta. Näiteks „Ühenduse" kolhoos tootis põllumajandusmaa iga 100 ha kohta 26 kg villa, ületades seega 1960. aastaks planeeritud taseme. Tallede suurus on kahanenud suur Tammistu, Kalinini-nimelises, Emajõe ja Lenini-nimelises kolhoosis, kus sureb 39-46% talledest.

---

1) Tartu rajooni TSN TK ja RSP RK otsus nr. 23 2 nov 1955

Kuna eesrindlikes kolhoosides, nagu näiteks Tee "Kommunismile" kolhoosis saadi iga 100 ute kohta 145 talle, "Kiirori" nimelises kolhoosis 121 jne.

Ka lõunakasvatust alahinnati 1954./55. majandusaastal paljudes rajooni kolhoosides, sageli toodi nende kolhooside esimeeste poolt **ebaõigeid** väiteid, nagu olevat enne tarvis seada korda veise- ja seakasvatus ning siis asuda lõunakasvatuse juurde. 1) Need arutlused ei kannata mingit kritikat, kuna nad on kummutatud Tartu rajooni eesrindlike loomakasvatajate kogemuste ja tööpäevaustega. Täiskasvanud lõhnade arv oli väga väike näiteks Lenini-nimelises kolhoosis, kus toodeti 41 000 muna rohkem kui 1953./54. majandusaastal. Kui Tammsaare-nimeline kolhoos tootis põllumaa iga 100 ha kohta 4336 muna, siis Lenini-nimeline ainult 902,8 muna. 2) Tammsaare-nimelisel kolhoosil pole aga sugugi paremaid eeldusi muna- de tootmiseks kui Lenini-nimelisel.

Lõunakasvatuse edendamiseks oleks tarvis Tartu rajooni kolhoosidel parandada lõhnade pidamis- ja söötmistingimusi, tehta pidevat kontrolli toodangu üle, paremini riies kasvatada noorlinnud ja sestsest rohkem kasvatada veelõhnade.

---

1) Edasi, 2 dets 1955

2) Tartu rajooni TSN TK ja RSFSR RK otsus nr. 23 2 nov 1955

Tabel nr 8[1]

Lambavilla tootmine (kg) Tartu rajoonis 1954./55. majandusaastal.

MTJ	Plaan	Täitmine	%	1954.	± 1955
Tartu	2194	2111	91,3	2127	- 16
Saadjärve	2845	2231	78,4	2500	- 269
Võnnu	2410	2218	92	2277	- 59
Tartu rajoonis	7449	6560	88,1	6904	- 344
Tulevik	400	148,5	37,1	392	- 243,5
Tammistu	312	259,0	83	305	- 46

100 ha tulundusmaa kohta (kg)

	1955.	1954.	± 1955
Tartu	13,5	13	+ 0,5
Saadjärve	11,3	13	- 1,7
Võnnu	11,6	13	- 1,4
Tartu rajoonis	12	13	- 1
Tulevik	6,5	17	- 10,5
Tammistu	10,5	14	- 3,5

1) Tabel on koostatud Tartu rajooni TSN Täitevkomitee Plaanikomisjoni andmete põhjal.

Tabel nr 9 [1]

Kartulisaagi tootmine (tükki) Tartu rajoonis 1954./55. majandusaastal.

MTÜ	Plaan	Täitmine	%	1954.	±1955
Tartu	346 300	176 878	51	246870	-69992
Saadjärve	394 500	263 341	66,8	304363	-61022
Võnnu	427 400	261 363	61,1	295730	-34367
Tartu rajoonis	1 168 200	701 582	60,1	846903	-145381
Tulevik	34 540	30109	87,5	22 800	+7309
Tammistu	66 500	53399	80,7	54 800	-1401

100 ha põllumaa kohta (tükki)

	1955.	1954.	±1955
Tartu	1845	2418	-573
Saadjärve	2412	2595	-183
Võnnu	2183	2240	-57
Tartu rajoonis	2164	2600	-436
Tulevik	2355	1586	+769
Tammistu	3411	4217	-506

1) Tabel on koostatud Tartu rajooni TSN SK Plaanikomisjoni andmete põhjal

Nagu nurimused näitavad, võimaldab täiendavate tootmishoonete ja abihoonete organiseerimine saada väikeste kulude juures suurt majanduslikku efekti. Tartu rajooni kolhoosid aga ei pööra veel küllaldaselt tähelepanu nende tootmishoonete väljaarendamisele, milleks neil on kõige sobivamad tingimused. Nii on kõrge kaubalisusega ja suure tulukusega tootmishoonudeks, eriti Tartu kui linnalähedases rajoonis, aiandus ja köögiviljakasvatus.

Tartu rajooni kolhoosidel on aga aiandid äärmiselt laialipaisatud ja killustatud. Ühelgi kolhoosil pole suuri nõuetekohaseid istandusi. Üle 50% rajooni kolhoosidel asuvad aiad kahel kuni neljal eraldi paiknenval maatükil (kolhoos „Tulevik"). Ülejäänud kolhoosidel paiknevad aiad suuremal või vähemal kaugusel maavaladel, mõnel isegi kümmel või enamalgi (Kirovi-nimelisel kolhoosil). Selline aedade killustatus ei võimalda kolhoosides tööjõudu ratsionaalselt kasutada samuti on raskendatud aianduslrigaadide töö, mistõttu nende tööviljakus on madal.

1954.a. andmete alusel oli Tartu rajooni kolhoosides viljapuu ja marjaaedade pindala kõigest 0,3% põllupinnast (riiklikes majandites 1,5 %) 1)

---

1) Edasi, 24. veeb. 1954.

1955. aastaks oli juba suuremaid aedu rajatud „Jüriöö", „Avangardi", Stalini-nimelises ja mõnes teises kolhoosis.

Aedade ja köögiviljakasvatamist Tartu rajoonis aitas suurendada Tartu rajooni TSN Täitevkomitee otsus nr 276 1954. aastast, kus Eesti NSV Ministrite Nõukogu määruse nr 263 1954. aastast „Ettepanekutest pikaajaliseks hoidmiseks kõlbuliku köögiviljakasvatamiseks kolhoosides ja sovhoosidest" täitmiseks, ja Tartu linna elanike köögiviljaga varustamise edasiseks parandamiseks laias sortimendis, otsustati kindlaks määrata Tartu rajooni kolhoosidele ülesanded pikaajaliseks hoidmiseks kõlbuliku köögivilja kasvatamiseks.[1]

Vähjakindla sordikartuli mahapanekule ülemineku kindlustamiseks kohustati Tartu rajooni veskingis-nimelist kolhoosi varustada teisi rajooni kolhoose 140 tonni ulatuses vähjakindla kartuliseemnega.[2]

1955. aasta lõpuks oli Tartu rajooni kolhoosides üldkokkuvõttes rajatud kasvuhooneid 1464 m² pindala suuruses, Kuusnurmes kolhoosis „Tee Kommunismile" kasvatati köögivilja 1134 m² pindalal. Näeme, et Tartu rajooni kolhoosidel on küll eeldused tulevikus hoogsaks aianduse ja köögiviljanduse arendamiseks.

---

1) Tartu rajooni TSN Täitevkomitee otsus nr 276 11 juuni 1954.
2) Tartu rajooni TSN Täitevkomitee korraldus nr 27 3. veeb. 1954.

Tööjõu õigest kasutamisest sõltub suurel määral Kogu kolhoosi ühismajapidamise edasine kasv ja kolhoosnikute heaolu tõus.

Olulise tähtsusega kolhoosi tööjõu õigel kasutamisel on kolhoosnikute aktiivne osavõtt ühismajandi töödest, mis väljendub kõige paremini nende poolt väljatöötatud normipäevade arvus.

Normipäev on kolhoosis töö hulga ja selle kvaliteedi mõõtühikuks. Töö mõõtühikuna on normipäev samal ajal ka mõõtühikuks isiklikuks tarbimiseks määratud tulude osa jaotamisel. Põllumajanduslikku artelli tulude jaotamine tema liikmete vahel toimub eranditult artelli iga liikme poolt väljatöötatud normipäevade hulga alusel

rt kõige suurem osatähtsus kolhoositöode teostamisel langeb töövõimelistele kolhoosnikutele, siis võtameqi analüüsimisele Tartu rajooni töövõimeliste kolhoosnikute normipäevade väljatöötamise ning normipäevade taxu 1953.-1955. aastatel.

Tartu rajoonis töötas töövõimelisi kolhoosnikuid 1955. aastal 412 inimese võrra vähem võrreldes 1953. aastaga, kuid väljatöötatud normipäevade arv suurenes 162 500 võrra.

Kui 1953. aastal üldse ei võtnud osa ühistöösst 149 töövõimelist kolhoosnikut Tartu rajoonis, siis 1955. aastal oli töötõlgurite arv vähenenud 62-le, st. rohkem kui kaks korda.

Töödistsipliini paranemise tõttu võeidi Tartu rajooni kolhoosides saada suuremaid sissetulekuid ning kindlustada kolhoosnikele suuremat töötasu väljatöötatud normipäevade eest.

Kui 1953. aastal anti ühele normipäevale Tartu rajooni kolhoosides 1,06 rbl raha, 0,959 kg teravilja, 0,373 kg kartuleid ja 0,113 kg heina, siis 1955. aastal suurenes normipäeva tasu 2,74 rublale, 0,556 kg kartulitele ja 1,302 kg heinale, millele lisandusid veel muud produktid.

Näeme, et normipäeva tasu on Tartu rajoonis aastatel 1953-1955 rohkem kui kahekordistunud. Siinjuures aga peab märkima, et Tartu rajooni keskmiselt ühele normipäevale langeb tasu suurenes eeskätt eesrindlike kolhoosida, nagu Tuleviku, V. Kingissepa-nimelise, Leninnimelise jt. arvel, kus ühele normipäevale langev tasu ületas mitu korda Tartu rajooni vastavaid näitajaid. Mahajäänumates kolhoosides saadi aga hulga vähem saadusi normipäeva kohta.

1954./55. majandusaasta lõppes üldkokkuvõttes Tartu rajooni kolhoositalurahvale võõrustavalt. Võrreldes 1953./54. majandusaastaga kahekordistus Tartu rajoonis põllumajanduslike artellide arv, kelle sissetulekud ületasid miljon rubla.

Kuus ühismajandit omandasid miljonärkolhoosi austava nimetuse: Lisaks „Tulevikku", Kingissepa-nimelisele ja Lenini-nimelisele kolhoosidele kuuluvad nüüd miljonärkolhooside hulka ka „See Kommunismile", „Avangard" ja M. Härma-nimeline.

Põhiline osa miljonärkolhooside sissetulekutest saadi loomakasvatusest. See kinnitab veelkord, et loomakasvatus on meie põllumajanduse keskne ja tulusaim tootmisharu. Ühismajandites, kus piimakarjale ning seakasvatusele pöörati vajalikku tähelepanu, liikus pidevalt edasi kogu kolhoosimajandus, suurenesid nii kolhoosi kui ka kolhoosnikute sissetulekud. Ja vastupidi, seal, kus oli hooletusse jäetud ühiskarjakasvatus, ei saadud kuidagi üle kroonilisest paigaltammumisest.

Tabel nr 10[1]

Tartu rajooni kolhooside rahaliste tulude kasv 1950 - 1955 (tuhandetes rublades).

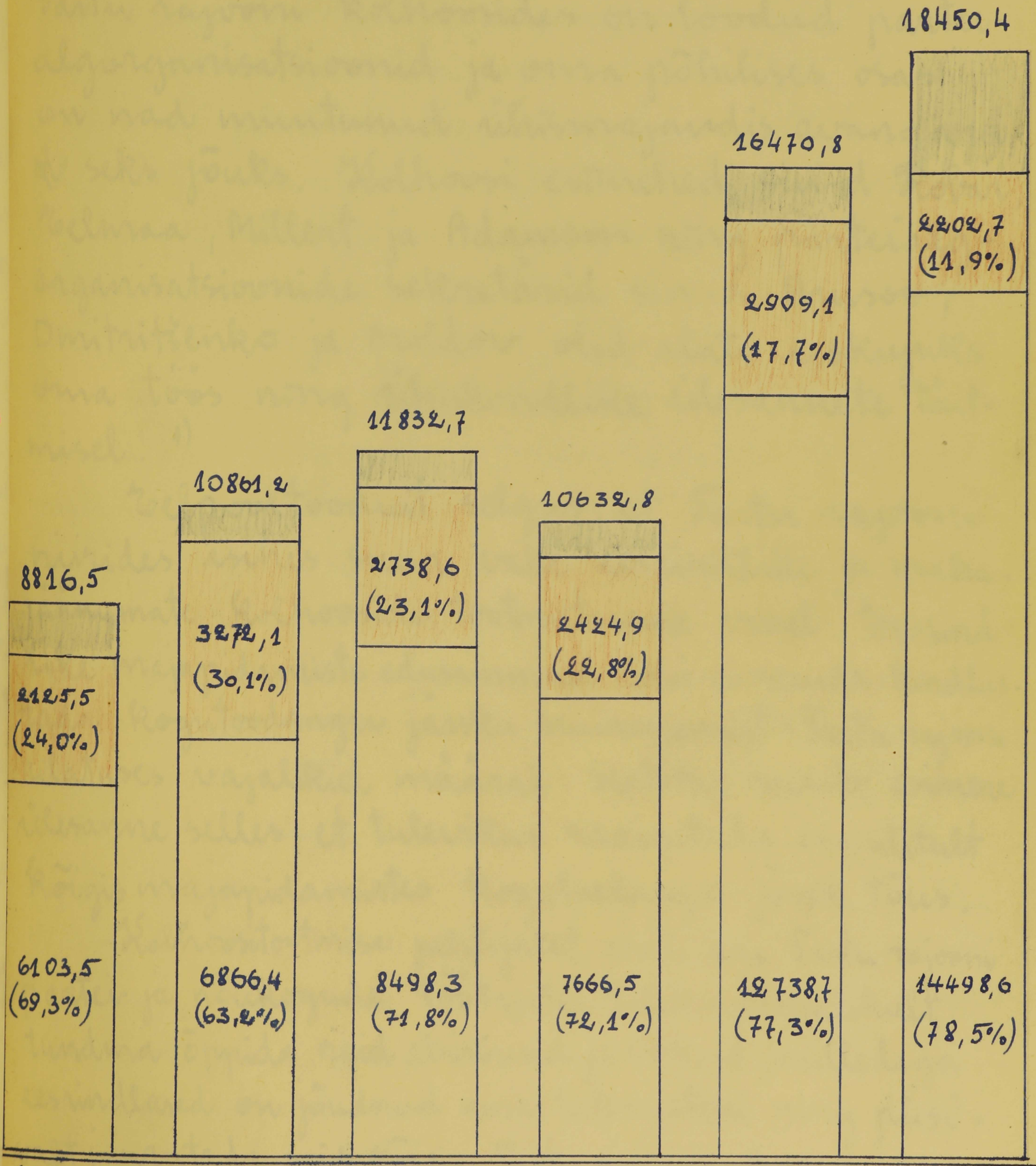

1) Tabel on koostatud Tartu rajooni TSN TK Planeerimisjaoni ja EPA sotsialistliku põllumajanduse ökonoomika ja organiseerimise Katedri andmete alusel

Tartu rajooni kolhooside edasiminekut ei saa kahutada sealsete parteiorganisatsioonide tööst, sealsete kommunistide aktiivsest osavõtust ühismajandi elust. Suuremas osas Tartu rajooni kolhoosides on loodud parteiorganisatsioonid ja oma põhilises osas on nad muutunud ühismajandis avangardi seks jõuks. Kolhoosi esimehed sm-d Kolar, Velmaa, Millert ja Adamson ning parteiorganisatsioonide sekretärid sm-d Arusoo, Dmitritšenko ja Moldov olid alati eeskujuks oma töös ning ühiskondlike ülesannete täitmisel. 1)

Eelpooltoodust selgus, et Tartu rajooni piirides esines suur vahe eesrindlike ja mahajäänumate kolhooside tootmistaseme vahel. Eesrindlike majapidamiste edusammud ülesi ei suuda kindlustada kogutoodangu järsku suurenemist Tartu rajooni ulatuses vajalikul määral. Seetõttu seisab esimene ülesanne selles, et tulevikus saavutada eranditult kõigis majapidamistes kogutoodangu järsk tõus.

Kolhoositootmise juhtijatel, eriti aga Tartu rajooni partei- ja nõukogude töötajatel tuleks põhjalikult tundma õppida neid abinõusid ja võtteid, milledega eesrindlased on jõudnud oma tulemusteni ning püsivalt juurutada neid kõigis Tartu rajooni kolhoosides.

---

1) Edasi 11. dets. 1955

NLKP Keskkomitee 1955.a. jaanuaripleenumi eelses planeerimispraktikas lähtusid paljud juhtivad töötajad sellest, et loomakasvatuse edasiarendamise probleemi oleval võimalik lahendada ainult loomade arvu suurendamisega. Plaanide andmisel ja nende täitmise tulemuste hindamisel võeti aluseks ainult loomade arv. Sealjuures ei peetud silmas vajadust suurendada liha, piima, munade ja villa toodangut põllumajanduslikku maa iga 100 ha kohta.

Ka Tartu rajooni kolhoosides oli see asjaolu üheks põhjuseks, miks aastatel 1952-1954 täiteks piimatoodang iga 100 ha põllumajanduslikku maa kohta ei tõusnud vaatamata lehmade arvu kasvule (1952. - 8,1 ; 1954. - 8,5 iga 100 ha põllumajanduslikku maa kohta).
Keskmine piimatoodang iga 100 ha põllumajanduslikku maa kohta langes 1952. - 138,6 tsentrilt 1954. - 129 tsentrile. Vaadates nüüd 1955. aasta Keskmist piimatoodangut iga 100 ha põllumajanduslikku maa kohta, näeme märgatavat tõusu (136,4 ts, st. 7,4 ts võrra rohkem kui 1954), vaatamata sellele, et lehmade arv oli Tartu rajoonis vähenenud

Milles seisneb sellise tõusu põhjus?
Suurt osa etendab kolhoosides kehtestatud uus planeerimiskord. Uue planeerimise kohaselt määravad kolhoosid ise nii loomade arvu kui ka iga kultuuri külvipinna. Planeerimise aluseks on nüüd mitte ületäidetud ja ühe või teise kultuuri alla seemendatud hektarite arv, vaid on saadud põllumajandussaaduste ja loomakasvatussaaduste hulk.

Abinõude plaanis, mis Tartu rajooni kolhoosides töötati välja NLKP Keskkomitee jaanuaripleenumi otsuse täitmiseks, nähakse ette saavutada otsuses ettenähtud loomakasvatussaaduste tootmise tase tervikuna 1957. aastaks. Paljud kolhoosid aga saavutavad selle juba 1956. a. 1957. a. tõusevad Tartu rajooni kolhoosides piima tootmine 2,5 korda, liha tootmine 3 korda (sealhulgas sealiha tootmine 3 korda), karamunade tootmine 3 korda ja lambavilla tootmine 2 korda võrreldes 1954. aastaga. Seda saavutatakse loomade söötmise ja pidamise tingimuste parandamisega, suurt saaki andva maisi külvipinna järsu laiendamise ja kultuurkoplite rajamise arvel, emaslloomade ahtruse likvideerimisega ja teiste agro- ja zootehniliste abinõude rakendamisega.

Peamiseks lüliks loomakasvatusssaaduste jäärsul tõusul on maisikasvatuse tunduv laiendamine. 1954. aastaks on ette nähtud külvata Tartu rajoonis maisi 2900 hektarile. Sellega rahuldatakse karja kogu aastasest söödavajadusest 27%, seljumes mahlaka sööda osas 60%, suvise haljassööda osas 20% ja jõusööda osas 40%.[1]

1955. aasta juuni keskel Riias toimunud Leedu, Läti ja Eesti NSV põllumajanduse töötajate nõupidamine NLKP Keskkomitee esimese sekretäri N.S. Hruštšovi osavõtul võttis vastu läkituse kõigile Balti liiduvariikide põllumajandustöötajatele, milles konkretiseeriti NLKP Keskkomitee jaanuaripleenumi poolt vastu võetud otsuste ellurimise teed Leedu, Läti ja Eesti NSV-s.

Ka Tartu rajooni kolhoosnikud koos Eesti NSV põllumajandusala töötajatega suunavad tihedas ühtsuses kogu NSV Liidu kolhoositalurahvaga kommunistliku partei juhtimisel kõik oma jõud põllumajanduse kõigi harude edasise võimsa tõstmise ning loomakasvatussaaduste toodangu suurendamise ülesannete täitmisele.

---

1) Edasi, 2. juuli 1955.

b) Tartu rajooni masinatraktorijaamade osatähtsus kolhoositootmise kindlustamisel.

Nagu juba eespool oli mainitud Tartu rajooni kolhoose teenindavad kolm masinatraktorijaama: Tartu, Saadjärve ja Võnnu.

Tartu masinatraktorijaam teenindab viieksat Tartu rajooni kolhoosi, mis asetsevad rajooni lõuna- ja edelaosas (Uus Elu, Tee Kommunismile, Kuldvaja, Mitšurini-nimeline, Ühisjõud (Soinaste), Lenini-nimeline, Punane Täht, Lembitu ja Kirovi-nimeline).

Saadjärve masinatraktorijaama piirkonnas asetsevad Tartu rajooni põhja- ja loodeosa kolhoosid. Neid on kümme (Tulevik, Tammistu, Zdanovi-nimeline, Avangard, Areng, Emajõe, Kungla, Jüri-öö, Miina Härma-nimeline, Tammsaare-nimeline).

Võnnu masinatraktorijaama piirkonna üksteist kolhoosi kuuluvad Tartu rajooni idaosa (Võnnu, Molotovi-nimeline, 21. Juuni-nimeline, Ühisjõud (Haaslava), Kingissepa-nimeline, Nõukogude Armee-nimeline, Stalini-nimeline, Stalini-nimeline, Võitja, Ühendus).

Tartu MTÜ loodi 1940. aastal ühe esimese masinatraktorijaamana Eesti NSV-s ning pandi teenindama kogu tolleaegset Tartumaad. Peale mõnest „Fordsonist" ja „Deeringist" koosneva traktoripargi aitasid talupoegi veel kümmekond kolmerattalist traktorit, mis kuulusid Tartu MTÜ juurde. Algus polnud küll kuigi suurejooneline, kuid nõukogude riik talle maa, hiljem lisandus ka vajalik abi selle harimiseks.

Saksa okkupatsiooni aastail Tartu MTÜ hävitati. 1945. aastal tuli alustada taas algusest peale. Nüüd sai traktoripargi aluseks kolm NATI, peale selle veel kümmekond vana marki traktorit. Tartu linnas ühes väikeses majakeses tuli korraldada asjaajamist. Ühemisel korrusel asetses kantselei, all traktorite ruumid. Garaaži ruum oli nii kitsas, et korraga mahtus sisse kolm „Fordson" traktorit. Ülejäänud traktorid seisid lageda taeva all.[1]

Kuid partei ja valitsus hoolitsesid väsimatult meie põllumajanduse kiire edasiarendamise eest ja suunasid traktorijaamadesse

---

1) Edasi, 21. juuli 1955.

järjest rohkem uut tehnikat. Eriti tõhusaks muutus abi siis, kui nõukogude eesti külas hoogustus kollektiviseerimisliikumine. Vennasvabariikidest hakkasid saabuma uued, siin seninägematud masinad. Tartu MTJ-le ehitati ülenurmes uued moodsad hooned, vennasvabariikidest saadeti Kogu uue töökoja sisseseade.[1]

1950.a. täitis Tartu MTJ oma aastaplaani ületamisega ja tegi paljudes kolhoosides ära üle poole kõigist põllutöödest. Tartu MTJ töö puuduseks oli, et kui lähemal asuvais külanõukogudes (Soinaste, Haaslava) täideti kõik lepingud ületamisega, siis mitmetes kaugemal asetsevates külanõukogudes jäi lepingute täitmine sageli väga hiljaks ning kohati isegi täitmata.[2]

1950. aastal saavutas põllutöödel parimaid tulemusi traktorist A. Ahvenainen, kes kündis traktoriga KD-35 üles 808 ha, täites seega oma aastaplaani peaaegu 180%. Kõige rohkem hektareid aga kündis üles traktoristi NATI traktoristi E. Jõgi (948 ha), täites seega aastaplaani 155%.

Tartu MTJ-le saabus vennasvabariikidest 1950.a. vältel 5 ratastraktorit SHTZ, 2 lenttraktorit KD-35, lenttraktorid DT-54 ja ATZ-52 ning

---

1) Edasi, 21 juuli 1955.
2) Edasi, 11. märts 1951.

riks teraviljakombain.[1] Reale rende oli 1950./51.a. talveperioodil Tartu MTJ saabunud kaks silopuhastajat, 2 kartulipanemismasinat, 3 kombineeritud masinat, mis olid kohaldatud väetise ja teraviljakülviks ning 6 kultivaatorit.[2]

1951. aastal anus kolhoosipõldudele ainult 50 traktoristi rohkem kui 1950. aastal. Tartu MTJ teenindas 12 kolhoosi. Igasse kolhoosi saadeti mitu traktorist. Sellise suure tehnikaga tehti ühismajandite põllutöödest ära keskmiselt 40%, Kuusjõures mõningate tööde juures tõusis see protsent 90-le. Kui 1950. aastal teostati traktoritega pehmekündi 10 500 ha ulatuses, siis juba 1951. aasta kevadel ulatus pehmekünni hektarite arv 21 500, st. üle poole rohkem.

Tartu MTJ töötajad hakkasid rakendama hiinlastelt algatust Eesti NSV-s — ette valmistama individuaalse õpetöö meetodit uusi traktoristе.[3]

Eriti hästi töötas Tartu MTJ 7. traktorikülvaja traktorist A. Niklus, kes pidevalt ületas töönorme ja hoidis kokku diiselkütet. Sellist tööd tegid ka 7. traktorikülvaja liikmed A. Värv ja H. Kiiss. Nende ausalt oma töökülesannetesse

---

1) Edasi, 3. veeb 1951.
2) Edasi, 11. märts 1951.
3) Edasi, 23. aug. 1951.

traktoristide kõrval leidus ka lovdreid. Näiteks 1952. jaanuarikuu algul toimus Tartu MTJ-s seltsimehelikku kohtu istung, kus anutati traktoristide P. Kanja ja J. Peetsalu küsimust, kes lasksid lõhki külmuda endi traktorite radiaatorid.[1] Seltsimehelik kohus otsustas P. Kanjalt kahju sisse nõuda ja J. Peetsalu, kes pidevalt töötas halvasti ning käis lohakalt ümber tihiskondliku omandiga, anda rahvakohtusse rangema karistuse saamiseks.

Tartu MTJ-s viidi läbi 1952. aastal kursused, et valmistada kaakeriistadel töötajate hulgast ette traktorijuhte. Traktoristide kursustest võttis osa 40 kolhoosnikut, nende hulgas 9 naist. Õppetöö kulges kindla plaani kohaselt ning seda juhtisid parimad spetsialistid sm. d Sepp, Peterson, Priks, Kärner jt.[2]

Tartu MTJ masinapark kasvas 1952. aastal võrreldes 1950. aastaga rahekordseks. Kui 1945. aastal oli Tartu MTJ keskmiseks väljatöötuseks ühe traktori kohta vaheturse joeksul 1,28 tehnilisi hektarit, siis 1950. a. tõusis väljatöötus juba 3,3 ha-le ja 1952 a. 4,5 ha-le.[3]

Seoses tööviljakuse kasvu ja tehnika parema

---

1) Edasi 12. jaan. 1952.
2) Edasi 18. jaan. 1952.
3) Edasi 4. juuli. 1952.

Kasutamisega teostas Tartu MTJ 1952.a. kolhoosides 13 korda rohkem tööd kui 1945.a.

Pidevalt vähenes traktoritööde omahind ühe pehmekünnihektari osas. Nii näiteks 1945.a. oli ühe pehmekünnihektari väljatöötamise omahinnaks 173 rbl, siis järgmistel aastatel langes see iga aasta vähemalt 20 rbl võrra. 1952 aastal saavutati omahinnaks juba 41,59 rbl ühe pehmekünnihektari kohta. 1)

Põllutööde mehhaniseerimisele aitas kaasa see, et igasse kolhoosi rakendati tööle üks traktorilisgaad, kes töötas temale kinnistatud kolhoosis kogu tööperioodil kevadest sügiseni. Selline meetod aitas tunduvalt kaasa koostöö süvendamisele kolhoosi ja traktoriüksigaadi vahel, võimaldas tööplaanide koostamise piikemaks ajaks ja soodustas tehnika paremat kasutamist.

Edukalt täideti muudismaade ülesharimisplaanid, põldude puhastamise plaanid kividest jne. Eriti hiinnatavaid töövõite saavutati heinamaade kuivendamisel, milles osas täideti ettenähtud tööülesanded kuuekordselt. Seda tagas maaparanduse traktoriüksgaadi moodustamine, mis kogu tööperioodil töötas kolhoosides maaparandustöödel.

---

1) Edasi, 4. juuli 1953.

Saadjärve MTJ piirkonna kolhooside teostati 1953. aastal traktoritega kündi 98%, külvi 95% ja kesahariмistöid 98% kogu külvipindala suurusest. Tunduvalt tõusis pehmekünni hektarite arv arvestatuna ühe 15-kohulisejõulise tingtraktori kohta, kui 1951. aastal töötati tingtraktori kohta välja 275 ha, siis 1953. aastal tõusis see juba 390. ha-le.

Saadjärve MTJ töötulemused oleksid olnud kahtlemata veelgi paremad, kui traktorite juures poleks esinenud tööpersonali vältel vikkeid., mis olid tingitud peamiselt ebarahuldavast traktorite remondist.

Saadjärve MTJ oli remonditöölisi küllaldaselt, kuid nad ei saanud ratsionaalselt ära kasutada kogu tööpäeva, sest töö oli halvasti organiseeritud ja planeeritud.

Suuri puudusi esines ka sotsialistliku võistluse organiseerimisel. 1953. aasta lõpul polnud veel ükski Saadjärve MTJ tööta-ja ega traktoristi võtnud endale individuaalseid sotsialistlikke kohustusi. 1)

---

1) Edasi, 19. veeb. 1954.

Võnnu MTÜ oli 1951.a. alguses 3 võimsajõulist NATI ja 12 diiseltraktorit KP. Seemindada tuli 9 kolhoosi. Sämu partei ja valitsuse järjekindlale hoolitsusele suurenes siin nagu Võnnu MTÜ masinapark. 1950.aastal saabus Harkovist 6 traktorit HTZ.

Peale nende oli vennasvabariikidest tulnud iseliikuv kombain, 3 linakitkumismasinat, 3 silolõikajat, 2 tsisternautot, kartulivõtmismasinaid, haakeinventari jms. 1)

1951.aastal rakendati Võnnu MTÜ traktoristid tööle kahes vahetuses. Sellega saavutati seda, et Võnnu MTÜ piirkonna kolhoosides tehti ära kuni 65% põllutöödest. Eriti silmapaistvaid töönäitajaid saavutas Võnnu MTÜ kombainer E. Mändla, kes täitis tööülesandeid rohkem kui kahekordselt. 2)

Võnnu MTÜ oli 1953.aastal sotsialistlikus võistluses Tartu MTÜ ning tuli kevadkülvi perioodil vabariigis kolmandale kohale. Seda saavutati just eesrindlike traktoribrigaadide (5., 6., 8. ja 9.) tubli töö tulemusena.

Võnnu MTÜ oleks tulnud 1953.aastal Eesti NSV.s esimesele kohale, kui brigadiride A. Senno,

---

1) Edasi, 7 veeb. 1951.
2) Edasi, 11. sept. 1951.

"E. Kõrika ja "Te. Jõgiaasa brigaadid oleksid tehnika maksimaalse kasutamise eest võidelnud vajaliku järjekindlusega.

Sotsialistliku võistluse võitjaks kevadtöödel 3. tuli Võnnu MTJ 8. traktoribrigaad, kes töötas välja iga 15. kohusejõulise traktori kohta 215 ha. 8-ndale brigaadile anti üle rändpunalipp koos aukirjaga. Samuti anti aukirjad brigadiridele ... J. Filippovile, S. Rumjantsevile, traktoristidele A. Toomisele, A. Reitile jt. 1)

Võnnu MTJ töös töö mehhaniseerimise tase 1953. aastal võrreldes 1952. aastaga 24% võrra. 1953. aastal saadi 8 iseliikuvat kombaini, mis võimaldas anda kasutada teeninduspiirkonna kolhoosidest 4 väiksemale igale ühe kombaini ja viiele suuremale - igale kaks kombaini. 1953. algues saabus remonditud. riikidest 4 traktorit KTZ-7, 2 kürkviirtit "Kuzbass" ja rohumaade penetparandamiseks 2 freesi. 2)

Üle vaadelda Tartu rajoonis kolme masina-traktorijaama töötulemusi koos, siis selgub, et 1953. aastal põllumajanduse tehnilise baasi suurendamise tõttu teostati Tartu rajooni kolhoosides 70%

---

1) Edasi 10 juuni 1953.
2) Edasi 1. jaan. 1954.

põhilistest põllutöödest mehhaniseeritult.[1]

Vaatamata teatud edusammudele tööviljakuse tõstmise osas jäi peaaegu igas Tartu rajooni masinatraktorijaamas kasutamata veel hulgaliselt sisemisi reserve ja võimalusi töövõjõudluse tõstmiseks. Traktoritega tehtava töö maht ei suurenenud mitte niivõrd tööviljakuse tõusu kui just traktorite ja teiste põllutööriistade ning masinate arvu suurenemise arvel. Tartu rajooni masinatraktori-jaamad olid üldiselt kaugel töökorralduse sellisest süsteemist, mis likvideeriks asjatud tööseisakud ning loeks tööprotsessi pideruse ning rütmilisuse. Mitmetes kolhoosides jäid masina-traktorijaamade poolt lepingus ettenähtud tööd täitmata, kuid samalaadseid töid teostati sageli neis kolhoosides, kus nende tööde kohta polnud üldse lepingut sõlmitud. Väga puudu-likult kasutati kombaine, mis olid kõige uued ja head masinad. Ka kadri ettevalmistus jäi maha tehnika juurdekasvust. Mehhanisaatorite kadri ettevalmistuskursuseid masinatraktori-jaamade juures komplekteeriti puudulikult, milles olid süüdi eeskätt mitmete kolhooside (Tammistu jt.) esimehed, kes ei suunanud oma kolhooside liikmeid kursustele.

---

1) Tartu rajooni SSN Tk otsus nr. 7 27. veeb. 1954.

NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsuses on antud põllumajandusliku tootmise seisukorra põhjalik analüüs, on põhjendatud viimastel aastatel aset leidnud maha-jäämust põllumajanduse ees seisvate ülesannete edasise järsu tõusu kindlustamiseks.

NLKP Keskkomitee konstateerib, et üheks peapõhjuseks üksikute elulise tähtsusega põllumajanduse tootmisharude mahajäämises on selle võimsa tehnika mitterahuldav kasutamine, millega sotsialistlik riik on meie põllumajandust varustanud. Masina-traktorijaamade noored ja remonditöökojad jätavad palju soovida, olemasolev keerukas tehnika, mis nõuab hästi ettevalmistatud kaadrit, on usaldatud kooajatöötajaile, keda kolhoosid saadavad masina-traktorijaama masinatega töötama ainult suviseks põllutööde ajaks. Masina-traktorijaamad peavad laialdaselt arendama palju jõukulu nõudvate protsesside mehhaniseerimist loomakasvatuses juurutama kolhooside tootmistegevusse teaduse ja eesrindliku praktika saavutusi, kindlustama kolhooside edasist organisatsioonilist

ja majandusliikku tugevdamist ning sellel alusel kolhoosnike materiaalse heaolu tõstmist.

Tartu rajoonis masinatraktorijaamadel on kõik võimalused nende ülesannete täitmiseks. Vastavalt NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee määrusele „Traktorijaamade töö edasise parandamise abinõudest" moodustati Tartu rajoonis Tartu, Võnnu ja Saadjärve masina-traktorijaamades alatine mehhanisaatorite kaader. Alatise mehhanisaatorite kaadri loomine võimaldas täielikumalt kasutada põllumajandustehnikat, õigeaegselt ja kõrgekvaliteediliselt läbi viia traktorite kombainide ja teiste masinate remonti ning tõstis traktorilerigaadi iga traktoristi vastutust tööde teostamise kvaliteedi ja tähtaegade eest.

NLKP septembripleenum pidas kolhoosidele antava agronoomilise ja zootehnilise abi suurendamise eesmärgil vajalikuks, et jaoskonnaagronoomide ja -zootehnikute asemel oleksid masina-traktorijaamades agronoomid ja zootehnikud alatiseks töökohaks kolhoosides selliselt, et iga kolhoosi teeninduks 1-2 põllumajanduse spetsialisti, kes on masina-traktorijaamade koosseisus.

Tartu rajooni kolhoosides toimuva agronoomilise ja zootehnilise töö juhtimiseks nähti ignesse masina-

traktorijaama koosseisu ette peaagronoomi, peazootehniku ja vanem-veterinaararsti ametikoht.

Kui 1953.a. oli Tartu MTJ piirkonnas 3 põllumajandusspetsialisti, Saadjärve MTJ piirkonnas 5 ja Võnnu MTJ piirkonnas 4, siis 1955.a astaks oli spetsialistide arv suurenenud Tartu MTJ piirkonnas 7.le, Saadjärve MTJ piirkonnas 18-le ja Võnnu MTJ piirkonnas 22-le. Spetsialistidest on peaaegu 50% kõrgema haridusega. 1)

NSV Tartu Rajoonikomitee juurde moodustati instrukторite grupid, keda juhtisid NSV Tartu Rajoonikomitee sekretärid (Tartu MTJ piirkonnas sm Laius, Saadjärve MTJ piirkonnas sm. Laaban ja Võnnu MTJ piirkonnas sm Tolmats)

Suureks puuduseks Tartu rajooni masinatraktorijaamade töös oli see, et väga vähe tegeldi kolhooside tegevuse juhtimisega. Unustati mitmekordselt kontrollitud tõde, et efektiivne masina-traktorijaamade masina- ja traktoripargi kasutamine on võimalik vaid neis kolhoosides, kus töö on organiseeritud korralikult, kus on loodud kõrge töödistsipliin ja korrapäraselt juhitakse kolhooside tootmistegevust.

Tartu rajooni masinatraktorijaamad pärast 1953.a. septembripleenumi otsust tegid vastavaid järeldusi partei ja valitsuse direktiividest masinatraktorijaamade osatähtsuse tõstmise kohta kolhooside juhtimise parandamisel ja teodangu suurendamisel.

---

1) Tartu rajooni RSN TK Planikomisjoni andmetel.

Tartu MTJ aktiviseeris oma tegevust kolhooside loomakasvatusfarmide mehhaniseerimise alal juhindudes NSKP Keskkomitee septembripleenumi otsusest.

Kui 1953. aastal tehti selles osas ligi 12 000 rbl väärtuses tööd, siis 1954. aastal tõusis see summa üle 37 000 rbl. Veiste automaatjootmine seati sisse 5 farmis, seitsmes kolhoosis mehhaniseeriti vesivarustus. Kolhoose abistati ka juurviljа puhastamise ja punustamise abinõude ning söödaaunutajate ülesseadmisel.

1953. aastal anti ekspluatatsiooni Tartu MTJ naftabaas ja ehitati valmis välisvesivarustus. 1954. aastal anti mehhanisaatorite käsutusse 2 kombainikuuri. Kogu Tartu MTJ ülalnus elektrifitseeriti ja radiofitseeriti. Valmis ka ruumikas autogaraaž ja põllutööriistade kuur.

1954. aasta alguseks oli ületatud traktoritööde plaan nii üldises mahtuses kui ka üksikute tööde järgi. Kokku tehti töid ligi 27 000 pehmekünni hektari mahtuses, ühe 15-kohrusejõulise tingtraktori kohta tuli keskmiselt 355 ha. 1)

Tublisti täienes viimaste aastate jooksul Tartu MTJ traktoripark. Põldudel töötavad Stalingradis, Harkovis, Tšeljabinskis jt. NSV Liidu linnades

---

1) Edasi, 20. veeb. 1955.

valmistatud traktorid ja kombainid. 1954. aastal kasvas Tartu MTJ traktorite arv 29.le. Juurde saadi mitmesuguseid vaheltharimistraktoreid, buldooreid, juurija-koguja S-80 jne.

1955.a. Reskel oli ümberarvestatult 15-hobusejõulisteks tingtraktoriteks traktoreid üle 80, 16 iseliikuvat teraviljakombaini, silokombain, suhkrupeedikombain, kartuli ja maisi istutajat ning mahapaneku masinad, võimsad kraanaadrad jne. Kogu selle tehnikaga teenindati 9 kolhoosi. Ainuüksi Lenini-nimelises kolhoosis oli 1955.a. Revadekülvi perioodil alliks 10 traktorit. 1945.a. tuli sellise arvu traktoritega teenindada üle poole Tartu maakonda, s.o. umbes 3 praegust rajooni.

1955.a. tehti Tartu MTJ abil umbes 80% kõigist põllutöödest. Kesaharimine, vilja masindamine ja mõned muud tööd tehakse 100% Tartu MTJ tehnika abil. Võrreldes esimeste sõjajärgsete aastatega suurenes Tartu MTJ poolt tehtavate tööde maht 20 korda. Sealjuures on tööde omahind langenud 179 rbl-lt 48-rbl-le. Pidevat tõusu näitas ka tööde kvaliteet.

Tugevaks on kasvanud ka mehhanisaatorite kaader. Nii omandasid vanemate seltsimeeste juhtimisel mehhanisaatori vastutusrikka kutse praegu Kvgu Tartu rajoonis tuntud eesrindlased nagu kombainer R. Liiva, traktorist V. Trauman, mehhanik A. Priks jt 1)

---

1) Edasi, 21. juuli 1955.

Saadjärve MTJ kohta osalt puuduvad andmed, mistõttu seda MTJ käsitletakse väiksemas ulatuses kui Tartu ja Võnnu MTJ.

Saadjärve MTJ piirkonna kolhooside kasutada olev masinapark suurenes 1954. aastal 74,99 traktorile, arvestatuna 15-hobujõulistele tingtraktoritele, 15 kombainile, 2 kartuli- ja suhkrupeedikombainile.

Ainuüksi 1955. aastal sai Saadjärve MTJ 8 traktorit „Belorussʻʻ, 1 traktori DT-54, 2 traktorit „Universaalʻʻ ja 1 traktori HTZ-7. Saadjärve MTJ poolt mehhaniseeritud tehtud tööde protsent oli ligi 90. 1)

Kuid Saadjärve MTJ oli 1953. aastal abiks 2 agronoomi, siis 1954. aastaks töötasid otseselt kolhooside 9 agronoomi ja zootehnikut.

Spetsialistide paigutamisel lähtuti põhimõttest, et nõrgemaid ja mahajäänumaid kolhoose hakkaksid teenindama paremat teoreetilist ettevalmistust ning suuremaid praktilise töö kogemusi omavad spetsialistid. Tõsise puudusena tuli märkida seda, et mahajäänud Tammistu kolhoosi ei suunatud 1954. a. kogemustega zootehnikut, vaid seda teenindas ajutiselt põllumajandustehnikumi praktikant 2)

---

1) Edasi, 21. juuli 1955.
2) Edasi, 29. mai 1954

Võnnu MTJ ei tulnud 1954. aastal kuigi hästi toime temale pandud ülesannetega. Halvasti ja organiseerimatult remonditi masina-traktoripark, hilines kevadkülv, esines jämedaid agrotehnilisi nõuete rikkumisi jne.

Mahajäämuse kõrvaldamiseks otsustas Võnnu MTJ partei-algorganisatsioon koos parteikomitee instruktorite grupiga välja töötada konkreetsed abinõud. Sõõrgepealt tuli suunendada poliitilist kasvatustööd mehhanisaatorite hulgas ja hoogustada sotsialistlikku võistlust.

1955. aastal peeti partei rajoonikomitee ja PTT&Ü Tartu rajooni osakonna jõududega Võnnu MTJ mehhanisaatoritele 32 loengut sise- ja välispoliitika küsimustes ja mitmesugustel teistel teemadel. Nii esines loenguga „Abinõudest sotsialistliku omandi kaitse ja töödistsipliini kõvendamiseks" Tartu linna prokurör sm. Sõaru. 1)

Olulist osa etendasid mehhanisaatorite poliitilisel kasvatamisel agitaatorid, kellede hulka kuulus 18 inimest, neist 10 kommunisti ja 5 kommunistlikku noort. Agitaatorid tegid suure töö mehhanisaatorite töödalase aktiivsuse tõstmisel ja sotssalistliku võistluse organiseerimisel. Nii viisid V traktoribrigaadi traktoristid-agitaatorid sm.d Filippov ja Adamson läbi brigaadi töötmisnõupidamise, kus traktoristid võtsid endale

---

1) Edasi, 24. dets. 1955

Kõrgendatud sotsialistlikke kohustusi. Selle brigaadi traktoristid sm.d Toomis ja Ratassepp täitsid oma sotsialistliku võistluse kohustuse 160% ja töötasid ühe päeva kokkuhoitud küttega. Tervikuna V brigaad täitis 1955. aasta tootmisülesande 112%.

Hinnatavaid tulemusi oma töös saavutas ka Võnnu MTJ VI traktoribrigaad. 1955. aastal tugevnes brigaadis töödistsipliin ning mehhanisaatorid hakkasid rohkem peremehelikult ja otstarbekohaselt kasutama tehnikat. NSKP XX Kongressi auks võetud sotsialistlik kohustus täideti 119%, kusjuures VI brigaadi traktoristid sm.d Zoo, Puik, Hangur ja Znamenski täitsid kohustuse 150-160%, traktorist sm. Lambing aga 180%, mille eest talle omistati Eesti NSV parima traktoristi nimetus. 1)

Poliitiline kasvatustöö ja sotsialistlik võistlus Võnnu MTJ mehhanisaatorite seas andis häid tulemusi. Ühe kombaini kohta pole välja töötama plaani järgi 220 ha, tegelikult aga töötati 1955. a. välja 245 ha. Kombainer M. Pehk koristas isegi 276 ha.

Võnnu MTJ mehhanisaatorid täitsid 1955. aasta tootmisülesande 100%, väljatöötlus ühe 15. kohusejõulise traktori kohta oli 376 pehmekünnihektarit. 1954. aastal oli see arv 348. Tublisti hoiti 1955. aastal kokku kütet: diiselkütet 5600 kg ja traktoripetroleumi 5300 kg.

---

1) Edasi, 24. dets. 1955.

Kui vaadata Tartu rajooni kolme masinatraktorijaama – Tartu, Saadjärve ja Võnnu – arengut viiendal viisaastakul, siis näeme, kuidas mehhanisaatorite kaadri kasvatamise ja masina-traktoripargi suurenemisega kaasnes traktoritööde mahu suurenemine.

Kui 1949. aastal oli Tartu rajooni masinatraktorijaamades 15-hobusejõulisteks tingtraktoriteks ümberarvestatuna 88,89 traktorit, siis 1955. aasta alguseks oli neid 219,23 traktorit. 1)

Ainuüksi teraviljakombainide arv Tartu rajooni asetsevates masinatraktorijaamades tõusis viimaste aastate jooksul 7-lt 51-le. Kui 1950. aastal oli Tartu rajooni kolhoosides traktoritööde maht 36 000 pehmekünni hektarit, siis 1953. aastal see suurenes 83400 pehmekünni hektarile ning 1955. aastal juba 98500 pehmekünni hektarile. 2)

NLKP XX kongressi direktiivid NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kuuenda viie aasta plaani kohta aastaiks 1956-1960 seavad Tartu rajooni masina-traktorijaamade ette veelgi suuremad ülesanded.

Kuuenda viisaastaku jooksul tuleb suurendada iga traktori ja teraviljakombaini päevast tootlikkust vähemalt 30-35 % võrra. Tartu rajooni masina-traktorijaamad täidavad ka selle ülesande auga.

---

1) Edasi, 30. dets. 1954.

2) Tartu rajooni TSN TK otsus nr 23 20. jaan 1956

c) Eesrindlaste kogemuste propageerimise, šeflus- ja sotsiaalkultuurilise töö olukord Tartu rajooni kolhoosides.

Võitluses Tartu rajooni kolhoositootmise arendamise eest etendavad tähtsat osa eesrindlaste kogemuste propageerimine, šeflus- ja sotsiaalkultuuriline töö.

Põllumajandusteaduse saavutuste ja eesrindlaste kogemuste laialdaseks populariseerimiseks kehtestati Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega nr. 643 1951. aastast alates kord, mille kohaselt hakati Eesti NSV kõigis rajoonides läbi viima põllumajandusnäitusi.[1]

Ka Tartu rajoonis korraldati iga aasta põllumajandusnäitusi. Eriti osavõturohketeks kujunesid Tartu rajooni näitused pärast 1953. aastat. Ainuüksi 1954. aastal andis Tartu rajooni TSN Täitevkomitee esimees H. Raag põllumajanduse eesrindlastele kätte auhinnu 280 diplomi ja aukirja ning 229 rahalise preemia näol.[2]

Taimekasvatuse alal anti „Ühenduse" kolhoosile neli I järgu diplomit teraviljа, söödajuurviljа ja köögiviljа kõrgete saakide eest ning 150 rbl rahalist preemiat. „Ühenduse" kolhoosis saadi eesrindliku agrotehnika rakendamisega 70 ha külvipõndalalt keskmiselt 21 tsentrit taliruukist ühelt

---

1) Eesti NSV Seataja nr. 10, 1951., lk. 203
2) Edasi, 15. okt. 1954.

hektarilt, suvinisu Roguti Rueni 19 ts, Raera 18 ts ja päevalille haljasmassi 400 ts hektarilt. Aianduslrigaadi lrigadiir Porro kasvatas kunke 239 ts ja varajast kapsast 235 ts hektarilt.

„Avangardi" kolhoosile anti kolm I järgu diplomit teraviljа, silokultuuride ja heinaseemne kõrgete saakide, II järgu diplom silovalmistamise ja III järgu diplom kõrgete suhkrupeedisaakide eest ning 100 rbl rahalist preemiat.

Lenini-nimelisele kolhoosile anti I järgu diplom kõrgiviljaseemnete kõrgete saakide ja II järgu diplom teravilja kõrgete saakide eest ning 80 rbl rahalist preemiat

Loomakasvatuse alal anti „Suleviku" kolhoosile kaks I järgu diplomit piima ja sealiha tootmise alal ning maksti preemiaks 2800 rbl. M. Kärma-nimelise kolhoosi noorkarjatalitaja A. Priks sai aukirja ja 510 rbl rahalist preemiat. 1)

Põllumajanduse mehhaniseerimise alal anti aukirjad ja rahalised preemiad traktoribrigaadide brigadiridele S. Rumjantsevile, K. Tamusele ja T. Karisele.

---

1) Edasi 15. okt. 1954.

"Jüriöö" kolhoosi aianduslrigaadi lrigadir St. Palu ja aednik J. Mikk esinesid näitusel kõrgete kõõgiviljasaakidega. Kolhoosis ehitati üle 1000 m2 pindalaga külmkasvuhoone. Selle kasvuhoones kasvatatud istikutele, koguti "Jüriöö" kolhoosis 1,3 ha pindalalt keskmiselt 200 ts tomateid hektarilt. See võimaldas kolhoosil saada ligi 100 000 rbl täiendavat tulu.

Lenini-nimelise kolhoosi aianduslrigaadi lrigadir Ipmann ja M. Härma-nimelise kolhoosi aianduslrigaadi lrigadir Nuust demonstreerisid kõõrji ja söödajuurvilja seemnekasvatuse tulemusi. Nad kogusid keskmiselt ühelt hektarilt 8 ts söödapeediseemet, 3 ts söögiporgandiseemet, 4 ts rediseseemet ja 2,5 ts peakapsaseemet. [1] 1)

Kui 1954. aasta Tartu rajooni põllumajandusnäitusest võttis osa 90 osavõtjat, siis 1955. aastal oli üksnes loomakasvatuse alal osavõtjaid 120. Ainuüksi "Tuleviku" kolhoosist võttis osa 30 inimest. Nende hulgast võiks nimetada näiteks hallipäist lüpsjat-karjatalitajat J. Kokka, kes sai enda hooldada olevalt lehmadegrupilt rohkem kui 3500 kg piima lehma kohta aastas. 2)

---

1) Edasi, 15. okt. 1954

2) Tartu rajooni 1955. a. põllumajandusnäitus Tartu MTJ-s

Kõrge piimatoodangu saamisega esinesid veel M. Kärma- ja Stalini-nimelised kolhoosid.

Peale „Tulevärku" kolhoosi olid eksponaatidega sealiha toot mise alal näitusele tulnud Stalini-nimeline, Kingissepa-nimeline jt. kolhoosid. Näiteks oli Stalini-nimelise kolhoosi seatalitaja L. Nurst saanud iga emise kohta keskmiselt 24 põrsast, Kirovi-nimelise kolhoosi seatalitaja A. Väinjärv 22,8 põrsast jne.

Taimekasvatuse alal esinesid väljapanekutega ligi 30 kolhoosi ning ligi 70 eesrindlast. Kolhoosidest esinesid ulatuslikumalt Lenini-nimeline, „Külvaja", „Avangard", Kalinini-nimeline jt. kolhoosid. Näiteks „Tulevärku" Kolhoosis külvati 1955. a. rohkem kui 80 ha maisi, mis kohati andis haljasmassi saagiks kuni 800 tn hektarisaagi. Kalinini-nimelise kolhoosi II põllunduslrigaadi poolt kasvatati maisi 8 ha suurusel pindalal, kust saadi haljasmassi keskmiselt 450 tn hektarilt ja ligi 4 ha suuruselt pindalalt tõlviKuid kokku 30 tn. 1)

Saadjärve MTJ traktorist K. Kärmas oli ka avatud näitusest osavõtjaks, kuna teenindatavas M. Kärma-nimelises kolhoosis ta täitis plaani 152%.

1) Tartu rajooni 1955. a. põllumajandusnäitus Tartu MTJ-s

Tartu rajooni 1955. aasta põllumajandusnäitus polnud ainult saavutuste demonstreerimiseks, vaid siin selgusid ka puudujäägid ja kitsaskohad põllumajanduse edasisel arendamisel. Näiteks 1954. aastal esines Tartu rajooni põllumajandusnäitusel taimekasvatuse alal ulatuslikult „Ühenduse" kolhoos. 1955. aastal esines see kolhoos aga hoopis nõrgemini taimekasvatuse alal ning väiksemad saavutused olid ka piima väljalüpsil. Samasugune olukord oli ka Nõukogude-Armee-nimelises kolhoosis.

1955. a. põllumajandusnäitusel selgus seegi, et kui „Tee Kommunismile" kolhoosis kasvatati tibud ühes ligi 100 %-lises siis Tammistu kolhoosis kus hooldamine oli äärmiselt halb, ulatus poolel 1)

Tartu rajooni põllumajandusnäitused on koolitus, mis õpetab kõigile Tartu rajooni põllumajandusala töötajaile meetodeid, kuidas võidelda põllumajandussaaduste kõlluse loomise eest. Tartu rajoonis korraldatakse ka seminare kolmeaastastel agro-zootehnilistel kursustel, kus juhitakse põllumajandusala töötajate tähelepanu progressiivsete agro- ja zootehniliste võtete tundmaõppimisele.

---

1) Tartu rajooni 1955. a. põllumajandusnäitus Tartu MTJ-s

Väljapaistvate saavutuste eest põllumajanduse alal 1954. aastal määratati ülevaatuse põllumajandusnäituse peakomitee otsusega 14. jaanuarist 1956.a. Ülevaatuslisest Põllumajandusnäitusest 1955. aastal osavõtnud Tartu rajooni „Tulevšku" kolhoosile ja kolhoosnikutele järgmised autasud ja naturaalpreemiad:

1) „Tulevšku" kolhoosile – raadiotranslatsioonisealdeldise T/U-100 – veisefarmi kollektiivi poolt piimakaja produktiivsuse tõusu saavutamise eest.

2) „Tulevšku" kolhoosi seatalitajale L. Virale – väikese kõlvemedali – peekonisigade suure kaaluiibe saavutamise eest.

3) „Tulevšku" kolhoosi veisefarmi juhatajale A. Naelastele – väikese kõlvemedali – farmis saavutatud kõrge piimatoodangu eest.

4) „Tulevšku" kolhoosi lüpsjale L. Alopile – käekella „Zvezda" – kõrge piimatoodangu saavutamise eest.

5) „Tulevšku" kolhoosi vasikatalitajale L. Soole – käekella „Zvezda" – vasikate suure kaaluiibe saavutamise eest.

6) „Tulevšku" kolhoosi vasikatalitajale J. Roosele – käekella „Zvezda" – vasikate suure kaaluiibe saamise eest. [1]

Näeme, et Tartu rajooni eesrindliku kolhoosi „Tulevšku" tööviljelemused on leidnud tunnustust ka ülevaatuslisel ülatusel 1953/54. aasta eest.

---

1) Edasi, 18 märts 1956.

Sotsialistliku võistluse organiseerimisel ja juhtimisel on EKP Tartu Rajoonikomitee instrukторite grupp ja kolhooside parteiorganisatsioonid seadnud oma peaülesandeks eesrindlaste kogemuste levitamise ja tootmisse juurutamise. Sellest annab kujuka näite järgmine lugu.

„Tuleviku" kolhoos ja M. Lõõma-nimeline kolhoos olid omavahel sotsialistlikus võistluses, kusjuures esimese töötajad olid viimaste omadest märksa paremad. M. Lõõma-nimelise kolhoosi lüpsjad-karjatalitajad avaldasid soovi tutvuda „Tuleviku" kolhoosi eesrindlike lüpsjate-karjatalitajate töötulemustega. Instruktor sm. Tolmats õppis tundma „Tuleviku" kolhoosi eesrindlaste töökogemusi, tutvus lautades loomade söötmise ja hooldamisega, võttis osa loomakasvatajate tootmisnõupidamistest. Hiljem jutustas ta kõigest sellest M. Lõõma-nimelise kolhoosi loomakasvatajaile. Kuna aga viimased tahtsid kõike näha, siis organiseeris instrukторite grupp koos masina-traktorijaama spetsialistidega „Tuleviku" kolhoosis loomakasvatajate õppepäeva, kuhu kutsuti ka esinema Eesti NSV TA loomakasvatuse ja veterinaaria Instituudi teaduslik töötaja sm. Polma ja Eesti Punase Lõõma Riikliku Tõuloova Zootehnik sm. Vasari. Õppepäevast võtsid osa mitte ainult M. Lõõma-nimelise kolhoosi, vaid ka teiste kolhooside loomakasvatajad, kokku 150 inimest [1]) Õppepäev võimaldas laialdaselt tutvustada eesrindlaste kogemust.

1 Eesti Kommunist nr. 1, 1956, lk. 66

Tabel nr 11

Tartu rajooni TSN Täitevkomitee ja EKP Tartu Rajoonikomitee poolt Tartu rajooni antakvilise Rautud 1953./54. ja 1954./55. majandusaasta sotsialistliku võistluse tulemuste põhjal parimad rajooni küpsjad-Karjatalitajad:

1953./54. majandusaasta

	Küpsja-Karjatalitaja	Kolhoos	Piimatoodang ühe lehma kohta (Kg)
1)	H. Notberg	M. Härma	3205
2)	L. Alop	Tulevik	3186
3)	E. Reino	Tulevik	3103
4)	A. Junolainen	Tulevik	3041
5)	S. Raudsepp	Tulevik	3003
6)	J. Bruskova	Tulevik	2963
7)	V. Kööba	M. Härma	2958
8)	A. Koppel	M. Härma	2886
9)	M. Jadalina	Tulevik	2760
10)	J. Kokk	Tulevik	2736

1954./55. majandusaasta

	Küpsja-Karjatalitaja	Kolhoos	Piimatoodang ühe lehma kohta (Kg)
1)	L. Alop	Tulevik	3554
2)	J. Kokk	Tulevik	3500
3)	E. Raba	Tulevik	3375
4)	J. Lelleko	Tulevik	3327
5)	M. Jadalina	Tulevik	3325
6)	E. Reino	Tulevik	3313
7)	A. Vaher	Tulevik	3235
8)	S. Raudsepp	Tulevik	3148
9)	E. Berg	Tulevik	3122
10)	A. Junolainen	Tulevik	3024

Iseäranda sotsialistliku võistluse tulemusi piima väljalüpsi alal 1954. ja 1955. aastatel, siis paistab silma, et Tartu rajooni Kolhooside lüpsjate-karjatalitajate poolt väljalüpstud piimatoodang ühe lehma kohta on tõusnud. Peaaegu kõik lüpsjad, kes kuulusid 1954. ja 1955. aastatel 10 parima hulka ning olid kantud Tartu rajooni autahvlile, kuulusid „Tulevik" kolhoosi.

1955.a. korraldustööde läbiviimisel Tartu rajooni kolhooside tuli sotsialistlikus võistluses esikohale „Kiiluvaja" kolhoos. Tartu rajooni ÜSN Täitevkomitee ja ÜKP Tartu Rajoonikomitee otsustasid anda rändpunalipp „Kiiluvaja" kolhoosile, ära võttes selle „Avangardi" kolhoosilt. Korraldustööde perioodil teletud hea töö eest määrati ära kolhoosid „Tulevik", V. Kingissepa-nimeline ja „Avangard". 1)

Milles seisnesid nende kolhooside edu põhjused korraldustööde perioodil? Neis kolhoosides võeti tarvitusele abinõud, mis aitasid tõsta kolhoosnikute tööviljakust. Üheks niisuguseks oli kolhoosnikute lisatasustamine kvoojatöödel.

Näiteks miljonärkolhoosis „Tee Kommunismile"

---

1) Tartu rajooni ÜSN TK ja ÜKP RK otsus nr. 24 2. nov. 1955.

Kui viili kooristati põllunduskriigaadis 15 päeva jooksul, maksti nendest töödest osavõtnud kolhoosnikutele lisaks normipäeva peale tulevale tasule lisatasuna 4 kg vilja, kui aga 15-20 päeva jooksul, siis 3 kg vilja ja 20-25 päeva jooksul - 2,5 kg vilja. Veeldi anti lisatasu taliteraviljade koristamise eest. Ühtse maksti kolhoosnikutele koristusperioodil väljatöötatud normipäevade peale lisatasuks 22 tonni teravilja. Heinatöödel väljatöötatud normipäevade peale maksti kogusummas 5½ tonni heina. [1]

Koristustööde perioodil mahajäänud faktid näitasid kolhooside aga ilmnes selliseid fakte, et vaatamata kolhooside ühtkoosolekutel vastuvõetud otsustele maksta teraviljakoristamisel lisatasu ainult nende normipäevade eest, mis olid kulutatud viljakoristamise esimese 25 päeva jooksul, makseti kolhooside juhatuste poolt lisatasu ka hiljem tehtud töö eest. [2] Sellistel juhtudel kadus lisatasustamise mõte — järgmisel aastal ei püüagi keegi vilja kiiremini koristada: kas koristad 20 või 50 päeva, lisatasu saad ikka.

Kolhoosnikutele lisatasu maksmisega peetakse silmas materiaalse huvitatuse printsiipi. Kriitilt ilmekalt väljendub lisatasu maksmise innustav toime loomakasvatussaaduste tootmisel.

---

1) Edasi, 23. I 1956.
2) Edasi, 25. XII 1955.

Peekonnisigade kasvatamise osas Tartu rajooni kolhooside esimitta tõusnud „Tulevikku", Stalini-nimelise jt. kolhooside edu sai alguse sellest, et neis kolhoosides hakati seatalitajaile maksma lisatasu põrsaste saamise ja sigade nuumamise plaanide täitmise ning ületamise eest. Tartu rajoonis mahajäänumates kolhoosides „Tammistu", „Lembitu", „Jüriöö", „Kungla" jt. tooteti aga väga vähe sealiha. Olukorra parandamiseks oleks tulnud anda neis kolhoosides seatalitajaile kindel aasta-tootmisülesanne ja selle täitmise ja ületamise eest maksta lisatasu. Teesrindlikes kolhoosides võeti peekonissigade nuumamisel lisatasu arvestamise aluseks äraantavate sigade kaal ning sigade ööpäevane juurdekasv. „Tulevikku" kolhoosis maksti lisatasu ka sigalasse jundevedajaile ja söödaettevalmistajaile. See likvideeris korratused sigala varustamisel söötadega. 1)

Veelgi eredamalt väljendub materiaalse huvitatuse printsiibi rakendamine lüpsikarja toodangu tõstmisel Tartu rajooni kolhoosides. Nihes Tartu rajooni mahajäänumas kolhoosis piimatootmise alal — Tammistu kolhoosis — hakati lüpsjatele-karjatalitajaile piimatootmise plaani täitmise eest lisatasu maksma alles 1955. a. detsembrikuus,

---

1) Edasi, 12 veeb. 1956.

Kuid juba esimestel lisatasustamise kuudel tehti määratuid edusamme. 1956.a. jaanuarikuus lüpsti seal välja viis korda rohkem piima kui 1955.a. jaanuaris! Molotovi-nimelises kolkhoosis pärast lisatasu süsteemi rakendamist 1955.a. suvel hakkasid ka toodangunäitajad piduvalt paranema. Viimaste seast tõusis Molotovi-nimeline kolhoos Tartu rajoonis kolhooside vahelises sotsialistlikus võistluses piima väljalüpsi osas 1955.a. viiendale kohale. 1956.a. planeeriti siin piimatoodang 900 kg võrra iga lehma kohta suurem mullusest.[1]

Tartu rajooni „Lihisjõu" kolhoosis saadi 1. okt. 1955.–1. jaan. 1956. lehma kohta keskmiselt 300 kg piima. Aasta tagasi saadi „Lihisjõu" kolhoosis lehma kohta samal ajavahemikul keskmiselt ainult 234 kg piima. Kui 1. jaan. 1955. oli loomakasvatusaasta algusest arvates kogu karjalt piima saadud kokku 17 545 kg, siis käesoleva aasta 1. jaan. seisuga oli see arv 28 931. Seejuures lüpsikarja arvulises koosseisus nimetamisväärset vahet ei ole.

1955.a. novembrikuus, kui lisatasusüsteemi veel ei rakendatud, saadi „Lihisjõu" kolhoosis piima kokku ainult 8700 kg. Detsembrikuus oli piima kogutoodang 11 600 kg – juurdekasv kuuaja jooksul ligi 3000 kg. Nii palju piima saadi siin varematel aastatel suvel kõige paremal lüpsiperioodil![2]

---

1) Edasi, 12. veeb. 1956.
2) Edasi, 23. jaan. 1956.

„Võhisjõu" kolhoos, kes 1955.a. novembrikuus lehma kohta saadud keskmise toodangu poolest rajooni edetabelis seisis kahekümne viieksandal-kohal, oli 1956.a. alguseks juba kahe-teistkümnendal kohal. Materiaalse huvitatuse printsiip ellurakendatult oli mõjutanud kolhoosi piimatoodangut. 1)

Olulise tähtsusega oli loomakasvatajate materiaalse huvitatuse tõstmisel lisatasu õigeaegne väljamaksmine. M. Lõõma-nimelises, „Ühenduse" jt. kolhoosides saanutati häid tulemusi lisatasu maksmisega iga kuu töötulemuste põhjal.

Piima kvaliteedi parandamisel oli vaja samuti tõsta loomakasvatajate materiaalset huvitatust. Tartu rajooni eesrindlikes kolhoosides maksti rahalist lisatasu puhtuselt esimesse klassi kuuluva piima toetmise eest. Halva kvaliteediga või madala rasvaprotsendiga piima korral tehti mahaarvestusi toodanguplaani ületamise eest antavast piimast. 2)

Tartu rajooni masinatraktorijaamade juhtivatel töötajatel ja kolhoosides juhatustel tuleks läbi kaaluda kõik võimalused lisatasu süsteemi rakendamiseks kõikides Tartu rajooni kolhoosides. See aitaks tõsta Tartu rajooni kolhoosides loomakasvatusssaaduste kogutoodangut.

---

1) Edasi, 23. jaan 1956.
2) Edasi, 12. veeb. 1956.

Nõukogude rahva majanduslik ülesanne seisab selles, et jätkates rasketööstuse edasist arendamist, järsult tõsta laiatarbekaupade tootmist ja põllumajanduse taset. Et paremini rahuldada elanikkonna tarbidusi toiduainete osas, tuleb rakendada kõik vajalikud abinõud ja mobiliseerida kõik siseemised reservid pärtei poolt püstitatud suurte ülesannete täitmiseks põllumajanduse alal. Selles osas saavad palju ära teha ka meie linnade töötajad, kes šeflustöö korras abistavad kolhoose nii poliitilise kultuurilise kasvatustöö läbiviimisel kui ka majanduslike ülesannete lahendamisel.

Tartu rajooni kolhoosidega loid tihedad šeflus. sidemed Tartu linna ja rajooni suuremad käitised, ettevõtted ja õppeasutused. Näiteks Kammivabrik, Telefonivabrik, trükikoda „Tartu Kommunist" jt. täitsid alati oma ülesandeid eeskujulikult ja pälvisid kolhoositalurahva täielikku tänu. Selliste šeflusasutuste juhtijad ja töötajate kollektiivid mõistsid õigesti linna ja küla vahelise koostöö eesmärke.

Üheks säärraseks šefiks oli Tartu Kammivabrik. Nimetatud käitis oli juba mitmendat aastat šefiks Kaarlava külanõukogu „Ühisjõu" kolhoosile. Šefi kaasabil muretseti kolhoosile väärtuslik kreissaag,

mille abil valmistati kolhoosile tarvilikku puitmaterjali remonttöödeks, rõugvredelite valmistamiseks jne.
Šeff muretses kolhoosile ka auto pärakäru ning abistas kolhoosi lauda rekonstrueerimisel. Tõhusat abi osutasid Tartu Kammivabriku töötajad kolhoosile põllutöödel. Nii kavatasid nad 1954.a. kolmel hektaril saagirohke maisi ning ka talivilja koristamisel abistati kolhoosi 160 inimtööpäevaga. Siinjuures tuleb märkida, et laiaulatusliku majanduslikku abi kõval põlmud seltsimehed Tartu Kammivabrikust nimetamud šeflustöös tähtsaimat - aidata kaasa kolhoosnikute poliitilisele kasvatamisele ja kultuurilisele teenindamisele. Suure huviga kuulasid Ühisjõu kolhoosi liikmed šefi poolt korraldatud loenguid. Üldise heaks. Kiidu osaliseks said Tartu Kammivabriku isetegevuslased, kes esinesid näidendiga „Sookollid"[1] Tartu Kammivabriku kaasabi tugevdas kolhoosis tunduvalt töödistsipliini, tõstis tööviljakust ning aitas edasi arendada kolhoosi majandust.

Ka Tartu Autoremonditöökoda, Tartu Linna Tööstuskombinant, tehas „Tehnik" jt. on abistanud Tartu rajooni kolhoose transpordiga, remontinud kolhoosside veoautosid jne.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia Kirjanduse

---

1) Edasi, 28. sept. 1955.

ja Veterinaaria Instituudi teaduslike tööde temaatikat täiendati ning tihendati sideneid kolhoositöötajatega: teaduslike töötajate ekspeditsioonid tutvusid loomakasvatuse olukorraga rohkem kui 100 kolhoosis, milledest osa oli Tartu rajooni kolhoose. Põllumajandusteaduse uusimate saavutuste populariseerimiseks valmistati ette trükis avaldamiseks 8 tööd.[1]

Mõningat abi osutas ka Tartu linna komsomoliorganisatsioon, eraldades oma ridadest üle 40 kommunistliku noore suunamiseks põllumajanduse mehhaniseerimise kooslidesse ja põllumajandusliikmete tootmisse.[2]

Hästi täitsid oma šefluskohustusi Tartu linna kõrgemad õppeasutused. Saagi kiireks ja kadudeta koristamiseks ning söötade kogumise plaanide täitmiseks suunati Tartu rajooni kolhoosidesse (Kõrgkõlas Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega nr 410 2. sept. 1954. ja 9. sept. 1954. määrusega nr. 419) Eesti Põllumajanduse Akadeemiast 250 üliõpilast ja Tartu Riiklikust ülikoolist 240 üliõpilast 1954. a. septembrikuuks.[3] 1955. a. märtsis organiseeris ERÜ parteiorganisatsiooni büroo selles küsimuses nõupidamise, millest võtsid osa ülikooli šefluskomisjonide liikmed ning EKP Tartu Rajoonikomitee sekretär sm Laaban ja instruktor sm Tolmats.[4]

---

1) Edasi, 28. veeb. 1954.
2) Edasi, 1. märts 1954.
3 Tartu rajooni TSN TK Korraldus nr. 311 9 sept. 1954.
4 Eesti Kommunist nr. 4, 1955., lk. 52

TRÜ partei algorganisatsiooni Viivo Kuulas 1955. a. aprillis matemaatika-loodusteaduskonna šefluskomisjoni liikme kommunist sm Perki informatsiooni tõõst Ždanovi-nimelise kolhoosi abistamisel. Selle matemaatika-loodusteaduskonna šefluskomisjon töötas välja kõige paremini, siis kujunes selle küsimuse õnnestumine väärtuslike kogemuste edasiandmiseks teiste teaduskondade šefluskomisjonide liikmeile, kes samuti olid kutsutud partei Viivoo istungile. Matemaatika-loodusteaduskond andis abi kolhoosile maisi kasvatamise eesrindliku agrotehnika rakendamisel, kolhoosi ja selle ümbruse geoloogilise kaardi koostamisel ja kohapeal leiduvate ehitusmaterjalide, väetusainete jms. väljaselgitamisel. Lisaks sellele abistati Ždanovi-nimelist kolhoosi elektrifitseerimistöödel, kolhoosile muretseti elektrijõujaam ning seati see üles. 1)

Otsest praktilist abi šefluspõhistele kolhoosidele mitmesuguste küsimuste lahendamisel andis ka eesti Põllumajanduse Akadeemia teaduskondade poolt. EPA õppejõud viisid 1953. a. läbi 970 loengut, millest kuulajatena võttis osa üle 20 000 kolhoosniku, lisaks sellele korraldati kursusi 19 korral ning anti konsultatsioone 2480 korral. 2) Neist üritustest võttis suhteliselt osa ka Tartu rajooni kolhoosnikud.

---

1) Eesti Kommunist nr 4, 1955., lk. 54
2) Edasi, 5 juuni 1954.

ÜPA võttis oma šefluse alla Tartu MTJ ja 3 kolhoosi. Šeflustöö paremaks läbiviimiseks jagati kolhoosid üksikute teaduskondade vahel järgmiselt: agronoomia- ja metsandusteaduskond oli šefiks „Punase Tähe" kolhoosile; põllumajanduse mehhaniseerimise, maakorralduse ja hüdromeliooratsiooni teaduskond „Lembitu" kolhoosile ning veterinaaria- ja zootehnikateaduskonna šeflusaluseks kolhoosiks oli „Tee Kommunismile". Nimetatud teaduskondade juures loodi šeflustöö juhtimiseks vastavad komisjonid, kellede tööd suunas ja koordineeris ÜPA šefluskomitee. Šeflustööst võtsid osa ÜPA tööliste-teenistujate ja üliõpilaste laiad hulgad. Teaduslikud töötajad koos üliõpilastega lahendasid innukalt kolhoositöö probleeme ja kitsaskohti. Rida teaduslikke töötajaid esines erialaste loengutega farmijuhatajatele, tallimeestele jne.[1] Suurenes ka kolhoosidele tootmise planeerimise ja organiseerimise alal antav abi. Selles osas oli eriti märkimisväärne ÜPA üliõpilaste Teadusliku ühingu agronoomiasektsiooni abi šeflusalusele „Punase Tähe" kolhoosile. Vanemõpetaja V. Teitelbaumi ja assistendi H. Piho juhendamisel analüüsis aühm üliõpilasi kolhoosi majanduslikku tegevust ja töötas välja kolhoosi edasiarendamise perspektiivid aastaiks 1955.-1960.[2] Selle töö tulemused esitati 1955. a. märtsi lõpul tehnumud

---

1) Edasi, 5. mai 1954,
2) Eesti Kommunist nr 4, 1955., lk. 53

riliõpilaste teaduslikul konverentsil. Pärast konverentsi esitati need tööd ka kolhoosis toimunud koosolekul. Abi šefkusalustele kolhoosidele ei piirdunud riiklnes sõnalise selgitustööga ning organisatoorsete küsimuste lahendamisega, vaid osutati mõningat materiaalset abi küirete, tähtajaliste tööde teostamisel. Näiteks aitstati „Ke „Kommunismile" kolhoosi organiliste väetiste väljavedamisel, „Punase Tähe" kolhoosi 150 tonni ja „Lenini tee" kolhoosi 40 tonni põlevkivituha laialilaotamisel. 1) 1954./55. a. talvel saatis põllumajanduse mehhaniseerimise teaduskond „Lenini tee" kolhoosi oma brigaadi eesotsas kommunist sm. Ilmiga, kes aitas kolhoosil organiseerida väetise mehhaniseeritud väljavedu. 2)

Samuti mitmed riliõpilased ja õppejõud abistasid kolhoose raamatupidamise korraldamisel ja tulude-kulude eelarve koostamisel.

Eespool toodud näidetest selgub, et Tartu töötusettevõtted, teaduslike asutuste ja kõrgemate koolide töötajad ning riliõpilased võtsid endale ree konkreetseid kohustusi põllumajandusele osutatava abi sumendamiseks. Näidates head eeskuju kohustuste täitmisel, aitavad šefid edukalt kaasa kultuurielu arengule kolhoosikülas.

---

1) Edasi, 5. mai 1954.
2) Eesti Kommunist nr 4, 1955, lk. 54

Kui kodanlikul ajal haridusalased kulud moodustasid 9-12% kulude üldmahust, siis 1951.a. moodustasid need kulutused 39,1% Tartu rajooni üldisest eelarvest. 1951.a. ehitati rida uusi koolimaju nagu näiteks Sillaotsa, Tammistu, Võnnu, Reola jt. Pidevalt paranes koolide varustamine vajaliku inventariga. Ainuüksi 1951.a. said Tartu rajooni koolid üle 6000 eksemplari kõrgeharidustasemele raamatuid.[1] Tartu rajooni 152 õpetajast täiendasid 83 õpetajat oma poliitilisi ja erialaseid teadmisi õppides pedagoogilistes õppeasutustes.[2]

1956.a. alguseks oli Tartu rajooni õpetajate arv tõusnud 182-le. Neist oli kõrgema haridusega 10, õpetajate instituudi lõpetanuid 67, pedagoogilise keskharidusega 52, puudus keskharidus 2 õpetajal. Tartu rajoonis töötas 1956.a. 32 üldhariduslikku kooli, neist 21 algkooli, 13 seitsmeklassilist ja 1 keskkooli. Ülemineku üldisele kohustuslikule keskharidusele on plaanis veel ehitada üks keskkool Lähtele.[3]

Tartu rajoonis on kümme külanõukogu. Kui suur on praegu nende nõukogude täitevkomiteede esimeeste üldhariduslik ja erialane ettevalmistus? Kolmel täitevkomitee esimehel on lõpetamata või

---

1) Edasi, 30. dets. 1951.
2) Edasi, 4. juuli 1951.
3) Edasi, 27. jaan. 1956.

lõpetatud keskharidus, ülejäänutel ainult algharidus. Neist kümnest seltsimehest pole mitte keegi midagi ette võtnud oma üldhariduslike teadmiste täiendamiseks. Mitmed külanõukogude esimehed (Vitsõn, Sass, Raal) pole midagi teinud, et tundma õppida nõukogude juhtimistöö teooriat. Nende teoreetilised teadmised piirduvad ainult üks kord kvartalis Tartu rajooni TSN Täitevkomitees läbiviidavatel seminaridel õpitavaga. Ägasugusest teoreetilisest ettevalmistusest on seni aga täiesti kõrvale jäänud külanõukogude täitev. komiteede aseesimehed.

Tartu rajooni TSN Täitevkomitee korraldab regulaarselt kord kvartalis külanõukogude esimeeste ja sekretäride kvalifikatsiooni tõstmiseks 2.3 päevaseid seminare. Nendel on esimehed ja sekretärid omandanud mõndagi väärtuslikku oma igapäevaseks töös. Äksi, Võnnu ja Mäksa külanõukogude esimehed sm-d Saro, Sodjak ja Kivss lõpetasid edukalt kvalifikatsiooni tõstmise kursused Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures!) Rida rajooni täitev. komitee osakondade töötajaid on täiendanud oma teadmisi vastavatel erialastel kursustel. Erialased kursused, seminarid ja loengud - need on kõik nõukogude töötajaile mõõdapäästmatult vajalikud, kuid tahkem oleks tarvis võtku panna ka üldhariduslikku ettevalmistuse tõstmisele. Praktikast üksinda nõukogude elu juhtimiseks ei piisa, vaid on vaja sügavalt haritud, suurte teoreetiliste teadmistega kaadrit.

---

1) Edasi, 15. jaan. 1956.

Meditsiinilise abi lähendamise tõttu Tartu rajooni elanikkonnale ja arstliku teenindamise paranemise tulemusena 1952. aastal langes üldine suremus vähem kui kaks korda võrreldes 1945. aastaga. Kui 1945. aastal sünnitas Tartu rajoonis ilma meditsiinilise abita veel 33,1% naistest, siis 1952. aastaks oli see arv ainult 2%, kusjuures laste suremus langes kolm korda.

Suurt tööd tehti tuberkuloosi vastu võitlemisel, mille tulemusena suremus tuberkuloosi 1952.a.... võrreldes 1945. aastaga vähenes vähem kui kuus korda. Selleks aitas tuberkuloosi varajane avastamine ja vastsündinute vaktsineerimine tuberkuloosi vastu. 1)

1954. a. moodustati Punase Risti Seltsi algorganisatsioone kõikides rajooni kolhoosides ja masina-traktorijaamades. Punase Risti Seltsi Tartu Rajoonikomitee haaras 15% kolhoosnikest. Tartu rajooni TSN Täitevkomitee märkis 20. aprillil 1955.a., et Punase Risti Seltsi aktiivil oli suur tähtsus tervishoiutööta-jate abistamisel sanitaarse kultuuri juurutamise töös Tartu rajooni laiemates rahvamassidesse. Selle töö tagajärgede näitajaiks oli haiguspäevade ja põllumajan-dusliku traumatismi vähenemine ning töötingimuste paranemine 2)

---

1) Edasi, 17. veeb 1952.
2) Tartu rajooni TSN TK otsus nr. 136 20. apr. 1955.

1954. aastal loodi tihe koostöö Tartu rajooni TSN Täitevkomitee tervishoiuosakonna ja Valgariikliku Tartu Kliinilise Haigla vahel kliinilise, dispanseerse ja konsultatiivse abi andmisel Tartu rajooni Kolhoosnikutele. Valgariikliku Tartu Kliinilise Haigla baasil. Nii moodustas 12 TSN spetsialistidest koosneva komisjoni põllumajandusala töötajate dispanseerimiseks Tartu rajoonist. Dispanseerimiskomisjoni kuulusid peale arstide-spetsialistide veel selle jaoskonna arst, kus asus uuritav kollektiiv, Tartu rajooni TSN Täitevkomitee tervishoiuosakonna esindaja ja laborant. Põllumajanduslikus kollektiivis dispanseerimise läbiviimiseks sõitis komisjon kohapeale, kuhu ka jaoskonnaarst oli selleks ajaks kohale kutsunud töötajad vastavalt koostatud nimekirjadele. Pärast arstlikku läbivaatust ja vajalike analüüside teostamist andis komisjon otsuse töötaja tervisliku seisundi ja vajaliku ravi suhtes.[1])

Erilist tähtsust omas dispanseerimiskomisjoni töös põllumajandustöötaja töövõime selgitamise küsimus. Selleks oli komisjoni kutsutud põllumajandusliku kollektiivi esimees või mõni teine vastutav töötaja, kes andis komisjonile ülevaate dispanseeritava isiku töö iseloomust ja tema normipäevade

---

1) Edasi, 19. mai 1954.

väljatöötamisest. Iga töötaja tervislik seisukord nõudis tema uuele töökohale määramist, teostas seda komisjon koos põllumajanduslikku kollektiivi esindajaga.[1]

1956. aastaks oli Tartu rajoonis meditsiinilise abi andmise alal saavutatud tunduvaid edusamme. Tartu rajooni haiglates rakendati uusimaid nõukogude arstiteaduse saavutusi nii diagnostika kui ka ravi alal. Selle tagajärjel oli ravi kvaliteet hea, rajooni raviasutused olid täielikult komplekteeritud kvalifitseeritud kaadriga (tuberkuloosi haigla, sanitaar.-epidemiolvõgiajaam, kiirabijaam). 1955.a. assigneeriti tunduvalt suuremaid summasid kui varem, raviasutuste varustamiseks, mistõttu Tartu rajooni raviasutused ei jää maha vastavatest asutustest keskuses. Kõigi nende abinõude rakendamise tagajärjel oli haigestumine ja suremus näidanud tugevat languse tendentsi Tartu rajoonis. Nii oli tunduvalt vähenenud nakkushaiguste esinemine. Rida nakkushaigusi pole juba aastaid esinenud.

Suremus tuberkuloosi oli olulisel määral vähenenud, samuti paranes tuberkuloosi ravi efektiivsus, tänu tuberkuloosihaiglas rakendatud eesrindlikele nõukogude ravimeetoditele. Paranes sanitaarne kultuur kolhoosikülas, teadlikumalt kasutatakse sanitaarhügieenilisi komplekssiirtusi, mis

---

1) Edasi, 19. mai 1954.

mis on Tartu rajooni tervishoiutöötajate poolt läbiviidud nii individuaalse kui ka massilise sanitaarselgitustöö tulemus.

Tartu rajooni kultuurielu näitas pidevat tõusu. 1951.a. töötasid Tartu rajooni kultuurharidusliku asutuste võrgus üks rajooni kultuurimaja ja rajooni raamatukogu, mis asetsesid Tartu linnas. Maal külanõukogude juures asetsesid 18 rahvamaja, 19 raamatukogu ja 2 kolhoosi klubi. Kultuurharidusliku asutuste juures töötas 86 ringi [1] Tartu rajoon tunnistati 1951.a. Tallinnas toimunud ülevaatusel Eesti NSV rajoonide seast parimaks kunstilise isetegevuse viljelemisel. Individuaalselt tunnistati parimaks Mäksa külanõukogu Lembitu kolhoosi isetegevuslased (puhkpilliorkester, meeskvartett, naiskvartett jne.). [2]

1952.a. võttis Tartu rajooni kunstilise isetegevuse ülevaatusest osa 829 inimest, s.o. kaks korda rohkem kui 1951.a. Kui 1951 a. esines ülevaatusel 4 näiteringi ja 10 vokaalsolisti, siis 1952.a. oli neid vastavalt 15 ja 83. [3]

1954. aastaks oli külanõukogudes asetsevate rahvamajade arv kasvanud 19-le ja raamatukogude arv 20-le. [4] Kuid 1955. aastal jäi kultuurharidusliku asutuste arv Tartu rajoonis endiseks, kuid kvaliteetne poliitmassiline töö võrreldes eelmiste aastatega.

---

1) Edasi, 16. okt. 1951.
2) Edasi, 1. apr. 1951.
3) Edasi, 16. apr. 1952.
4) Tartu rajooni TSN TK otsus nr 23 20. jaan. 1954.

Tartu rajoonis töötas 60 agitkollektiivi 854 agitaatoriga. Enamikes rahvamajades (Laeva, Jäärevere, Emajõe Külanõukogudesjne.) töötas 5-7 isetegevusringi. 50-70 osavõtjaga. Aasta-aastasse oli Tartu rajooni raamatukogudes suurenenud raamatute ja lugejate arv. Lugejate arv kasvas kõige rohkem Poka, Lääniste, Ülenurme, Tammistu jt. raamatukogudes. 1)

Õigesti on mõistnud oma ülesandeid Tartu Külanõukogu Lutsja raamatukogu (juhataja A. Toom), kus korraldatakse lugejate konverentse ja raamatute ümberlaenamist. Seal aga, kus ilukirjanduslik teos oli raskesti kättesaadav esines nn. „Kollase Kirjanduse" lugemist. Seda isegi mõnel määral ette näiteks „Tuleviku" ja M. Gorkinimelise kolhoosi noorte keskel. 2)

Praktika on näidanud, et nõukogude agrololoogiaenduse, kolhooside, sovhooside ja masinatraktorijaamade töötajate eesmärgikohke saavutusi saab kõige laialdasemalt ja tõhusamalt propageerida kino kaudu. Viimastel aastatel on põllumajanduslike filmide linastamine Tartu rajooni kolhoositalurahvale võtnud väga suurema ulatuse. Nii 1955.a. peaksid demonstreeritid Tartu rajooni töötajaile ligi 200 põllumajanduslikku filmi, siis 1956.a. linastatakse ainult 1. jaanuarist kuni 1. maini kahviviisil põllumajanduslikke

---

1) Edasi, 13. dets. 1955.
2) Edasi, 3. nov. 1955.

filmide festivalil niisama palju filme.

Tartu rajoonis paljude kolhooside juhatused olid õigesti mõistnud kino osatähtsust põllumajandusalaste teadmiste tandmaõppimisel ning aktiivselt kasutanud võimalusi filmide demonstreerimiseks (Kalinini-nimeline kolhoos, „Jõgisoo" kolhoos jt.). Näiteks Kalinini-nimelises kolhoosis demonstreeriti selliseid filme, nagu „Loomakasvatusfarmide mehhaniseerimine ja elektrifitseerimine", „Mais - kõrgesaagikine kultuur" jt.[1] Seejuures esinesid alati põllumajanduse spetsialistid vestlustega, kus selgitati antud küsimust konkreetses olukorras.

Tartu rajooni TSN Täitevkomitee on pidevalt suurendanud assigneeringuid sotsiaalkultuurilisteks üritusteks. 1955. aastaks määrati kindlaks kulud sotsiaalkultuurilisteks üritusteks 5072,0 tuh. rbl suuruses summas, suurendades neid kulusid võrreldes 1954. a. 384 tuh. rbl. võrra. Selle kulgas määrati kindlaks üksikute sotsiaalkultuuriliste ürituste liikide järgi: a) hariduse ja kultuuri alal 3239,5 tuh. rbl suuruses kogusummas (1954. a. võrreldes kulude suurenemine 19 tuh. rbl.).
b) tervishoiu alal 1566,0 tuh. rbl suuruses summas (1954. a. võrreldes kulude suurenemine 346 tuh. rbl. võrra).
c) sotsiaalkindlustuse alal 256,0 tuh. rbl suuruses kogusummas (1954. võrreldes kulude suurenemine 19,5 tuh. rbl. võrra)

Tartu rajooni valitsemisorganite ülalpidamiskulud määrati aga 641,0 tuh. rbl. suuruses summas, st. 1954. a. võrreldes nende kulude vähenemist 109,0 tuh. rbl. võrra. 2)

---

1) Edasi, 8. jaan. 1956.

2) Tartu rajooni TSN III koosseisu II istungjärgu otsus nr. 2, 29. apr. 1955.

Selgitades partei ja valitsuse määrusi põllumajanduse alal, arendavad Tartu rajooni ESTP Tartu Rajoonikomitee ja TSN Täitevkomitee laialdaselt eesrindlaste kogemuste propageerimist põllumajandusnäituste ja sotsialistliku võistluse teel. Ka Tartu linna käitiste, ettevõtete ja õppeasutuste poolt Tartu rajooni kolhoosidele šeflustöö. Raudu antave abi on tööliste ja talupoegade liidu – nõukogude riikluse vankumatu aluse – veelgi suurema kindlustamise üks tähtsamaid vorme. Tartu rajooni põllumajanduse arenemisega kasvavad lakkamatult kolhoosnikute kultuurilised nõudmised. Sellepärast on pidevalt tõstetud viienda viisaastaku jooksul kultuur-haridusliku asutuste töö taset, parandatud raamatuste tööteenindamist ja tugevdatud kooride õpetajatekaadrit Tartu rajoonis. Tartu rajooni TSN on järjekindlalt suurendanud iga aasta kulutusi eelarvest sotsiaalkultuurilisteks üritusteks.

Eelpooltoodust selgub, et Tartu rajooni parteiorganisatsioon ja täitevkomitee hoolitsevad pidevalt kolhoosnikute vajaduste rahuldamise eest. Sedamööda, kuidas tugevnevad ja arenevad Tartu rajooni riikismajapidamiste peamised harud, paraneb ka kolhoosnikute materiaalne heaolu ja tõuseb nende kultuuriline tase.

III peatükk

Mõningaid võrdlusi Tartu rajooni kahe kolhoosi arengust 1950.-1955.

Tartu rajoonis on palju kolhoose. Töö selnevates osades andsin ülevaate Tartu rajooni kolhooside arengust tervikuna. Selles peatükis annan Tartu rajooni kahe tüüpilisema kolhoosi - eesrindliku „Tuleviku" ja mahajäänud Tammistu mõningaid arengujooni, kusjuures olen püüdnud selgitada põhjusi, mis soodustavad või takistavad kolhooside arengut.

Kolhoosid „Tulevik" ja Tammistu on naabrid, nad eiivad peaaegu samasuurt põllu-, heina- ja karjamaid. Kolhoosil „Tulevik" oli maid 1954. aastal 3252 ha, sellest 1332 ha põldu, 509 ha looduslikku heinamaad, 451 ha looduslikku karjamaad. ja 692 ha metsa. Kolhoos Tammistu eiis 1954. aastal maid 3315 ha, sellest 1554 ha põldu, 720 ha looduslikku heinamaad, 179 ha looduslikku karjamaad ja 527 ha metsa. 1)

---

1). „Tuleviku" ja Tammistu kolhooside 1954. a. aruanded.

Kolhoosid „Tulevik" ja Tammistu asetsevad ühesugustes looduslikes tingimustes ning omavad samasuguseid tootmisvõimalusi. Töövõimelisi kolhoosnikuid on neil ka ühepalju aastate vältel olnud samapalju. Kuid Kuigi kolhoos Tammistu ei ole isegi parema viljakusega maid kui kolhoos „Tulevik" on kolhoos „Tulevik" viienda viiekaastaku jooksul olnud Tartu rajooni paremaid kolhoose, aga kolhoos Tammistu üks mahajäänumatest kolhoosidest. Milles seisneb kolhoosi „Tulevik" edu põhjus?

Tartu rajooni „Tulevik" kolhoos asutati 18. sept. 1948.[1] Esialgu oli kolhoos väike, põllumajanduslikku maad oli ainult 502 ha. Ka loomi oli vähe ning nende söötmine ja pidamine ei vastanud kaugeltki nõuetele. Ühistatud karü asetses laialipillatult väikeste rühmadena endiste üksikutalude lautades. Talvised söödatagavarad ja suvised söödapinnalad olid nende lautade juures laiali. Karja, söötade ning põllumajanduslike kõlvikute laialipillatus osutus oluliseks takistuseks kolhoosi väljakujundamisel, eriti loomakasvatusfarmide töö juhtimisel ning kontrollimisel. See pidurdas palju jõukulu nõudvate tööde mehhaniseerimist, takistas masinate edukat kasutamist niihästi külvi- kui ka koristustöödel. Üldse aga kasutatava põllumajandusliku maa vähesus piiras tunduvalt kolhoosi väljaarendamise võimalusi.

---

1) Edasi, 4. nov. 1948.

Oli vajalik luua suuremat ja elujõulisemat ühismajandit. 1950.a. juunis liitus „Tulevsku" kolhoosiga naaberuses asuv „Edasi" kolhoos. Viimase valduses oli 284 ha põllumajanduslikku maad[1]. 1950.a. detsembris ühines „Tulevsku" kolhoosiga veel Kobratu kolhoos, kellel oli 743 ha põllumajanduslikku maad.[2] Kolme ühinenud kolhoosiga liitusid hiljem veel selles piirkonnas asuvad üksiktalundid.

Nii kujundati suur ühismajand, kus 1955. aasta andmete järgi on 3252 ha maad, sellest põllumaad 1332 ha, looduslikku heinamaad 509 ha, looduslikku karjamaad 451 ha ning metsa 692 ha.[3]

Suures ühinenud majandis alustati plaanipärast tööd. Noores kolhoosis algas kõigepealt sotsialistliku suurmajandi kollektiivi kasvatamine. Selle ülesande täitmine nõudis palju pingutusi, mille raskus langes eelkõige kolhoosi esimehele ning Kobarale ning „Tulevriku" kolhoosi parteialgorganisatsioonile.

Kolhoosis on tegemist mitmekülgsete ja keeruliste majandusküsimustega. Kõikide majandushaarde

---

1) Edasi, 2. nov. 1950.
2) Edasi, 20. dets 1950.
3) „Tulevsku" kolhoosi 1955.a. aruanne.

väljakujundamise ja sellega seosesolevate mitmesuguste tööprotsesside juhtimine ning organiseerimine oleneb suurel määral kolhoosi esimehe ja juhatuse töös t. Kolhoosi juhatus oli teadlik, et ühismajandi majanduslikuks kindlustamiseks ja sissetulekute suurendamiseks oli vaja õigesti ühendada 2 põhilist tootmisharu — loomakasvatus ja põllundus. Ühinenud „Tulevik" kolhoosis pöörati algusest peale palju tähelepanu loomakasvatuse edasiarendamisele, eriti aga veise- ja seakasvatuse arendamisele. Tuna Tartu rajoon kuulub Eesti Punase Karja Tartu Riikliku Tõulava tegevuspiirkonda, asuti eesti punast tõugu veiste tõufarmi väljakujundamisele.

On arusaadav, et kolhoos „Tulevik" ei muutunud päevapealt eeskujulikuks majandiks. Kolhoosi majanduse tugevdamist võib jagada 4 ossa: esiteks - ajakohaste kautade ehitamine, teiseks - sööda baasi organiseerimine, kolmandaks - karjafarmi töötajate kvalifikatsiooni tõstmine, neljandaks - noorkarja suurem kasvatamine. 1)

Üldjoones vaatleme ehitustegevust kolhoosis „Tulevik".

Pärast kolme väikese kolhoosi ühinemist 1950. a. oli vaja lahendada organisatsioonilised

---

1) Eesrindlike loomakasvatajate töökogemusi, lk. 4

vida väga tähtsaid küsimusi. Karja produktiivsus oli madal, kari oli paigutatud mitmekümnesse väikesesse talulauta, milledest ükski ei vastanud zoohügieenilistele nõuetele. Oli vaja asuda loomakasvatusruumide küsimuse lahendamisele.

Juri 1951. aasta talvel arutati Kolhoosi ühisperega ruute loomakasvatushoonete ehitamise küsimust, siis kõhkles mõnigi kolhoosnik, kas suudetakse mitme hoone ehitamisega tõsme tulla. Pool aastat hiljem aga ei kahelnud enam keegi ühismajandi jõus. Juba sellesama aasta sügisel valmis kobrusetall 52-le loomale. Talvel valmis sõgala 100-le seale ning 1952. a. sügiseks veidi paigutada 112 lüpsilehma moodsasse kolmerealisse kajakauta. 1952. a. lõpuks oli veel valminud ait, töökoda, kuivati, kanala ja pumbamaja.[1]

„Tuleviku" kolhoosi kollektiiv oli 2-3 aastaga põhiliselt korraldanud ehitusi nii, et nad rahuldasid juba suurmajandi nõudeid. Kolhoosi keskusse koondati suured laod, aidad, koldrid, töökojad ja autogaraažid. Juni 1953. a. juunis toimus „Tuleviku" kolhoosis Tartu rajooni loomakasvatajate päev, kus vahetati kogemusi kolhoosides vahel, kõles sin kõlbar oma sõnavõtus: „Praegu jätku-

---

1) Edasi, 15. mai 1953.

vad ehitustööd 1952.a. alustatud sigala juures, mis lõpetatakse kävesolevu aasta suvel." [1] Nagu öeldud – nii tehtigi. Ehitus valmis kuivatud ajal. Selline kindel teadlikkus kolhoosi töö juhtimisel, kus kõik on hästi läbi mõeldud ning täpselt planeeritud, oli iseloomulik "Tuleviku" kolhoosi esimehe tööstiilile.

Hiljem jätkati loomakasvatushoonete ehitamist. Näiteks 1955.aastal valmis kaut 150 lüpsilehmale. 1957.a. on planeeritud uue lauda püstitamine noorkarjale.

Uute loomakasvatushoonete ehitamine võimaldas lüpsikarja koondada 4 lauta, kusjuures enamik lüpsikarjast on kolmes laudas ning neljandasse lauta on eraldatud tuberkuliinile reageerivad lehmad. Samuti on noorkari koondatud suuremate rühmadena 4 lauta.

Tegevus vaatleme söödabaasi organiseerimist kolhoosis "Tulevik".

Nestle ja sigade koondamine suurematesse gruppidesse võimaldas vähendada kulutusi söötade jundeveole ning söötade kasutamine muutus ökonoomsemaks. Samuti tähelepanu pööratl kolhoosis söötade tootmise tõstmisele. Kui 1951.a. kasvatati põldheina 252 ha, siis 1955.a. oli põldheina

---

1) Teesondlike loomakasvatajate töökogemusi, lk.9

all juba 306 ha. Söödakultuuride pindala laiendamiseks alustati kolhoosis uudismaade ülesharimist ja looduslike rohumaade kultuuristamist. 1952. a. rajati kolhoosi territooriumi läbiva Amme jõe ääres asuvale 12 ha suurusele põldheinaväljale, kus põllukultuuride kasvatamine halva juurdepääsu ja ebakorrapärase kuju tõttu oli raskendatud, kultuurkarjakoplid. Kolhoos „Sule-ssk püstitas eesmärgiks 1956. aastal laiendada kultuurkarjamaade pinda 200-ha-ni, arvestusega, et iga lehma kohta oleks vähemalt 0,5-0,7 ha kultuurkarjamaad. Kultuurniitude rajamiseks kulutati 1955. a. 150 000 rbl. 1)

1954. a. katsetati maisiga 0,9 ha suurusel pindalal ja veenduti maisi suures väärtuses söödakultuurina. 1955. a. kasvatati maisi rohkem kui 80-ha-l. Maisi nii ulatuslikul pindalal kasvatamisega kindlustas kolhoos karjale suurel hulgal väärtuslikku silo varte ja tõlvikute näol talveks.

Suuremasgiliste söödakultuuride kasvupindala laiendamine ja nende kasvatamisel saagikuse tõstmine oli üheks põhjuseks, miks kolhoos „Sulevsk"

---

1) Edasi, 1. juuli 1955.

tõusu puuvatoodangu ja seakasvatuse arengu Eesti NSV paremate kolhooside hulka.

Kolmandana vaatleme kaaderi valiku. õpetamise meetodeid ja eesrindlike tööasaavutuste propageerimise teed „Tuleviku" kolhoosis.

On selge, et karja produktiivsuse tõstmiseks ning kitsaskohtade likvideerimiseks on vaja eelkõige head kaadrit. Selleks valitigi karjafarmidesse tööle kolhoosnikud, kes hoole ja armastusega suhtusid oma tööülesannetesse. Sellest oli aga ikkagi vähe. Töötajatel puudusid küllaldased erialased teadmised. Erialaste teadmiste tõstmiseks hakati loomakasvatusfarmide töötajaile alates 1950.a. sügisest läbi viima zootehnilist õppust. 1)

"Kolhoosi esimees sm. Kobar, tutvudes ekskursioonide, ajalehtede, ajakirjade ja raadio kaudu teiste eesrindlike majandite ning eesrindlaste töökogemustega Eesti NSV-s ja vennasvabariikides, jõudis arusaamisele, et „Tuleviku" kolhoosi farmitöötajate teadlikkuse tase oli veel madal.

Kolhoosside ja sovhoosside praktikas võib tähele panna, et ühes ja samas karjas võrdsete söötmistingimuste juures saavad loomakasvatusfarmide töötajad erinevaid töötulemusi. See on tingitud

---

1) Eesrindlike loomakasvatajate töökogemusi, lk. 18

tööloadist, hoolsusest, kogemustest ja oskustest. Kuna „Saleviku" kolhoosi lüpsjad-karjatalitajad omasid veel vähe kogemusi sihtkarja hooldamisel, olid nende töötulemused üksikute näitajate järgi tunduvalt erinevad. See oli aga ka tingitud sellepärast, et aastatel 1949-1951. organiseeris kolhoosi juhatus küll uute tootmishoonete ehitamist, söödabaasi laiendamist, suunas farmidesse tööle paremad kolhoosnikud ja korraldas nende erialaste teadmiste täiendamist, kuid ei kontrollinud igale lüpsjale antud plaaniliste ülesannete täitmist ega organiseerinud võistlust nende ületamise eest. Lüpsjad-karjatalitajad ei teadnud, kui palju piima pidid nad lüpsma oma lehmarühmadelt iga kuu ja iga päev. Samuti puudus farmi juhatajal ja kolhoosi esimehel ülevaade lüpsjate igapäevaste töötulemuste, eriti piimatoodangu kohta. Alates 1952. aasta detsembrist muutus olukord selles suhtes täielikult. Lautades ja kolhoosi kantseleis hakati vastavatele tahvlitele järjekindlalt välja panema iga lüpsja-karjatalitaja töötulemuste näitajaid 1)

Sisenedes nüüd kolhoosi kontorisse, näeme, et vas tabelites leiab kajastumist kolhoosi perspektiivplaan. Peab märkima, et nimetatud tabelid on valmistatud maitsekalt. Nii on ühes tabelis loomakasvatuse intensiiv-

---

1) Teesindlike loomakasvatajate töökogemusi, lk. 20

suse kohta ajavahemikus 1951 - 1955 ära toodud piimatoodangu suurus tsentnerites 100 ha põllumajandusmaa kohta, sealihatoodang tsentnerites ja ühe lehma keskmine piimatoodang liitrites. Nimetatud andmed on välja toodud iga aasta kohta eraldi. Teine tabel räägib loomakasvatuse intensiivsusest aastatel 1955 - 1960. Ka siin on kõik näitajad välja toodud iga aasta lõikes. Ruumi siseneva külalise tähelepanu kõrvale tabel „Tulevsku" kolhoosi rahaliste sissetulekute kohta, mis on antud üldtulu, loomakasvatusest, veisekasvatusest, seakasvatusest ja tarnekasvatusest laekunute tulude kohta aastail 1950 - 1955. Nimetatud tabel näitab kujukalt, millist osa etendab kolhoosi majanduses õigesti organiseeritud töö loomakasvatuses.

Edasi näeme tahvlit, millele kantakse veise-tõufarmi sotsialistliku võistluse näitajad. Siin peegeldub ka individuaalne võistlus, iga farmitöötaja püüd võetud sotsialistlikke kohustusi täita. Nimetatud tahvlil on välja pandud kaks kollakujulist sotsialistlikku võistluse arvestuse alust, millel liiguvad osutid, näidates piima keskmist päevast väljalüpsi ning väljalüpstud piima kulka aasta algusest liitrites ja aastaplaani täitmise protsenti. Samal tahvlil on ka farmi lüpsikõver, millest nähtub piimatoodangu suur tõus.

samal alusel on ka tabel lüpsiplaani täitmise kohta päevade viisi. Tabelil on ka märgitud mitu lehma on iga lüpsja-karjatalitaja grupis, milline grupi kuu ja päevaplaan. Nüüdisaegne operatiivne sotsialistliku võistluse käigu näitamine aktiviseerib võistlust kolhoosis ja muudab ta elustavaks lüliks võistluses loomakasvatuse edasise tõusu eest. Võistluse tulemusi arutatakse pidevalt tootmisnõupidamistel, mis toimuvad 1-2 korda kuus.

Tootmisnõupidamistel arutatakse kriitiliselt kolhoosi juhatuse, farmi juhatajate, zootehniku, brigadiiride ja lüpsjate-karjatalitajate tööd. Lüpsjatel-karjatalitajatel on tootmisnõupidamistel hea võimalus anda edasi ka oma kogemusi ning esineda nõudmistega kolhoosi juhtivate töötajate ees karja produktiivsete-tõuliste omaduste parandamisel vajalike abinõude rakendamiseks.

Farmitöötajate tootmisnõupidamistest on pidevalt osa võtnud põllumajanduse spetsialistid, eriti Eesti Punase Karja Tartu Riikliku Tõuloava töötajad ja teaduslikud töötajad Eesti NSV Teaduste Akadeemia Loomakasvatuse ja Veterinaaria Instituudist, kes on näidanud teid teaduste saavutuste ning eesrindlaste kogemuste juurutamiseks tootmisse.

Kolhoosis „Tulevik" kujunes välja pikaajaliste kogemustega kaader. Kolhoosi loomakasvatust

juhile spetsialistina EPA zootehnika teaduskonna lõpetanu sm. K. Roosve. Veisefarmi juhatab oma eriala armastav veisefarmi zootehnik sm A. Naelaste. Sotsialistlikus võistluses on parimaid tulemusi saavutanud lüpsjate brigaadid, kus brigadiirideks on E. Jaanikesing ja L. Sepp.

Lüpsjad-karjatalitajad A. Junolainen, L. Alop jt. on saadud teadmisi päris meisterlikult ellu rakendanud ja saavutanud piimatoodangu kiire tõusu. Näiteks andis lüpsja A. Junolainen 1952. aastal hooldada kõige madalatoodangulisem lehmarühm. Lüpsjad-karjatalitajad olid arvamusel, et selle rühma lehmad ei suuda kunagi kolhoosi paremate lehmadega võrdselt piima anda. A. Junolainen aga kui kolhoosi noorim lüpsja-karjatalitaja siiski nõustus „halbade lehmade" hooldamisega. Ta hakkas hoolsasti rakendama kõiki nõuandeid, mida ta kuulis tootmisnõupidamistel ja zootehnilisel õppusel. Tulemuseks oli see, et „halvad lehmad" hakkasid lüpsma isegi üle 20 kg piima päevas. 1)

Sellised kogemused kinnitavad, et kolhoosi karjas pole halbu lehmi, kuigi lehmade jõudlusomadustes on tunduvaid erinevusi. Nõõduandvamaks on peamiselt asjaolu, et on olemas halvemaid ja paremaid

---

1) Eesrindlike lomakasvatajate töökogemusi, lk 23

lüpsjaid. Karjatalitajaid, kes erinevalt suudavad karjatada lehmade jõudlusomadusi.

Kõrgeti karja produktiivsuse kiire tõusuga oli märkimisväärselt suurenenud kolhoosi rahaline sissetulek. 1953.a. sai kolhoos miljonärseks.

Aasta-aastalt suurenes keskmine piimatoodang aastalehma kohta. 1951.a. oli see 1938 kg, 1953.a. 2576 kg, 1954.a. 2555 kg ja 1955.a. 2926 kg. „Tulevsku" kolhoos püsis piimatoodangu alal Eesti NSV kolhooside esiridnas.

1954.a. oli 100 ha põllumajandusliku maa kohta 21,3 veist, neist 11,1 lehma. Piima toodeti 100 ha põllumajandusliku maa kohta 266 ts.

Kuigi 1955.a. oli 100 ha põllumajandusliku maa kohta vähenenud veiste arv 18,9, neist lehmade arv 9,4, kuid piimatoodang tõusis aastalehma kohta 373 kg võrra võrreldes 1954.a. Piima toodeti 100 ha põllumajandusliku maa kohta 293 ts, mis on 27 ts võrra rohkem kui 1954.a. 1)

Lüpsjatest. Karjatalitajatest saavutas häid töötulemusi 2. Alop, kes 1954.a. lüpsis talle kinnistatud lehmadelt keskmiselt igalt lehmalt 3236 kg piima, saades lisatasuna 1067 kg piima ja viie vasika.

---

1) „Tulevsku" kolhoosi aastaaruanded 1954. ja 1955.

Tabel nr. 12)

Tartu rajooni „Tulevikku" kolhoosi veiste ja lehmade arv ning piimatoodang (ts) 100 ha põllumajanduslikku maa kohta. (1951 - 1955)

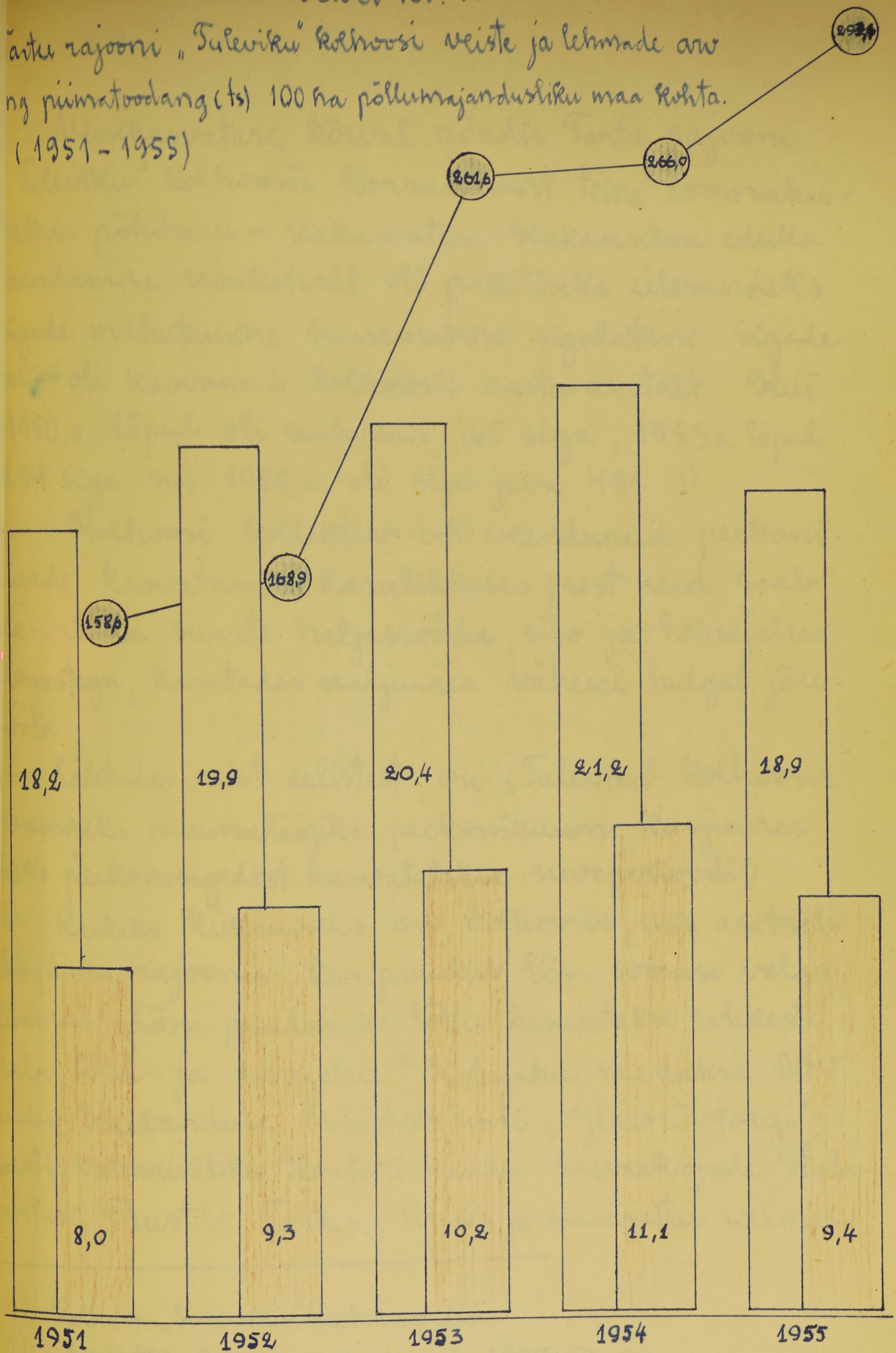

Tabel on koostatud „Tulevikku" kolhoosi aastaaruannete põhjal

Veisekasvatuse kõrval nõudis Tartu rajooni „Tuleviku" kolhoosis korrastamist teine loomakasvatuse põhiharu – seakasvatus. Seakasvatuse eduka arendamise seisukohalt oli paikliseks ülesandeks sigade mahutamine suurematesse sigalatesse. Sigade arv oli kasvanud kolhoosis aasta-aastalt. Nii 1950.a. lõpul oli seafarmis 165 siga, 1953a. lõpul 294 siga, siis 1955.a. oli sigu juba 491. 1)

Kolhoosi kollektiiv oli veendunud peekonisigade kasvatamise kasulikkuses, sest neid saab kasvatada suurte haljassöödaga, silo ja heinajahu kogustega, kasutades sealjuures vähesel hulgal jõusööta

Lähtudes neist eelistest, on „Tuleviku" kolhoosis peamiseks nuumaliigiks peekonisinuum, kusjuures 70% peekonisigadest kasvatatakse suveperioodil

Raskeks küsimuseks on kolhoosis, mis asetseb täispiima rajoonis, kus puudub lõss, loomse valgu küsimus. Lõssi puudumise tõttu kasutatakse rohkesti kala, liha- ja verejahu.[2] Kalajahu saadakse NSV Liidu Kaubanduse Ministeeriumi „Glavrõbtorgi" Eesti Vabariikliku Kontori kaudu Siseveekogude Kalatööstuse Trustilt Tartus, liha- ja verejahu valmis-

---

1) Kolhoos „Tuleviku" aastaaruanded

2) Sotsialistlik Põllumajandus nr 4, 1955, lk. 22

tatakse Tartu Sõnakombinaadilt saadud lihajäätmeist ja keeduverest.

Töö organiseerimise ja töötasustamise seisukohalt on sead jagatud sugusigade ja nuumikute rühmaks. Ennetalitajad, kellele on kinnitatud 13.16 põrsast, talitavad neid kuni võõrutamiseni, s.o. 2 kuu vanuseni. Väga ennetalitajad on saanud suuri põrsaperekondi ning põrsaste suremust esineb harva. Normipäevi arvestatakse järgmiselt - iga saadud ja võõrutamiseni kasvatatud terve põrsa eest eluskaaluga kuni 8 kg - 2 normipäeva, 8.12 kg - 3 normipäeva, eluskaaluga üle 12 kg - 4 normipäeva.

1954.a. töötas kõige rohkem normipäevi välja ennetalitaja J. Kokk (1385), kes sai töötasuks 8310 rbl raha ja 2770 kg teravilja. Peale selle sai ta lisatasuks põrsaste plaani ületamise eest 13 kahekuulist põrsast. Kolhoosi esiondlõk peekonisigade talitaja L. Viira nuumas aasta jooksul 94 peekonisiga, saavutades keskmiseks juurdekasvuks 570 g päevas. Ta töötas välja 1331 normipäeva, mille eest sai 8000 rbl raha ja 2662 kg teravilja. Lisatasuks sai ta 3 % turustatult sealihalt eluskaalus. 1)

1954.a. arvestati abitöölõududele töötasu tükitöö

---

1) Sotsialistlik Põllumajandus nr 4, 1955., lk. 23

alusel (haljasspööda niitmine pindala alusel, teised tööd kaalu alusel) nõng lisatasuks said nad 40% põhitöötajate tööstasust. 1955.a. arvestati abitöö-jõududele 60% põhitöötajate poolt väljatöötatud normipäevadest, millest vedajatele arvestati 65% kõõgis töötajatele 35%. Viimane moodus tõstis abitöölõu huvi sigade jaurdekasvu vastu ja innustas neid paremini töötama. 1)

Sealiha toodang on kasvanud aasta-aastalt. 1950.a. oli sealiha toodang 35 t, 1953.a. — 104,5 t ja 1955a. 478 t. Sui 1950.a. oli seafarmi rahalone tulu 58 704 rbl, 1953.a. — 196 600 rbl, siis 1955a. kasvas tulu 639.900 rbl. 2)

Need arved näitavad seakasvatuse küllaltki suurt osatähtsust ja kiiret arengut „Tuleviku" kolhoosis.

Seatalitajate töösaavutustele on tublisti kaasa aidanud hea normipäevatasu ja materjaalse huvitatuse tõstmine kolhoosnike hulgas lisatasu õigeaegse väljamaksmisega.

Normipäevatasu oli 1951.a. 2,75 rbl rahas ja 2,2 kg vilja. 1955.a. oli ta tõusnud, arvestatuna rahalises väljenduses, kümnele rublale. Normipäevatasu kasvas pidevalt iga aasta.

---

1) Sotsialistlik Põllumajandus nr.4, 1955., lk. 23
2) Kolhoos „Tulevik" aastaaruanded.

Täites ajalooliist septembripleenumi otsust, milles näidati ette palju aega ja tööjõukulu nõudvate tööprotsesside mehhaniseerimist, on „Tulevsku" kolhoosi teskuses mehhaniseeritud [too] sootade ettevalmistamise alal. Mehhaniseeritult käib loomadele vee pumpamine, milleks on loomapidamise ja toiduettevalmistamise ruumides täielikult sisse seatud veevarustus. Kolhoosi kollektiiv tunneb headmeelt selle üle, et kõik mehhaniseerimistööd loomakasvatusfarmides olid läbi viidud kolhoosi oma jõududega.

Nii valmistati kolhoosi spetsialistide poolt 2 suuremat ripproudteed, mis hinnalt ja valmistamise lihtsuselt ületasid tehases „Võit" valmistatavaid ripproudteid. Kolhoosi mehhanik sm. E. Alop ise konstrueeris ja ehitas nad valmis koos ehitusbrigaadi liikmete sm.-te H. Kivi, A. Paali ja A. Sastakuga. Kokku tuli omavalmistatud ja ripproudtee maksumuseks 3100-3200 rbl, kuna tehase „Võit" poolt valmistatud raudtee oleks läinud koos masinatraktorijaama ülesseadmisega maksma 12 000-13 000 rbl, st. neli korda kallimaks. [1]

Konstrueeritud lihtsa ripproudtee tööviljakused osutusid üliheadeks. Varem töötasid veiselaudas 2 karjameest, kes pidid 2 hobusega sõnnikut välja

---

1) Sotsialistlik Põllumajandus nr 4, 1955, lk 23

vedamas. Nüüd teevad selle töö lüpsjad-karjatalitajad ise ära lühikese ajaga. Varem kulus selleks palju aega, sest juba hobuse igakordne etterakendamine oli küllaltki aeganõudev töö, pealegi sai laudast sõnnikut välja vedada ainult hommikuti. Ripprandteed mööda võttu sõnnikut laudast välja vedada igal ajal ja peale selle saab 2 karjameest koos hobustega rakendada teistel töödel. Seda head eeskuju on annud järele tegema mitmed teised kolhoosid. Näiteks Jõgeva rajooni „Rahvaste Sõpruse" kolhoos on veiselauda mehhaniseerimisel täielikult kasutanud „Tuleviku" kolhoosi kogemusi.[1]

Lüpsikarja laudad on varustatud automaatjootjatega, mis tunduvalt tõstavad veiste produktiivsust. Kuna joogivett saadakse nüüd vajaduse järgi, siis väljakäps on suurem võrreldes ilma vesivarustuseta laudaga. Peiseks on automaatjootmisel võimalik hakkama saada vähese tööjõu ja ajaga. Kui enne pidi iga karjatalitaja võtma vett oma lehmadegrupile pangega, siis nüüd pole selleks rohkem tööjõudu tarvis kui inimene, kes käivitab elektrimootori ja lülitab selle vajaduse järgi välja. Päeva jooksul on seda vaja teha ainult viis korda.

---

1) Teesrindlike loomakasvatajate töökogemusi, lk. 8

Veosivarustus oli sisse viidud elektrijõul töötava pumba abil ka sigalas ja sigala köögis. Sigala kõik on sisustatud ajakohase söödaaurutajaga. Kartuleid ja juurvilja pestakse ja puhastatakse elektrimootorite jõul. Enne mehhaniseerimist töötasid sigala köögis 6-8 inimest ja veetoomine, kartulite pesemine ja puhastamine tasnus hobujõul. 1)

Söötade mehhaniseeritud puhastamiseks on kolhoosil oma universaalne veski, mida varem käivitati traktorijõul. Nüüd on sellele tööle rakendatud elektrimootorid. Ka haamerveski, millega puhastati õlikooke, on rakendatud tööle mehhaniseeritult koos tuuldukattide automaatse ülesvedamisega puhastaja ja universaalveski II korrusele. Kõhale monteeriti ka hekselimasin, mis vabastas tööle traktorijaama silopuhastaja ja 10 lehmale lüpsiagregaat. Lüpsiagregaadi ülesseadmistöö edenes elektrotehniku hm. E. Annoki ja A. Sastoki käes jõudsasti, ainult mõningad agregaadi ülesseadmiseks vajalikud detailid tulid kohapeal muuta ja kohandada ruumidega. Esimene elektrilüpsile ülemineja oli lüpsjakajatalitaja L. Alop. Temale järgnesid varsti A. Junolainen, E. Reino, A. Sibelik jt. 2) Alguses olid nii

---

1) Edasi, 3. märts 1954.

2) Edasi, 14. mai 1955.

lüpsjad-karjatalitajad kui ka lehmad nuc lüpsivõisiga harjumata, mistõttu ilmnes väike piimatoodangu langus. Kuid sellest saadi peagi üle. Pärast mõnepäevast harjutamist polnud laudas ühteegi lehma, kes poleks lasknud end masinaga lüpsta ega ühtki karjatalitajat, kes poleks tahtnud masinaga lüpsta. Pärast masinaga lüpsi järjekindlat läbiviimist tõusis toodang jälle endisele tasemele. 1)

1954.a. sügisel valmis Kiirkuivati. Suuri täielik sisseseade siis veel puudus, suudeti ööpäeva jooksul kuivatada 24-35 tonni teravilja. Kuivati oli täielikult mehhaniseeritud ja seda teenindasid kõigest 2 inimest. Eranditult kõik transportöörid viljapuhastajad, sorteerijad ja ventilaatorid käivitati elektrimootoritega. 1955.a. püstitati veel eraldi väljavehitus, kus paiknes kuivati ahi, mis oli kõetav igasuguse põletismaterjaliga. Kuivatisse monteeritakse sisse lisaks eelmisele teine kuivatise sektsioon, mis aitab kuivati läbilaskevõimet tõsta ööpäevas 48-50 tonnile. 2)

Kujukas näide sellest, kuidas „Sulevski" Kolhoo. sis lahendatakse julgelt ja novaatorlikult toetmast pidurdavad kitsaskohad, oli keskkitte ehitamine sigalasse.

---

1) Edasi, 14. mai 1955.

2) Edasi, 6. juuli 1955.

Varemalt oli hilissügisel ja talvel sündinud põrsaste kasvatamisega suuri raskusi, sest suur sigala oli külmade ilmadega, vaatamata ahjude kütmisele, külm ja niiske. Sellest tingituna esines imikpõrsastel sageli ägedakujulist kõhulahtisust, millega kaasnes suur surevus (1952. a. oli surevus 10-11%) 1) Vaja oli muuta sigala kuivaks ja soojaks. Ahjude juurdekütmine oleks vähendanud sigalas sulgude arvu ja nende kütmine oleks läinud kolhoosile küllalt kulukaks. Sigala söödakööginis oli aga kartuliaurutaja, mille arvu ei kasutatud maksimaalselt. Tanus oli leida võimalus, kuidas kasutada kartuliaurutamisest vile-jäänud auru sigala kütmiseks.

Küsimust kollektiivselt arutades leiti lahendus. Et sigalas söödakäigupoolsed suluseinad olid monteeritud tollistest raudtarudest, siis otsustati juhtida aur läbi nende torude, et kasutada auru sigala kütmiseks. Kolhoosi tublid mehhanisaatorid sm. V. Alop ja M. Lomp ehitasid auru juhtimise seadeldise sulgu esseina moodustavatesse torudesse. Kesk. Kitte proovitulemused osutusid ääle oletuste headeks. Kartuliaurutaja auru juhtimisega torudesse oli võimalik sigala temperatuuri tõsta lühikese ajaga kuni 15° C.

---

1) Sotsialistlik Põllumajandus nr 2, 1954, lk. 28

Peagi muutus sigala soojaks ja kuivaks. Põrsaste suremus vähenes 1,8% 1)

Kolhoos saavutas loomakasvatuse arendamisel edu peamiselt seetõttu, et tootmiskäigus esilekerkivad tootmist pidurdavad ja kolhoosi edasiarendamist takistavad kitsaskohad selgitatakse aktiivi poolt õigeaegselt ja nende kõrvaldamiseks vastuvõetud otsused viiakse kiiresti ellu. Operatiivne juhtimine, vastuvõetud otsuste pidev kontroll, tihe side kolektiiviga, nõudlikkus enese ja teiste töötajate vastu on peamisteks teguriteks, mis on kolhoosi esimehele E. Kolvarale toonud kolhoosi peres suure autoriteedi.

„Sulevski" kolhoosi parteiorganisatsioon on pidevalt tegelnud kolhoosikaadri valiku, paigutamise ja kasvatuse küsimustega ning selle tõttu on juhtiv kaader oma töö alaste võimete poolest tunduvalt tugevam kui Saadjärve MTJ ajaski kolhoosis. Kõik kolhoosi noort nagu endine seatalitaja praegune seafarmi juhataja Õ. Uibo, samuti M. Bergmann, H. Roosiorg jt. olid suunatud teadmisi täiendama mitmesugustesse põllumajanduslikesse õppeasutustesse. Parteiorganisatsiooni huvi ei jäänud tulemusteta. Aasta-aastalt paranesid kolhoosi töötulemused ja suurenesid tulud

---

1) Setomaalastele Põllumajandus nr 4, 1955, lk. 22

Järgnevalt vaatleksime Tartu rajooni Tammistu kolhoosi ja püüaksime leida põhjusi, mis on aastate kestel pidurdanud Tammistu kolhoosi tõusu eesrindlike kolhooside hulka rajoonis

1951. aasta jaanuarikuus kogunesid Tammistu Külanõukogu Tammistu, Lembitu ja Sangaru kolhoosi liikmed, et läbi arutada ühinemise küsimus. Ühel häälel valiti ühinenud kolhoosi nimeks Tammistu.[1]

Kuigi ühinenud kolhoosis kesotsas esimehe Pendlaga oleks tulnud suunata kõik jõud kolhoositootmise arendamisele, näeme hoopis vastupidist pilti.

1951. aastal septembrikuus oli Tammistu kolhoos taliviljapeksu, riikliku viljavarumisplaani, taliviljakülvi ja tööde osas viis viimaseid Tartu rajoonis. Kõikõige oli selles süüdi kolhoosi juhatus kesotsas esimehe Pendlaga. Tammistu kolhoosis puudus parteialgorganisatsioon, kes oleks kolhoosi juhatust kontrollinud. Tartu rajooni parteiorganisatsioon osutas ka vähe tähelepanu Tammistu kolhoosi mahajäämusele. Kolhoosi esimees Pendla oli kodanlikul ajal teeninud sulasena kulaku Tinnsa juures, kes oli ka nüüdki

---

1) Edasi, 25. jaan 1951

kolhoosisse astunud varjates oma tõelist nägu. Kolhoosi esimees Pendla oli oma endise peremehe Timma mõju all. Tammistu kolhoosi klassivaenulik klikk töötas süstemaatiliselt ja organiseeritult. Tagajärgi võis näha igal sammul.

Kolhoosis ei võideldud töödistsipliini rikkumiste vastu ega valvatud selle järele, et kolhoosnikud täidaksid ja ületaksid päevanorme. Nii näiteks analüüsida Tammistu kolhoosi põllutööde IV brigaadis töödest osavõttu. 1951. aasta koristustööde perioodil, siis selgub, et maksimaalselt oleks võinud iga päev põllutöödel töötada 37 inimest, tegelikult aga võttis osa keskmiselt 19 inimest või veelgi vähem. 1951. a. augustikuu jooksul puuduti IV brigaadis ühistööl 447 tööpäeva ehk ligi 50%. Nii arvestada, et iga inimene koristab päevas 0,5 ha, siis oli puudujate arvel jäänud koristamata 223 ha rilja. Selle asemel, et ühistöost osa võtta tegid mõned kolhoosnikud kolhoosi ühismaalt endale heina. [1]

Põllundusest pidi kolhoosile laekuma 260 000 rbl ja loomakasvatusest 259 000. Tegelikult Tammistu kolhoosi laostajad-okkupatsioonivõimu aktiivsed tegelased - Timma, Roots jt., kes olid kolhoosis juhtivatel kohtadel, kindlustasid nendest tuludest suurema osa väljalangemise. Selle asemel, et võidelda sissetulekute saamise eest, organiseeriti kolhoosis

1) Edasi 19. sept 1951.

sagedasi linnasõite oma isiklike produktide realiseerimiseks. Ajalehes „Edasi" 30. augustist 1951.a. ilmus seetõttu Tammistu kolhoosi esimeest Pendlat, aseesimeest Telmaad ja revisjonikomitee esimeest Sünnist kriitiline följeton „Sunepäraste plaani tagasihoidlik saatus", kus nõuti isiklike turgude esiplaanile tõstmise asemel hakata arvestama kolhoosi kollektiivi huve.[1] Need linnasõidud olid aga väga lähedaselt seotud laekumata jäänud kolhoosi tuludega. Nii näiteks kandis raamatupidaja Roots iga päev raamatusse sisse võid, liha, mannat jt. produkte, mis kõik pidid minema „Šeffide toitlustamiseks", mida aga šeffid tegelikult ei näinud. Kolhoosnikke aga püüti veenda, et põllud olevat kehvad, lehmad lahjad ja vaevalt saadakse 100 g rukist normipäeva kohta.[2]

1951.a. hukkus üle 700 tiiru ning üle 30 sea. Veisekasvatusplaani ei täidetud arvulselt ja piimatoodang oli väga madal. Klassivaenlased kasutasid kõiki võimalusi

---

1) Edasi, 30.aug 1951.
2) Edasi, 12.sept. 1951.

kolhoositootmise pidundamseks. Üheks taktikaliseks jooneks oli nõukogude tehnika alahindamine ja selle ignoreerimine. Brigadir Timma näiteks saatis võmmu MTÜ kombainerit 0,5-1 ha suurustele põllulappidele, kus võimas masin ei saanud õieti ümbergi pöörata. Samas kõrval olid 10-12 ha suurused põllud, mis olid nagu loodud kombainiga töötamiseks. Brigadir Timma aga lainutas käsi ja kaebas kolhoosnikutele, et näete mõõd, niisugune ongi see nõukogude tehnika. 1)

Kolhoosis töötas kiirkuivati, millega oli kerge kuraga ööpäevas kuivatada 15 tonni vilja. Brigadirid Timma ja Keis „organiseerisid" töö nii, et kuivatati vaid 5-6 tonni. Jällegi oli võimalik näidata kolhoosnikele tehnika vähest efektiivsust. TV brigaadis leiti kogunis, et sealsed inimesed on nõus lina kitkuma ainult käsitsi, masina järel aga ei tahtvat keegi töötada. Võmmu MTÜ-st saadeti kolhoosi suurepärane, täielikult viimistletud peksuagregaat MSA, mis oli

---

1) Edasi, 12. sept. 1951

varustatud iseliikuva transportöörsõa veljatumlisse vedamiseks. Kolhoosnikud vaatasid masinat selle saabumisel suure vaimustusega, kuid kolhoosi juhtkond nägi kohe, et see on nende autoriteedi järjekordne kõigutaja ja organiseerijad siin töö niimoodi, et masina jõudlusest kasutati ära ainult 50%.[1]

Tammistu kolhoosi esimees Pendla asendati tese esimehega, kuid olukord ei paranenud tööstusplaani alal, ei näidanud eriti suurt tõusu kolhoosi tulude kasvo.

Kolhoosi juhtkonna põllundusbrigaadide ja traktorbrigaadide vahel puudus koostöö. Tammistu kolhoos ei suunanud noori õppima traktoristideks, mistõttu 1952. a. ei töötanud Tammistu kolhoosis ühtki traktoristi, kes oleks olnud kolhoosi liige. Erines isegi sellest juhtum, kus traktorist R. Jaama läks kündma Tammistu külanõukogu esimehe H. Raali aiamaad, selle asemel, et töötada kolhoos Tammistu põldudel. Künni eest sai traktorist tasuks pudeli viina.[2]

Kolhoosis töötas 4 põllundusbrigaadi.

---

1) Edasi, 12. sept. 1951.
2) Edasi, 22. mai 1952.

Põllundusbrigaadid olid oma suuruselt väga ebaühtlased: I põllundusbrigaadi Roosseesus 37, II põllundusbrigaadis 26, III põllundusbrigaadis 27, IV põllundusbrigaadis 66 kolhoosnikut. Seega näeme, et IV brigaadis töötas üle poole rohkem kolhoosnikuid kui II ja III brigaadis. Kuna kõik põllundusbrigaadid polnud suutelised teostama hooajatöid omal jõul, siis pidi tööjõudu alalõpmata suunama ühest brigaadist teise. Puudus võimalus töötasu arvestamisel arvesse võtta iga brigaadi poolt kogutud saake eraldi, sest maatükid olid põllundusbrigaadidele aktiga kinnistamata. Hobused ja põllutöövahendid olid küll brigaadidele kinnistatud, aga mitte brigaadi liikmeile. Selle tagajärjeks oli, et sageli ei kasutatud hobuseid heaperemehelikult, millest tingituna polnud hobuste toitumuski rahuldav ning nende tööjõudlus oli madal.

Kolhoosil oli terve rida niisuguseid töövõimelisi liikmeid, kes ei võtnud ühiskasust osa. 1953.a. näiteks oli eriti madal töödistsipliin IV põllundusbrigaadis, kus 66 liikmest käis ühiskasul aeruit parikümmend kolhoosnikut 1)

---

1) Edasi, 3. juuli 1953.

Kolhoosi esimehel K. Savval puudus endalgi ülevaade, palju käis kolhoosnikke iga päev tööl.

Miks ei edenenud kolhoos-Tammistus töö koolimata klassivaenlaste paljastamisest ja kolhoosi esimeeste vahetusest?

Tammistu kolhoos oli viiendal viis-aastakul pidevalt rajooni kõige maha-jäänumate hulgas. Tammistu kolhoosi mahajäämuse põhjusi rikkaskajalskumalt analüüsides näeme, et kolhoosis riikuti jämedalt põllumajanduslikku artelli põhi-kirja vii kolhoosi liikmete kui ka kolhoosi juhatuse poolt.

Kolhoosis Tammistu ei jälgitud kolhoosi sisedemokraatiat. Kolhoosi üldkoosolekuid kutsuti kokku väga harva, mille tõttu kolhoosi liikmed polnud pidevalt kursis kolhoosi sisemise eluga ega tundnud ennast siin peremeestena.

Põllumajanduslikku artelli põhikirja näeb ette kolhoosi põhivahendite suurendamist. Tammistu kolhoosis pole kolhoosi organisee-rimisest saadik ehitatud ühtegi uut tootmis-hoonet, kuigi vajadus nende järgi on väga suur.

Kolhoosi põhivahendid ja inventar peavad olema kinnitatud brigaadidele ja brigaadides omakorda brigaadi liikmetele. Kolhoos Tammistus brigaadide põhivahendeid ja inventari poleud kinnistatud nimelselt vastutele brigaadi liikmetele, kes oleksid olnud otseselt vastutavad põhivahendite ja inventari säilitamise ning korrashoiu eest. Selle tõttu oli kolhoosi põllutööinventar aastaid halvas olukorras. Vastutustundetu suhtumine põhivahendite ning põllutööinventari hooldamisse tõi kolhoosi ühismajandile suurt kahju. Iga aasta kulutas kolhoos suurt summasid kottfaara muretsemiseks, kuid ostetud kottide eest konkreetselt vastutavate isikute puudumise tõttu läks iga aasta kaduma 200-300 kotti.

Kaugeltki polnud asjad korras ühismaade kasutamisega. Osa kolhoosi peresid omas isiklikus majapidamises 2 lehma. Samuti esines korralagedus kolhoosnike isiklike loomade karjatamisel. Põllumajandusliku artelli juhatus peab eraldama ausalt töötavatele kolhoosiperedele nende isiklike loomade karjatamiseks kolhoosi karjamaade arvel ühes või kahes kohas karjamaad. Tammistu kolhoosi juhatus aga eraldas karjamaad igale

kolhoosiperele arvestamata seda, kas selle või perekonnaliikmed võtavad osa ühistööst või mitte. Karjamaad eraldati suures osas kolhoosi põllumaa ja heinamaade arvel. Esines isegi "sääraseid fakte, kus kolhoosnikutele oli eraldatud karjamaad kolhoosi ühisheina põllust. Kolhoosnik Pandla Karjatas oma ühiklikke lambaid ja Kitse Kolhoosile Kuulunud õunapuuaias, kus loomad koorisid ära ülle 40 noore kandeealise õunapuu, mis hukkusid!) Nii raisati kümned hektarest kolhoosi põllu- ja heinamaad ning surendati selle arvel ebaseaduslikult kolhoosnike individuaalaiamaid.

Kolhoosi tähtsamaks ülesandeks peale oleva kohustuste õigeaegne täitmine riigi ees. Kolhoos Tammistu aga ei täitnud põllumajandussaaduste riiklikke müügikohustusi ega plaane. Loomade produktiivsus kolhoosis oli madal, mistõttu kolhoosi rahalised sissetulekud olid väikesed ja kolhoos oli pidevalt rahalistes raskustes.

---

1) Edasi, 15. juuli 1952.

Kolhooside eduka arengu aluseks on kõrge töödistsipliin ning töö õige organiseerimine brigaadides.

Selles osas esines aga Tammistu kolhoosis suuri puudusi. Kolhoosnikud võtsid ühistöost osa äärmiselt halvasti. Kolhoosi juhatus oli väga vähe tegelnud töödistsipliini tõstmise ja töö organiseerimise parandamise küsimustega ning neidki väheseid otsuseid, mida juhatus oli vastu võtnud ei oldud ellu viidud.

Kolhoosi revisjonikomisjoni ülesandeks on kontrollida kolhoosi juhatust. Revisjonikomisjon on esimene organ, kes on kohustatud valvama selle järgi, et kolhoosi juhatus ja kõik kolhoosi liikmed peaksid rangelt kinni ühiskihu reeglitest.

Tammistu kolhoosi revisjonikomisjon ei täitnud selles osas oma ülesandeid. Näiteks lubati 1953. aastal kolhoosi esimehele välja maksta üle 2000 rbl rahalist juurdemakset rohkem kui tal oli õigus saada [1]) Revisjonikomisjon ei selgitanud välja hektarisaakide vähenemise põhjusi mõnede kultuuride osas. Saagikuse plaanide mittetäitmise tõttu anti

---

1) Edasi, 23. märts 1954.

pidevalt normipäevade kohta teravilja vähem kui tootmisplaani koostamisel arvestati

Tammistu kolhoosi revisjonikomisjon teostas küll kontrolli ja avastas puudusi, kuid ta piirdus ainult puuduste avastamisega ja nendest kolhoosi juhatuse ettekandmisega ega ei võidelnud nende puuduste likvideerimise eest. Seetõttu jäid puudused suuremas osas likvideerimata. Näiteks 1954. aasta heinatöödе algperioodil tuli signaale, et kolhoosnikud kasutasid brigadiride liberaalsust kurjasti ning tegid tööajast isiklikele loomadele heina. Juhatus reageeris sellele. Koostati kolmeliikmeline komisjon, et võtta arvele kolhoosi maadelt tehtud heina. Komisjoni esimeheks sai Tammistu kolhoosi aseesimees H. Otter.

Kuid komisjon ei alustanudki tegevust. H. Otter leidis, et need, kes salaja püüdsid heina teha kolhoosi ühismaadelt, olid targad.[1] Sellest võis siis Tammistu kolhoosi aseesimehe mõttekäigu kohaselt välja lugeda, et need kolhoosnikud, kes korralikult ühismajandis töötasid ega raisanud oma aega

---

1) Edasi, 18. aug. 1954.

pisinokitsemiseks võsa taga, olid rumalad. Sellest näitest saab ka selgeks, miks pärast Tammistu kolhoosis vaatamata töörjõuliste kolhoosnike rohkusele, kolhoositöö ei edenenud.

Valitsuse määruse kohaselt soovitati anda kolhoosnikutele heinakoristamise ja põhukogumise töödest osavõtu eest kolhoosi üldkoosoleku sellekohase otsuse põhjal kuni 10% nende poolt koristatud heinast ja põhust. See oli suur soodustus kolhoosnikutele, millel peeti silmas nende materiaalset huvitatust.

Kolhoosis Tammistu kubati 1953. aastal heinakoristustöö perioodil anda preemiaheina kätte kohe pärast koristamist, kuid lükati väljaandmine koresõõda arvelevõtmiseni ja küünidesse vedamiseni. Sõpruks, kui leiti, et heina oli vähe varutud, jäeti kolhoosnikele antud kubadus hoopis täitmata[1]

Ka loomakasvatuses rikuti Tammistu kolhoosis kolhoosnike materiaalse huvitatuse põhimõtet. Näiteks arvestati normipäevi noorloomade talitamise eest loomade arvu

---

1) Edasi, 27. jaan. 1954.

pealt mitte aga juurdekasvu eest. Säärase ebaõige normipäevade arvestuse tagajärjel kaotasid karjatalitajad huvi loomade õige talitamise ja hooldamise vastu, sest nad said iga looma eest kuus ühe normipäeva sõltumata sellest kas loom oli hästi või halvasti toidetud.

Selles, et Kolhoosis Tammistu niikuti jämedalt üksikute kolhoosnike ja ka kolhoosijuhatuse poolt kolhoosi kollektiivi huvisid, langes suur süü ka Saadjärve masina-traktorijaamale. Viimane tundis vähe huvi Tammistu kolhoosi tugevdamise vastu ega nõudnud oma spetsialistidelt, et nad pidevalt jälgiksid ja kontrolliksid avastatud puuduste kõrvaldamist.

Osalt võis seletada Tammistu kolhoosi mahajäämust poliitilise selgitustöö puudulikkusega kolhoosnike seas. Üksegi Tammistu kolhoosi koosolekutel olid kolhoosnikud nõudnud korduvalt poliitilise selgitustöö läbiviimise parandamist.

Tammistu kolhoosi majanduslik seisu. kord 1954. aastal näitas teatavat määral paranemist, kuid 1955. aastal esines jällegi tagasiminek.

Eriti suurelt vähenesid tulud 1955. aastal loomakasvatusest (39,8 tuh. rubla võrra) võrreldes 1954. aastaga. Rahaliste tulude vähenemine oli tingitud loomakasvatuse produktiivsuse ja põldude viljakuse taseme langemisest. Nii saadi aastalehma kohta 184 kg piima vähem kui 1954. aastal. Põllumajanduslikult kasutatava maa iga 100 ha kohta saadi piima ainult 55,6 ts, rahalist tulu 11,5 tuh. rubla jne.

Kapitaalmahutuste tegemisel Tammistu kolhoos ei kasutanud 1955. aastal ära kõiki võimalusi. Ehitusel olevast sigalast valmisid ainult alusmüürid. Kapitaalmahutuste kulutustest kasutas kolhoos 50% väljaspoolt kolhoosi palgatud töötajate töötasudeks, samaaegselt 27 töövõimulist kolhoosnikku ei täitnud ettenähtud miinimumnormipäevi. [1]

Eelpool toodust Tammistu kolhoosi kohta selgub, et kui kolhoosi juhatus ei tegele töö õige organiseerimisega, kui puuduvad õiged töönormid ja hinded, mis tõstaksid kolhoosnikute materiaalset huvi, siis libiseb kolhoosi juhtimine tervikuna käest.

---

1) Tammistu kolhoosi 1955.a. aruanne.

Tabel nr 13 [1]

Tartu rajooni „Tuleviku" ja Tammistu kolhooside areng aastatel 1951-1955.

I - „Tuleviku" kolhoos II - Tammistu kolhoos

1) Töövõimeliste kolhoosnike arv
2) Väljatöötatud normipäevade arv
3) Tulud loomakasvatusest
4) Tulud taimekasvatused
5) Tulud kokku
6) Normipäeva tasu

		1951	1952	1953	1954	1955
1)	I	188	194	210	194	187
	II	133	145	150	142	136
2)	I	80 394	83 298	91 718	109 250	86 376
	II	59 874	66 147	56 495	58 607	41 630
3)	I	470 193	396 478	870 957	1 483 680	1 819 514
	II	131 659	186 049	174 985	225 197	185 373
4)	I	42 225	96 247	139 215	197 109	208 471
	II	92 417	114 678	44 236	62 978	75 083
5)	I	632 572	512 638	1 021 049	1 776 311	2 083 104
	II	230 566	321 358	231 931	365 855	283 239
6)	I	2,75 rbl; 2,2 Kg vilja	0,48 rbl. 0,98 Kg vilja	3,0 rbl 1,45 Kg vilja	9,79 rbl	10 rbl
	II	0,78 rbl; 0,98 Kg vilja	0,55 rbl 0,4 Kg vilja	0,22 rbl 0,6 Kg vilja	3,29 rbl	2,5 rbl

1) Tabel on koostatud „Tuleviku" ja Tammistu kolhooside aastaaruannete põhjal

Milles siis seisnevad kolhoos „Tulevšu“ ja kolhoos Tammistu ebaedu põhjused?

„Tulevšu“ kolhoosis ei hellitata koodreid, praagitoojaid ja võõrast tööst elada tahtjaid. Niisugustele inimestele loodi juba kolhoosi organiseerimise esimest päevast alates sallimatuse õhkkond. Mida suuremad olid „Tulevšu“ kolhoosi edusammud, seda vähem oli vajadust administratiivseteks abinõudeks, raamuseks ja rangeks nõudlikkuseks. „Tulevšu“ kolhoosnikutel kujunes sotsialistlik suhtumine ühismajapidamisse kui oma eluküsimusse ja hoolitsus selle igakülgse arengu eest muutus kõikide kolhoosnikute peamiseks sihiks.

„Tulevšu“ kolhoosi kolhoosnikutes ühiskondlikku töösse sotsialistliku suhtumise kasvatamisel omas suurt tähtsust hästikorraldatud poliitiline töö massidega. Seda tööd juhtis kolhoosis parteialgorganisatsioon. Kogu töö massidega oli suunatud sellele, et kasvatada teadlikke kommunistliku ühiskonna ülesehitajaid. Sotsialistlik võistlus oli kolhoosis hästi korraldatud. Kõigest, mis oli hea leesindlaste töös, haarati otsekohe kinni ja valgustati tootmisnõupidamistel. Samas piitsutati ka kõike halba, kõike, mis tööd takistas.

Põhiliste momentide hulka, mis määravad iga kolhoosi olukorra, tuleb lugeda juhtiva koosseisu püsimist ja selle töö kvaliteeti. Ei tule arvata, et kolhoosis „Tulevik" töötas just kõige andekam ja kõige parem juht – kolhoosi esimees Kobar, aga mahajäänud Tammistu kolhoosis vähem andekad ja halvad esimehed. Mitte selles ei seisa asi. „Tulevikku" kolhoosis sai esimehest Kobarast parem juht ülekiselt sellepärast, et ta töötas pikemat aega ühes kolhoosis ja oma töös toetus kolhoosi parteiorganisatsioonile ja kolhoosnikute aktiivile, kuna Tammistu kolhoosis vahetusid pidevalt esimehed, ning polnud loodud parteiorganisatsiooni. Kui Tammistu kolhoosis loodi parteiorganisatsioon 1955. aasta keskel, siis ta ei jõudnud veel mahajäämud kolhoosi tootmistaset aasta lõpuks kuigi märgatavalt tõsta. 1)

Kolhoosi juhtimine pole lihtne asi, see nõuab palju kogemusi ja teadmisi. Ainult pikemaajaline töötamine kolhoosi esimehena ning partei- ja nõukogude organite abi töös võimaldas sm. Kobarale majapidamist hästi tundma õppida ja mõista kõige suuremat edu tagavaid töömeetodeid.

---

1) Tartu Rajoonikomitee I sekretäri Meijeli käest vestlusel saadud andmed.

Põllumajandus nõuab kaadri püsimist suuremal määral kui tööstuslik tootmine. Ühe aastaga pole võimalik saavutada maksimaalseid tulemusi niisugustes põllumajandusharudes, nagu seda on näiteks loomakasvatus.

Tammistu kolhoosis oli raske alustada ühismajapidamise edasiarendamist ning saavutada murrangut kolhoosnikute suhtumises ühismajandisse, kuna kolhoosi loomisel tegid kolhoosnike seas õnnestustöid rahvavaenulikud elemendid. Pärast rahvavaenlaste kõrvaldamist oleks tulnud Tammistu kolhoosis murrangu tekkimises töös ühelt poolt lõpetada igasugune põllumajandusliku artelli põhikirja jäme rikkumine ja, teiselt poolt, korraldada töö kolhoosis nii, et iga kolhoosnik oleks veendunud selles, et tema töö pole tehtud asjata ja et selle eest tasutakse hästi. Oleks tulnud teha palju selgitustööd ja näidete abil veenda, et ainsaks teeks jõukale elule on ühismajandida-mise igakülgse tugevdamise tee. Meie kolhoosnikud olekski näinud, et ühismajandi tugevdamine on kolhoosis tõsiselt käsile võetud, siis nad oleksid muutnud oma suhtumist ühistöösse.

Kolhoosi töö on edukas, kui iga kolhoosnik teadlikult võitleb plaaniülesannete täitmise eest.

Aga kuidas seda kolhoosis Tammistu praktiliselt kindlustada? „Tuleviku" kolhoosis on asi praegu lihtne, kuna normipäevatasu on kõrge. Tammistu kolhoosi juhatus aga istub nõiaringis: kolhoosnikud ei tööta seepärast, et normipäevatasu on madal, kuid normipäevatasu ei saa tõsta seepärast, et kolhoosnikud ei tööta!

Tammistu kolhoosis normipäevatasu võib suureneda ainult ühismajapidamise tugevnemise arvel. Selleks peab aga kolhoosi juhatus otsima kõiki võimalusi kolhoosnikute isikliku materiaalse huvi tõstmiseks ja võtma tarvitusele kõik võimalikud töö hüvitamise abinõud. Suurt abi selles andsid NSVL Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrused „Põllumajanduslikku artelli põhikirjast ning kolhoosnikute initsiatiivi edasisest suurendamisest kolhoositootmise organiseerimisel ja artelli asjade juhtimisel" ning „Kolhoosnikute igakuisest avanseerimisest ja lisatööpäevatasu maksmisest kolhoosides."

Tammistu kolhoosi tööpäevad 1956. a. algul järjest paranesid ning pole kahtlust, et peagi tõuseb ka see kolhoos Tartu rajooni paremate kolhooside hulka.

Lõppsõna.

Tartu rajooni kolhooside on pidevalt viienda viisaastaku jooksul tugevnenud kolhoosimajandus, suurenenud kolhooside ja kolhoosnike tulud, kasvanud jagamatud fondid ning paranenud töödistsipliin.

Oskuslikult kasutades oma õigust kontrollida kolhooside juhatuste tööd, nurivad Tartu rajooni kolhooside parteialgorganisatsioonid sügavalt ühismajandite seisukorda, jälgivad lakkamatult riiklike ülesannete täitmist, avastavad puudusi ja ennetavad viga kolhooside juhatuste töös. Näiteks ainuüksi 1953.-1955. tugevdati Tartu rajooni kolhooside esimeeste kaadrit parteiliikmetega 10 kolhoosis[1]. Praegu on üle 80% esimeestest kommunistid.

NLKP Keskkomitee ja Nõukogude valitsus tunnistasid vajalikuks rakendada rida uuendusliike abinõusid, mille eesmärgiks on tõsta mahajäävad põllumajandusharud ja kolhoosid eesrindlaste tasemele. Tartu rajooni kolhoositalurahvas, nagu kogu nõukogude rahvas, kiidavad üksmeelselt heaks ja toetavad partei ja valitsuse poliitikat kolhooside majandusliku juhtimise alal.

---

1) Toend NLKP Tartu Rajoonikomitee organisatsioonilis.-majanduslikku töö kohta 5. apr. 1955.

Tartu rajooni kolhoosnikud, saades innustust NSKP XX Kongressi ajalooliste otsustest, võitlevad praegu suure entusiasmiga põllumajandussaaduste tootmise tõusu eest.

NSKP XX kongressi direktiividest kuuenda viie aasta plaani kohta aastaiks 1956-1960 on antud NSV Liidu rahvamajanduse arendamise suurejoonelineline programm, milles üheks peaülesandeks seati järsu tõusu saavutamine põllumajanduslikus tootmises.

Eesti NSV ette seati ülesanne suurendada põllumajandussaaduste tootmist ligi kaks korda, sealjuures piima tootmist 2,3 ja teravilja tootmist 2,5 korda võrreldes 1955. aastaga.

Tartu rajooni kolhoosidel tuleb kuuendal viisaastakul suurendada põllumajandussaaduste tootmist: piima 3,1 korda, liha 2,7 (sealhulgas sealiha 4,9), muna 4,2, teravilja 2,5, kartulit 3,1 ja köögivilja ligi 6 korda. See tähendab, et kuuenda viisaastaku lõpuks tuleb põllumajanduslikku maa iga 100 ha kohta toota 424 ts piima ja 35 ts liha, millest sealiha põllumaa iga 100 ha kohta 43 ts.

Eesti NSV ja Tartu rajooni eesrindlike kolhoside kogemused näitavad, et need ülesanded on täiesti reaalsed.

Tähtsamaks küsimuseks Tartu rajooni kolhooside ees seisvate kuuenda viisaastaku ülesannete lahendamisel on söödabaasi laiendamine.

Tugev söödabaas loob eeldused loomade arvu suurendamiseks ja produktiivsuse tõusuks.

Loomakasvatussaaduste tootmise ülesannete täitmiseks tuleb 1960. aastal 1955. aastaga võrreldes suurendada heina tootmist vähemalt 2,2 korda, mahlakate söötade tootmist 20 korda ja ratta jõusöödavajadus põhiliselt oma majapidamises toodetud teraviljaga. Karja suvist söötmist parandatakse haljaskonveieri sissesead-misega, mille põhiliseks liigiks kujunele kultuur-karjamaa.

Oluline tähtsus Tartu rajooni kolhoosides on maaparandustöödel. Kuuenda viisaastaku jooksul viiakse kultuurseisundisse ligi 9000 ha seni kasutuseta seisnud või vähetulukaid loodus-likke rohumaid. Kuid maaparandustöid (eriti kuivendus ja kivide kõristamine) vajavad ka paljud praegused põllumaad. Seepärast tuleb teha kuivendustöid 13 800 ha suurusel pindalal, kändude juurimist ja võsast puhastamist 4000 ha, kivide kõristamist 3900 ha, muldmaade üleskündi ligi 5000 ha ja rohumaade pealtparandamist 4300 ha.

Ulatuslikud maaparandustööd võimaldavad tunduvalt laiendada söötade tootmist ja teraviljakasvatust.

Agrotehnilistest abinõudest on kuuendal viisaastakul ette nähtud märkesa suurendada orgaaniliste väetiste kasutamist. Laudasõnniku kasutamine suureneb 2 ja väeturba kasutamine 15 korda. Seega antakse 1960. aastal keskmiselt 8 tonni orgaanilisi väetisi põllumaa ja kultuurrohumaa iga hektari kohta. Laudasõnniku kogust suurendatakse ja selle väärtust tõstetakse alusturba ulatusliku kasutamisega. Väeturba väljavedu suurenele tööde mehhaniseerimise baasil, millele aitavad kaasa Tartu rajooni masina-traktorijaamad. Seoni täiesti korraldamata laudasõnniku hoidmine lahendatakse sõnnikuhoidlate ehitamise teel.

Loomakasvatussaaduste kogutoodangute tõstmises on eriline tähtsus loomade arvu suurendamisel. Tartu rajooni kolhoosides on ette nähtud suurendada lehmade arvu 40%, täiskasvanud kodulindude arvu ligi 2 korda ja nuumsigade arvu 3 korda võrreldes 1955. aastaga.

eriliist tähelepanu pööratakse lehmade arvu suurendamisele. Ettenähtud taseme saavutamiseks peab igal aastal lehmade arv Tartu rajooni kolhoosides Rasvama vähemalt 650 pea võrra. Arvestades veel varade lehmade prakeerimist, peab igal aastal juurde tulema 1200-1300 noort lehma. Olukord Karja laiendatud taastootmise alal pole veel hiilgav. Näiteks Tammistu kolhoosis oli põllumajanduslikku maa iga 100 ha kohta 1955.a. ainult 4 lehma. Iga viie aasta vanuseid lehmmullikaid ja lehmvasikaid oli vähe. Sellise korra juures ei saa olla Karja laiendatud taastootmist. Tingimata tuleb lehmade arvu suurendada kõigil kolhoosidel.

NLKP XX Kongressi direktiividest kuuenda viie aasta plaani kohta on ette nähtud tõsta tööviljakus kolhoosides kahekordseks võrreldes 1955. aastaga.

Kuna Tartu rajooni kolhoosides suurenek tootmine rohkes kolm korda, siis peab ka tööviljakuse kasv olema peaaegu samavõrra suurem. Selle eesmärgi saavutamine nõuab töö organiseerimise parandamist nii tööstarbekamate töö organiseerimise vormide kasutamise teel,

töönormide korrigeerimist vastavalt kolhoosi tingimustele, progressiivse töötasu süsteemi sisseseadmist ja teiste abinõude rakendamist. Suured võimalused töö parandamiseks on kolhoosidele antud NSKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrustega põllumajanduslikku artelli põhikirja muudatuste ja kolhoosnikute igakuise avanseerimise ning lisatöötasu maksmise kohta.

Nende määruste läbimõeldud ja oskuslik rakendamine aitab tõhusalt kaasa kuuenda viie aasta plaani ülesannete täitmisele.

Suurt osa tööviljakuse tõstmisel Tartu rajooni kolhoosides hakkavad etendama masina-traktorijaamad, eriti kõigi põllu- ja farmitööde mehhaniseerimisel, kus on veel palju käsitsi tehtavaid töid. Erilise ülesandeks on ka põldude väetamisega seotud tööde mehhaniseerimine.

Pole kahtlust, et Tartu rajooni kolhoosid täidavad partei ja valitsuse poolt antud ülesanded ennetähtaegselt. Kõik võimalused selleks on olemas.

Kasutatud kirjandus ja allikad

I Marksismi-leninismi klassikud

1) Lenin V.I., Kapitalismi areng Venemaal, 3. k., ERK, Tallinn 1951
2) Lenin V.I., Kooperatsioonist, 30. k., ERK, Tallinn 1954
3) Lenin V.I., Majandus ja poliitika proletariaadi diktatuuri ajajärgul, 30. k., ERK, Tallinn 1954

x x x

4) NLKP XIX Kongressi direktiivid NSV Liidu rahvamajanduse viienda viie aasta plaani kohta aastaiks 1951-1955, ERK, Tallinn 1952
5) NLKP Keskkomitee 1953. a. septembripleenumi otsus „NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamise abinõudest" ERK, Tallinn 1953
6) NLKP Keskkomitee 1954. a. juunipleenumi otsus „Kevadkülvi tulemustest, kultuuride hooldamisest, saagi koristamiseks ettevalmistamisest ja põllumajandussaaduste varumisplaani täitmise kindlustamisest 1954. a.", ERK, Tallinn 1954
7) NLKP Keskkomitee 1955. a. jaanuaripleenumi otsus „Loomakasvatussaaduste tootmise suurendamisest", ERK, Tallinn 1955

8) NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu "" määrus 9. märtsist 1955. „Põllumajanduse planeerimise praktika muutmisest"

9) NLKP XX kongressi resolutsioon NLKP Keskkomitee aruande kohta, ERK, Tallinn 1956

10) NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrused märtsist 1956 „Põllumajanduslikku artelli põhikirjast ning kolhoosnikute initsiatiivi edasisest suurendamisest kolhoositootmise organiseerimisel ja artelli asjade juhtimisel", kolhoosnikute igakuisest avanseerimisest ja lisatööpäevade maksmisest kolhoosides".

x x x

11) Bulganin N.S., Ettekanne NLKP XX kongressi direktiividest NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kuueaasta plaani kohta aastaiks 1956-1960., ERK, Tallinn 1956

12) Hruštšov N.S, NLKP Keskkomitee aruanne NLKP XX kongressile, ERK, Tallinn 1956

13) Širitšenko A.J., Kõne NLKP XX kongressil, ERK, Tallinn 1956

14) Mikojan A.J., Kõne NLKP XX kongressil, ERK, Tallinn 1956

II Kirjandus

1) Anissimov N., Põllumajanduse arendamine viiendal viisaastakul, ERK, Tallinn 1954.

2) Анисимов Н.И., Сельскохозяйственная артель и её организационно-хозяйственное укрепление, изд „Знание", Москва 1954.

3) Ažinkov P., Kuidas Kolhoos „Boretš" tõusis eesrindlikuks sotsialistlikuks majandiks, ERK, Tallinn 1951.

4) Болдов Я.В., Принцип материальной заинтересованности и его роль в развитии колхозного производства, изд. „Знание", Москва 1954.

5) Brandt E., Sotsialismi ülesehitamise mõningaid iseärasusi Nõukogude Eestis, ERK, Tallinn 1955.

6) Дзарасов Б.П., Партийная организация и распространение передового опыта в сельском хозяйстве, Госполитиздат, Москва 1955.

7) Eesti NSV administratiiv-territoriaalne jaotus ERK, Tallinn 1956.

8) Eesti NSV Kolhooside ja sovhooside töökogemustest, ERK, Tallinn 1954.

9) Eesrindlike loomakasvatajate töökogemusi, ERK, Tallinn 1954.

10) Elemurm H., Jagamatu fond ja selle kasutamine Kolhoosides, ERK, Tallinn 1955

11) Евдокимов А.Я., Общественное хозяйство колхозов, Госполитиздат, Москва 1955
12) Флоренцьев Л.Я., Организационно-хозяйственное устройство колхозов, Сельхозгиз, Москва 1951.
13) Как мы поднимаем экономику наших колхозов (сборник статей), Сельхозгиз, Москва 1955
14) Казанцев Н.Д., Новый закон о сельскохозяйственном налоге, изд. „Знание", Москва 1954
15) Коваленко Е.И., Организация и дисциплина труда в колхозе, Госюриздат, Москва 1955
16) Краев М.А., Победа колхозного строя в СССР, Госполитиздат, Москва 1954
17) Kutti V., Kolhoos „Rahva võit", ERK, Tallinn 1955
18) Lammet V., Сочетание общественного и личного в колхозах, Госполитиздат, Москва 1954
19) Matin V., Kolhoosikorra võit Nõukogude Eestis, ERK Tallinn 1955
20) Орловский К.П., Укрепление общественного хозяйства, изд „Знание", Москва 1954
21) Ozin N., Kolhoos „Edu", ERK, Tallinn 1955
22) Партийная работа в колхозе (сборник статей), изд. „Московский рабочий", Москва 1954
23) Peets J., Kolhoos „Edasi", ERK, Tallinn 1955
24) Пестов П., Преимущества крупного колхоза, ярослав. облполиздат, 1950

25) Пузаченкова Н.И., Резервы колхозного производства, изд. „Знание", Москва 1954

26) Põllunduse organiseerimine Kolhoosides, ERK, Tallinn 1954.

27) Tang R., Tammiku Kolhoosi töökogemusi ja saavutusi, ERK, Tallinn 1952

28) Titarenko S., Tööliskласsi ja talurahva vankumatu liit on Nõukogude riigi tugevuse alus, ERK, Tallinn 1954

29) Жуковин У., Журавский В., Сельский райком партии, Госполитиздат, Москва 1953.

30) Uue elu Kolhoosi arendamise perspektiivplaan, ERK, Tallinn 1949

31) Васильев Н.В., Развитие пригородного хозяйства, изд. Академии Наук СССР, Москва 1954

32) Васильева М.И., Сокман Я.И., Наши успехи, Ленинградское газетно-журнальное и книжное издательство 1954

33) Вороновин Я., Аграрная программа ЖПСС и её осуществление в СССР, Госполитиздат, Москва 1954

III Allikad

a) Ajakirjad ja ajalehed

1) Eesti Kommunist (Eesti Bolševik) 1950-1955
2) Sotsialistlik Põllumajandus 1953-1955
3) Вопросы экономики 1953-1955
4) ajaleht „Eesti NSV Teataja" 1950-1955
5) ajaleht „Edasi" 1948-1955
6) ajaleht „Postimees" 1947-1948
7) ajaleht „Советская Эстония" 1953-1955.

b) Arhiivmaterjalid

1) Tartu rajooni TSN istungjärkude otsused 1953-1955
2) Tartu rajooni TSN Täitevkomitee ja EKP Tartu Rajoonikomitee otsused, määrused ja korraldused 1953-1955
3) Tartu rajooni TSN Täitevkomitee Plaanikomisjoni dokumentatsioon Tartu rajooni kolhooside kohta 1950-1955
4) Tartu rajooni TSN Täitevkomitee Plaanikomisjoni kirjavahetus Eesti NSV Riikliku Plaanikomisjoniga 1953-1955.
5) Tartu rajooni kolhooside aastaaruanded 1950-1955

c) Isikliku suhtlemise teel saadud andmed:

1) Eesti Põllumajanduse Akadeemia Sotsialistliku Põllumajanduse Ökonoomika ja Organiseerimise Kateedri õppejõududelt.
2) ENSV Tartu Rajoonikomitee esimeselt sekretärilt Meijel'ilt
3) Tartu rajooni ENSV Täitevkomitee Plaanikomisjoni esimehelt Põllult.
4) Tartu rajooni 1955. aasta põllumajandusnäituselt, mis toimus oktoobrikuu algul Tartu masinatraktorijaamas.

Sisukord

lk.

Sissejuhatus 1

Tartu rajooni kolhooside ajalooline areng (1948–1952) 6

Tartu rajooni kolhoosid võitluses põllumajanduse järsu tõusu eest (1953–1955) ....

a) Tartu rajooni kolhooside majanduslik areng 29

b) Tartu rajooni masina-traktorijaamade osatähtsus kolhoositootmise kindlustamisel 73

c) Eesrindlaste kogemuste propageerimise, šeflus- ja sotsiaalkultuurilise töö olukord Tartu rajooni kolhoosides 92

Mõningaid võrdlusi Tartu rajooni kahe kolhoosi arengust 1950–1955 120

Lõppsõna 163

Kasutatud kirjandus ja allikad 169

EESTI NSV
TARTU
RAJOONI
SKEEMILINE KAART

MÕÕT 1:50000


JÕGEVA RAJOON
KALLASTE RAJOON
PEIPSI JÄRV
PÕLTSAMAA RAJOON
ELVA RAJOON
TARTU LINN
HÄPINA RAJOON
PÕLVA RAJOON
Aksi kalamajand
Aksi v/k
Arangord
Soolaja
Saadjärv
Tuleviku
Luunja sovhoos
Ždanovi nimel.
Tammistu
Soolaga sovhoos
Aksi aiandussovhoos
Kungla
Vasula sovh.
Emajõe
Härkna sovk.
Tartu v/k
Mõisa Hõrma nimel.
Stalini nimel.
Võiltja
Emajõe k/n
Ühandus
Kirovi nimel.
Raadi õppem.
Eri otstarbe maa
A.H.Tammsaare nimel.
Härkvere k/n
Kirovi nimel.
Kirovi nimel.
Kaliginl nimel.
Nõukogude Armee nim.
Luunja k/n
Luunja sovh.
Jõmiõõ
Mõisa k/n
Nõmme
Tartu Ülikooli õppe- ja katsemetskond
Nõmme
Nõmme
Tartu Ülikooli õppe- ja katsemetskond
Tartu Ülikooli õppe- ja katsemetskond
Ilmatsalu sovhoos
Tähtvere k/n
Zembitu
V.Kingissepa nimeline
6.mnemo Mai
Punane Täht
Leimatsi k/n
Lenini nimel.
Ühisjõud
Ülenurme sovh.
Tee Kommunismile
Haaslava k/n
Kuuste sovh.
Mitšurini nimel.
Molotovi nimel.
Võnnu k/n
Bolševik
Ühisjõud
Rõhu oõe.
Nõgiaru sovh.
Ülenurme sovhoos
Villemi sovh.
Külvaja
Uus Elu
Mõisa k/n
Peltseri
Riigimets
Raadi-maafond
Riiklik maafond
Kalmistu
Leerupõld
Kalmistu
Kalmistu
Kalmistu